МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ДЕРЖАВНИЙ ВИЩИЙ НАВЧАЛЬНИЙ ЗАКЛАД «ДОНБАСЬКИЙ ДЕРЖАВНИЙ ПЕДАГОГІЧНИЙ УНІВЕРСИТЕТ»
ГОРЛІВСЬКИЙ ІНСТИТУТ ІНОЗЕМНИХ МОВ

КАФЕДРА АНГЛІЙСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ ТА ПЕРЕКЛАДУ
КАФЕДРА ПСИХОЛОГІЇ

РЕКОМЕНДОВАНО до захисту
Протокол засідання кафедр
англійської філології та перекладу
та психології
14.11.2024 № 4/2-П

Філіппова Інна Геннадіївна

Кваліфікаційна робота

ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ В УЧНІВ СТАРШОЇ ШКОЛИ ДО НАВЧАННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

на здобуття освітнього ступеня магістра
зі спеціальності 014 Середня освіта
галузь знань 01 Освіта / Педагогіка
освітньо-професійної програми Середня освіта
(Англійська мова та зарубіжна література). Психологія

Наукові керівники:
канд. філол. н., ст. викл.
Андрущенко В. О.
канд. психол. н., доц.
Дроздова Д. С.

Дніпро – 2024

АНОТАЦІЯ

У кваліфікаційній роботі з теми “Формування мотивації в учнів старшої школи до навчання англійської мови” проаналізовано теоретичні джерела щодо поняття мотивації, її видів та психологічних складових. Досліджено особливості мотиваційних чинників у старшокласників до вивчення англійської мови, рівень їхньої мотивації. Проведене комплексне теоретичне дослідження для розуміння дослідницьких тенденцій у вивченні питання мотивації оволодіння іншомовною компетенцією задля визначення подібних (і специфічних) факторів, що зумовлюють відсутність в учнів інтересу до вивчення іноземних мов. Запропоновано тренінги для підвищення рівня мотивації учнів 10-11 класів до вивчення англійської мови.

SUMMARY

In the master’s thesis on the topic “Formation of motivation in high school students to learn English” the theoretical sources regarding the concept of motivation, its types and psychological components have been analyzed. The peculiarities of motivational factors to study English and their impact on high school students have been specified. A comprehensive theoretical study has been conducted to understand the research trends in studying the issue of motivation for mastering a foreign language competence and to identify similar (and specific) factors which may lead to students’ lack of interest while learning foreign languages. Trainings have been designed and offered to increase the level of motivation of 10-11 grade students to learn English.

ЗМІСТ

ВСТУП……..…..4

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ…….....…8

1.1 Мотивація до навчання як об’єкт психологічних досліджень…….8

1.2 Види та структура мотивів …….....16

Висновки до розділу 1……...29

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ…….……..31

2.1 Методика та організація дослідження…….……..31

2.2 Інтерпретація результатів дослідження…….35

Висновки до розділу 2…….……..49

РОЗДІЛ 3. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ…….…..50

3.1 Психологічні підходи до формування мотивації на уроках англійської мови в учнів старших класів……..……..50

3.2 Розробка психокореційної тренінгової програми для стимулювання мотивації до вивчення іноземної мови……...58

3.3 Результати контрольного етапу дослідження……..……76

Висновки до розділу 3……..…..…...83

ВИСНОВКИ……..…….....84

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ……..……..88

ДОДАТКИ……..……..100

ВСТУП

Актуальність проблеми. Найважливішим фактором засвоєння англійської мови є мотивація. Інші фактори – це інтелектуальний розвиток, зручність навчання та роль сім'ї. Однак ці чинники не є ключовими, хоча їхні відповідні ролі не можна ігнорувати. Усі дослідники та експерти схиляються до єдиної думки – мотивація є одним із ключових факторів які впливають на успіх учнів у навчанні. Мотивація – це зміна енергії в людині, яка відзначається появою почуттів і реакцій на досягнення цілей. Мотив показує імпульс, який виникає в когось, і який спонукає людину діяти.

Тобто, мотивація є дуже важливим фактором що визначає успіх чи поразку у вивченні другої мови. Мотивація може безпосередньо впливати на частоту використання стратегій навчання. Крім того, це є бажання якісно відтворювати навчальний матеріал, а також постановка цілей і наполегливість у навчанні.

Психологія мотивації є широким полем діяльності, в якому навчанню іноземної мови відведене певне місце на кожному занятті. Такі мотиваційні категорії, як стимул, цільова орієнтація, прагнення успіху, бажання підвищити свій рівень знань належать до внутрішньо психологічного стану соціальної кон'юнктури. Основне завдання вчителя полягає в тому, щоб зацікавити учня у своєму предметі і розуміти, що для цього потрібно робити.

Вивчаючи іноземну мову, людина повинна внутрішньо усвідомити і переконатись в особистісній важливості вивчення і в жодному разі не слідувати сліпо за кон'юнктурою моди, яка, як відомо, згодом минає. Тому дуже важливою є інтелектуальна мотивація, внутрішня налаштованість, психологічна готовність сприйняття іноземного світу граматики та лексики з іншою історією та культурою.

Відсутність мотивації є критичним фактором, який впливає на процес навчання. Усе вищезазначене зумовило вибір теми дослідження:

«Формування мотивації в учнів старшої школи до навчання англійської мови». Отже, це дослідження є спробою дослідити типи мотивації, до яких вдаються учні старших класів під час вивчення англійської мови.

Іншомовна компетентність для сучасної людини є необхідним засобом активного соціального та професійного життя. При цьому доводиться визнати, що бажання вивчати іноземні мови відсутнє у багатьох молодих людей. Цей парадокс зумовлює те, що проблема мотивації вивчення мов є популярною у дослідників різних країн світу, зокрема: В. Безлюдна, О. Бобильова, Л. Божович, Г. Бородіна, В. Вілюнас, Л. Виготський, С. Занюк, Т. Ілляшенко, Г. Костюк**,** А. Лурія, Д. Макклелланд, С. Макухіна, С. Максименко, А. Маслоу, Н. Менчинська, Г. Мюррей, Ж. Піаже, О. Скрипченко, В. Сухомлинський, В. Ушинський, Х. Хекхаузен**,** Н. Чуприкова та ін.

А. М. Тарасюк вивчала психологічні аспекти вивчення англійської мови, О. В. Редун досліджував роль самостійної роботи у формуванні мотивації до навчання, О. Ф. Христова досліджувала роль психологічних чинників у процесі навчання англійської мови школярів, Є. А. Алямкін дослідив взаємозв'язок здібностей, задатків і таланту та їхній розвиток в освітньому процесі закладу вищої освіти, С. В. Цимбал проаналізував психологічні засади використання іноземної мови під час навчання.

Об'єкт дослідження – процес формування мотивації в учнів старших класів до вивчення англійської мови.

Предмет дослідження – психологічні особливості мотивації учнів старшої школи у вивченні англійської мови.

Мета дослідження – визначення ефективності психологічних методів у формуванні мотивації учнів старшої школи до навчання англійської мови.

Досягнення сформульованої мети зумовило виконання таких **завдань:**

- проаналізувати мотивацію до навчання як об'єкт психологічних досліджень;
- визначити види та структуру мотивів;

- провести емпіричне дослідження особливостей формування мотивації в учнів старших класів до вивчення англійської мови;
- встановити психологічні підходи до формування мотивації на уроках англійської мови в учнів старших класів;
- розробити психокореційну тренінгову програму.

Гіпотеза дослідження – розроблена психологічна програма корекції зниженої навчальної мотивації сприяє розвитку навчальної мотивації (зростання свідомості, визначеності, насиченості) учнів старшої школи.

Методи дослідження:

теоретичні: аналіз та інтерпретація вітчизняної та зарубіжної філософської, психологічної, педагогічної, методичної літератури; узагальнення передового вітчизняного та зарубіжного педагогічного досвіду; узагальнення та систематизація даних особистого педагогічного досвіду щодо проблеми дослідження; аналіз освітніх програм, навчально-методичних комплексів, навчальних планів, посібників; різних підходів до вирішення проблеми дослідження;

емпіричні: спостереження, опитування (анкетування, інтерв'ювання, індивідуальні та групові бесіди з учнями основної школи та вчителями), тестування, рефлексивний аналіз результатів процесу навчання, метод самооцінки, методичний експеримент;

статистичні: статистична обробка експериментальних даних.

Вибірка: учні 10-11 класів в кількості 111 осіб.

База проведення дослідження – школа № 1, 5, 8, 3 м. Дубно Рівненської області.

Період дослідження: квітень – жовтень 2024 року.

Матеріал дослідження і його обсяг. У роботі проаналізовано наукові статті, дисертації, автореферати, монографії, матеріали наукових конференцій, інтернет-джерела з психології та педагогіки, а також затверджені вимоги та стандарти у галузі загальної середньої освіти, зокрема, щодо викладання іноземних мов. Основою дослідження були результати

опитування, контент-аналізу, щодо визначення рівня та виду мотивації в учнів, а також факторів впливу.

Наукова новизна забезпечується оригінальністю представленого огляду, що включає велику кількість наукових праць, виконаних вченими з різних країн світу, які представляють різні підходи до предмета дослідження.

Проведене комплексне теоретичне дослідження для розуміння дослідницьких тенденцій у вивченні питання мотивації оволодіння іншомовною компетенцією та визначення подібних (і специфічних) факторів, що зумовлюють відсутність в учнів інтересу до вивчення іноземних мов.

Виконано практичний аналіз складових позитивної/негативної мотивації в учнів 10-11 класів до вивчення англійської мови.

Практична значимість. Результати проведеного аналізу допоможуть зрозуміти причини недостатньої мотивації школярів старших класів до вивчення іноземних мов, що сприятиме вирішенню цієї нагальної проблеми на психологічному рівні зі спеціалістом.

Апробація результатів дослідження здійснювалась на наукових конференціях: VIII Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених «Мовна комунікація і сучасні технології у форматі різнорівневих систем» (м. Дніпро, 27 листопада 2023 року); XXI Міжрегіональна науково-практична конференція молодих учених та аспірантів “Дослідження молодих науковців у галузі гуманітарних наук” (м. Дніпро, 16 травня 2024 року); IX Всеукраїнська науково-практична конференція молодих учених «Мовна комунікація і сучасні технології у форматі різнорівневих систем» (м. Дніпро, 25 листопада 2024 року).

Структура магістерської роботи. Робота складається зі вступу, трьох розділів, висновків, списку використаних джерел (106 найменувань). Загальний обсяг роботи – 140 сторінок. Основний текст викладено на 87 сторінках.

РОЗДІЛ 1. ТЕОРЕТИЧНІ АСПЕКТИ ФОРМУВАННЯ ВНУТРІШНЬОЇ МОТИВАЦІЇ В ОСВІТНЬОМУ ПРОЦЕСІ

1.1 Мотивація до навчання як об'єкт психологічних досліджень

Мотивацією можна вважати психологічну силу, що рухає психологічними істотами (тваринами та людьми) або приводить їх у дію. Мотиваційна психологія опікується питаннями прихованих психологічних процесів, які, як передбачається, пояснюють певні поведінкові характеристики. Мотиваційна психологія традиційно займалася ініціюванням та збереженням певної цілеспрямованої діяльності. Ціль діяльності визначає її природу: навчання, виконання, гра, їжа. Передбачається, що кількість часу, витраченого на навчання, є позитивною лінійною функцією сили мотивації для цієї діяльності: чим умотивованіші учні, тим більше часу вони витрачатимуть на навчання. Мотивація є важливим чинником, визначальним рівнем продуктивності у спорті, роботі, навчанні тощо. У багатьох завданнях мотивація впливає на рівень продуктивності через кількість часу, витраченого на виконання завдання, і через ефективність, з якою використовуються здібності [1; 2; 3].

Мотивація поставала темою психологічних досліджень протягом багатьох років. Так, М. Козир досліджувала мотивацію учнів до навчання методами ІКТ. Авторка зробила спробу охарактеризувати педагогічні завдання інформаційно-комунікаційного навчання на основі вивчення особливостей компонентів мотиваційної сфери сучасного покоління[35].

Особливості мотивації особистості вивчали Л. Бондар, І. Булах, Н. Іванова, Н. Пахомова, Є. Рєзвих [9, 70, 27, 28, 58].

Завдячуючи дослідженням А. Бандури, виникає інтерес до вивчення конкретних соціальних і когнітивно-афективних механізмів мотивації [9].

Глибокий аналіз внутрішньої та зовнішньої мотивації людини було здійснено Е. Десі і Р. Райаном під час розроблення теорії самодетермінації, в основі якої лежало нове розуміння базових потреб людини.

Психологію педагогічної мотивації вивчали І. Іваненко, Т. Лещенко, О. Шевченко [82]. А. Сидоренко, Р. Луценко, О. Дробот аналізували мотивацію до навчання під час дистанційної освіти [72].

О. Гнатюк розглядав мотивацію до навчання у обдарованих осіб [16].

Д. Толок, І. Сіра досліджували мотивацію до навчання під час воєнного стану [76].

О. Хміль, І. Воронюк простежували вплив технології мозкового штурму на мотивацію учнів до вивчення шкільної програми [78].

Гейміфікацію як основний метод спонукання до навчання проаналізували К. Бугайчук К, С. Переяславська, О. Смагіна [60, 11].

Визначення мотивації по-різному описується як безсумнівна реальність людського досвіду. Більшість учених уважають мотивацію гіпотетичною причиною дій. Це означає, що мотивація – це психічна подія, яка визначає курс дій.

Енциклопедія Encarta визначає мотивацію як «причину поведінки організму або причину того, що організм виконує певну діяльність». Відповідно до Н. Вебстера, мотивувати означає надавати стимул або мотив, а синонімами мотиву є причина, мета, ідея. Поміркуємо, чи підходять ці визначення для вчителя, щоб надихнути своїх учнів. Спочатку переглянемо історичне походження мотиваційних концепцій, у результаті такого історичного аналізу ми зможемо відкрити не тільки витоки загального поняття мотивації, а й такі специфічні понятя, як інстинкт, потяг, стимул і підгрунтя [24].

Термін «мотивація» спочатку походить від лат. «movere», що означає «рухатись». Однак це одне слово, очевидно, є неадекватним визначенням для нашої мети. Існує кілька визначень мотивації.

За Б. Скоттом, мотивація – це процес спонукання людей до дій для досягнення бажаних результатів. Мотивація має три відмінні риси: 1) є результатом відчуття потреби, що спонукає людину до дії; 2) цілеспрямованість: мотивація – це рушійний стан, який спрямовує

поведінку в певне русло, яке є задоволенням відчутої потреби; 3) мотивація підтримує поведінку в прогресі. І цей прогрес зберігається до тих пір, поки не відбудеться задоволення або зменшення стану потреби [88].

Мотивація – це особисте і внутрішнє почуття. Почуття виникає через потреби і бажання. Людські потреби безмежні. Задоволення одних потреб породжує інші потреби. Тому мотивація є безперервним процесом.

Багатьом із нас мотивація здається такою зрозумілою, незалежно від того, є вона чи ні, і часто ми приписуємо дії та результати її величезній силі.

У Словнику Коллінза (англ. Collins Dictionary) мотивація визначається як «вчинок або випадок спонукального бажання діяти; інтерес або спонукання, стимул або спонукання (з погляду психології), процес, який пробуджує, підтримує та регулює поведінку людей і тварин». Так само Оксфордський словник (англ. Oxford Dictionary (1993)) тлумачить мотивацію як «причину або причини діяти чи поводитись певним чином, або бажання чи готовність щось робити з ентузіазмом». Зрозуміло, що в обох випадках мотивація визначається як стан, коли людину спонукають діяти певним чином, або коли певний предмет чи діяльність стимулюють бажання людини брати участь у певних діях [95; 101].

Згідно з Н. Брауном, «мотивація зазвичай розглядається як внутрішній порив. Імпульс, емоція або бажання, які спонукають людину до певної дії». У першому виданні своєї книги він визначає три типи мотивації [89].

С. Гончаренко в «Українському педагогічному словнику» тлумачить мотив як спонукальну причину дій і вчинків людини, а мотивацію, як систему мотивів, яка спонукає людину до конкретних форм діяльності або поведінки. Дослідник зазначав, що мотивами можуть виступати уявлення й ідеї, почуття й переживання, що виражають матеріальні або духовні потреби людини. Одна й та сама діяльність може здійснюватися з різних мотивів [28].

У свою чергу, Н. Іванова наголошує, що «ключем до вирішення проблеми спонукання людей до ефективної роботи, орієнтації фахівців на досягнення професійних цілей є визначення їхньої мотивації» [17].

Слушно інтерпретує поняття мотивації С. Ольховецький як циклічний процес безперервного взаємного впливу та перетворень, за якого суб'єкт дії та ситуація взаємно впливають одне на одного, і результатом чого постає реально простежувана поведінка [55].

В. Андросюк зазначає, що мотивація навчання – система зовнішніх і внутрішніх мотивів, які мають багаторівневу структуру, рівні сформованості якої можна оцінити за визначеними критеріями та показниками, що відображають ставлення учнів і студентів до навчального предмета, формування якої відбувається в кілька послідовних етапів [1].

Мотивація навчання, на думку Т. Левченко, постійно розвивається, що пов'язано з віком учнів та студентів, вчителів і викладачів, їхніми прагненнями або до підвищення компетентності, або до кар'єрного зростання [32].

За твердженнями Compell і Pritchard (1976), мотивація пов'язана з набором незалежних / залежних змінних зв'язків, які пояснюють напрямок, амплітуду та наполегливість поведінки індивіда, утримуючи постійні ефекти здібностей, навичок та розуміння завдання та обмежень, що діють у навколишньому середовищі [66].

Келлер (1983 у Crookes and Schmidt, 1991) пропонує свій погляд на поняття мотивації в сучасній психології: «Мотивація стосується вибору, який люди роблять стосовно того, до якого досвіду чи цілей вони підходять або уникають, а також ступеня зусиль, які вони докладуть для цього».

Р. Гарднер і В. Ламберт (1972) висувають два основних типи мотивації: інтегративну та інструментальну [35].

Інтегративна мотивація стосується того, наскільки учень готовий прийняти культуру цільової спільноти. Інструментальна мотивація застосовується до ситуації, коли учневі може знадобитися мова для досягнення конкретної мети.

Згідно з Р. Гарднером і В. Ламбертом (1959), мотивація ототожнюється в основному з орієнтацією учня на мету вивчення другої мови.

Саме ці дослідники першими розрізнили інтегративну мотивацію та інструментальну мотивацію, що вплинуло практично на всі дослідження другої мови в цій галузі. Інтегративна мотивація ототожнюється з позитивним ставленням до цільової мовної групи та потенціалом інтеграції в цю групу або принаймні інтересом до зустрічі та інтеграції з членами цільової мовної групи. Інструментальна мотивація відноситься до більш функціональних причин для вивчення мови: отримати кращу роботу або просування по службі або скласти необхідний іспит. Це розрізнення подібне до розрізнення «внутрішньої» та «зовнішньої» мотивації в загальній теорії навчання. Зрозуміло, що два типи мотивації «не виключають одна одну: більшість учнів мотивовані поєднанням інтегративного та інструментального розуму» (Littlewood, 1984: 57). Р. Гарднер (1985), з іншого боку, пропонує використовувати наступне рівняння для представлення компонентів мотивації: Мотивація = Зусилля + Бажання досягти мети + Зростання [41].

Як зауважував Еллі (1975: 117), не існує точних визначень мотивації та установок або їхнього зв'язку одне з одним.

Отже, термін «мотивація» використовувався як «загальний термін – для включення ряду, можливо, різних концепцій, кожна з яких може мати різне походження та різні наслідки та вимагати різного трактування в класі [83,71].

За словами В. Франкла, відомого психіатра і філософа, «людина справді потребує в житті боротьби за мету, яка її гідна. Кожна людина в глибині душі знає, яке її призначення в житті. Прагніть до того, чого хоче ваша совість, і успіх прийде за вами»[37].

На наше переконання, це збігається з висновками про те, що мотивація є однією з головних характеристик, притаманних людям, які надзвичайно успішні у своїх сферах.

Згідно з З. Дорнеї (Z. Dornyei (1990)), мотивація окреслила популярну тему для дослідження після того, як Р. Гарднер і В. Ламберт (1972) опублікували вичерпний підсумок результатів більш ніж десятирічної дослідницької програми. Їхня теорія, на думку З. Дорнєї, породила величезну

кількість досліджень, і це наймасштабніше дослідження ролі установок і мотивації у вивченні другої мови. Науковці вивчали в основному мотивацію англомовних людей, які вивчали французьку мову в районах Північної Америки. Результати цих досліджень показують, що учні з вищою інтегративною орієнтацією, швидше за все, досягнуть більшої майстерності. [38;12;44].

За словами Скехана, це особливо важливе джерело мотивації, оскільки воно міцно ґрунтується на особистості учня. Р. Гарднер і В. Ламберт припускають, що інструментальна мотивація є менш ефективною, оскільки вона не вкорінена в особистості учня. Результати досліджень Р. Гарднера і В. Ламберта та досліджень Брустала гармонізують багато в чому[60;72].

У цих дослідженнях обидва визнають, що існує позитивний зв'язок між виміряними результатами навчання та ставленням до цільової групи та мови.

З. Дорнеї (Z. Dornyei (1990)) пропонує мотиваційну конструкцію для вивчення іноземної мови, яка складається як з інструментальної підсистеми мотивації, так і з інтегративної мотиваційної підсистеми, яка є «багатогранним кластером із чотирма вимірами, а також потребою в досягненнях і приписуваннях минулих невдач».

Однак цю модель, згідно з Круксом і Шмідтом (1991), необхідно також перевірити в інших умовах, щоб встановити її в цілому. Мотивація, в принципі, може мати кілька джерел. Одним із цих джерел може бути сама навчальна діяльність (внутрішня гіпотеза). За словами Скехана (1989), ситуація з успіхом є дещо складнішою, оскільки одним із таких факторів можуть бути такі характеристики учня, як знання мови [104;87].

Браун згадує низку навчальних, індивідуальних і соціально-культурних факторів, які можуть посилювати або стримувати мотивацію, наприклад, інтелект, здібності, стратегії навчання, втручання та самооцінка.

Портер-Ладусс у своїй книзі «Від потреб до бажань: мотивація та той, хто вивчає мову» згадує про обмеження деяких сучасних теорій мотивації у вивченні іноземної мови. Мотивація полягає не тільки в тому, щоб ініціювати

дію, а й у тому, щоб її підтримувати. Науковець також досліджує підвищення мотивації учня [41–42].

Крукс і Шмідт, а також Марч і Арчер простежують деякі поведінкові аспекти мотивації [100;94].

1. Спрямування означає увагу до однієї справи, а не до іншої, або до участі в одній діяльності, а не в іншій. Ви вивчаєте лише одну діяльність;

2. Наполегливість означає концентрацію уваги або дії на одному й тому самому протягом тривалого часу;

3. Постійна мотивація означає повернення до раніше перерваної дії без тиску ззовні;

4. Активний рівень більш-менш такий самий, як зусилля чи інтенсивність застосування.

Келлер [43;86], як і Крукс і Шмідт, також розмежовує чотири основні детермінації мотивації:

1. Інтерес, який є стимулом, заснованим на наявних когнітивних структурах, які пробуджують і підтримують цікавість учнів.

2. Актуальність, яка є необхідною умовою для стійкої мотивації та вимагає від учня усвідомлення того, що навчальна ситуація задовольняє важливі особисті потреби. Згідно з Круксом і Шмідтом, «актуальність» виникає через те, як людям потрібно вчитися.

3. Результати, винагорода чи покарання.

4. Очікуваність базується на дослідженнях, заснованих на концепціях очікування успіху та атрибуції щодо успіху чи невдачі.

Елліс висловлює свої сумніви щодо того, про що свідчить Келлер, стверджуючи, що «ми не знаємо, чи мотивація створює успішне навчання, чи успішний учень посилює мотивацію» [96].

Брустал [46] звертається саме до цього питання та зауважує, що як у початковій, так і в середній школі ставлення до вивчення французької мови тісно пов’язане з успіхом у вивченні мови. Успішний ранній досвід навчання

сприяє не тільки успішному подальшому навчанню, але й більш позитивному ставленню.

McCleland та ін. [102] припускає, що різні рівні потреби в досягненні є результатами попереднього досвіду навчання. «Досягнення», за словами Мак-Клеланда, характерні для тих людей, які на основі попереднього досвіду навчання «сприймають нові навчальні ситуації та проблеми, які виходять за межі їхніх теперішніх можливостей, але досяжні за умови докладання певних зусиль».

Наттін (1980), як і Дж. Портер [48], припускає, що мотивація впливає як на вибір, так і на концепцію конкретних цілей. Мотивація розглядається тут «не як кінцева концепція, як у теоріях зовнішньої мотивації або стимулу, а як процес, який постійно переглядається» [49]. Що відрізняє її від внутрішньої теорії мотивації, згідно з Портер-Ладуссом, це те, що вона «висвітлює те, як дифузні потреби перетворюються на значні потреби через саму поведінку» [49].

У певному сенсі мотивація забезпечує відсутній зв'язок між потребами та бажаннями, тому ми можемо зауважити, що мотивація відповідає за визначення потреб, перетворює потреби на бажання. Беручи до уваги силу потреби в соціальній взаємодії як чинника, що впливає на мотивацію людини, як це зображено Наттіном (1980), будь-який аналіз мотивації буде спиратися на ресурси соціології так само, як і психології [30].

Згідно з М. Штерном [50] зв'язок між вивченням мови та більш фундаментальними змінними особистості було набагато складніше встановити, ніж зв'язок із цими змінними, які безпосередньо пов'язані з мовою та самим досвідом навчання. Науковець також згадує рівень освіти, попередній досвід вивчення мови, а також компоненти оцінювання здібностей і стилів навчання.

Основними блоками узагальненої моделі мотивації є:

- потреби або очікування,
- ціль,

- поведінка.

Таким чином, мотивація є центральною темою в галузі освіти. Водночас це одна з найгостріших тем. Мотивація є життєво важливою у вивченні мови. Секрет полягає в тому, щоб визначити мотивацію учнів, а потім зробити урок актуальним і приємним. Мотивація – це складна людська конструкція, яка вже давно створює труднощі для тих, хто намагається її зрозуміти та пояснити (Anjomshoa and Sadighi, 2015). Більшість учнів вивчають англійську мову, тому що вважають, що це принесе їм певну користь. Вони хочуть заробляти більше грошей, щоб виконати певні освітні вимоги, подорожувати за кордон або познайомитися з більшою кількістю людей за допомогою англійської мови. Без сильної мотивації учні зазнають невдачі у своїх спробах та їхніх надіях на навчання. Мотивація вважається цілеспрямованою і визначається як «поєднання зусиль плюс бажання досягти мети вивчення мови плюс сприятливе ставлення до вивчення мови» [55].

Мотивація також привносить до мовних досягнень з погляду лінгвістичних результатів, які традиційно охоплюють структуру знань мови, тобто, словниковий запас, граматику, вимову та чотири основні навички мови, включаючи аудіювання, розуміння, читання та письмо. Зі зростанням ролі англійської мови як іноземної або другої мови у всьому світі сьогодні роль мотивації як одного з основних важливих факторів у вивченні англійської мови можна розглядати як «пристрій», який використовують ті, хто вивчає англійську мову, для вивчення англійської мови. Дослідники надали емпіричні докази, які тлумачать мотивацію учнів як ефективний засіб для вдосконалення мови учнів.

1.2 Види та структура мотивів

Нові факти, доступні щодо фізіологічної основи мотивації, вимагають відмовитися від старих концепцій і слідувати новим теоріям не лише у

вивченні самої мотивації, але й у застосуванні мотиваційних концепцій до інших людей у галузі психології.

Цей аргумент на користь нової теорії мотивації наводили раніше Лешлі (1938) і Морган (1943). Тим не менш, сьогодні це спонукає більше, ніж будь-коли, оскільки багато нещодавніх доказів починають вписуватися до загальної теоретичної структури, яку запропонували дослідники [51;10;85].

І Лешлі, і Морган відзначили, що місцеві фактори, запропоновані Кенноном, не є необхідними умовами для збудження мотивованої поведінки. Натомість вони запропонували ширший погляд, згідно з якого ряд сенсорних, хімічних і нейронних факторів взаємодіють у складному фізіологічному механізмі, який регулює мотивацію. Суть їхньої теорії нещодавно була описана Морганом як центральний рушійний стан, створений в організмі комбінованим впливом сенсорних, гуморальних і нервових факторів. Імовірно, обсяг мотивованої поведінки визначається рівнем центрального мотиваційного стану.

Абрахам (1908 – 1970) розробив корисну, хоча й суперечливу ієрархію потреб, необхідних для задоволення людського потенціалу. Ці потреби походять від низьких фізіологічних потреб, таких як голод, спрага, секс і комфорт, через такі інші потреби, як безпека, любов і повага, нарешті досягаючи найвищого рівня, самоактуалізації [101;84;96].

Карл (1902 – 1987) простежив велику частину психопатології до конфліктів між властивим людям розумінням того, що їм потрібно для руху до самореалізації, та очікуваннями суспільства, які можуть суперечити індивідуальним потребам. Більшість психологічних теорій мотивації, як ранніх, так і сучасних, мають своє коріння, принаймні, у принципі гедонізму. Цей принцип, коротко визначений, стверджує, що люди прагнуть шукати задоволення та уникати болю. Гедонізм передбачає певний ступінь усвідомленої поведінки з боку індивідів, за допомогою якої вони приймають навмисні рішення або виконують домашні справи щодо майбутніх дій [53].

За словами філософа Артура Шопенгауера (1841 – 1960), мати мотивацію означає бути мотивованим до дії або до зміни дії. Це зумовлене тим, що нас штовхає минуле і тягне майбутнє [66;24,70].

Минуле міститься в наших внутрішніх мотивах, а майбутнє існує в передбачуваних зовнішніх цілях і стимулах. Минуле і майбутнє визначають три категорії мотивації: мотив, мета і стимул. Мотив – це відносно стабільна внутрішня схильність людини бути стурбованою позитивними стимулами, наближатися до них і уникати негативних стимулів (Atkinson) [55].

За думкою С. Прохоровської: «Мотив – це збудження до діяльності, пов'язане із задоволенням потреби суб'єкта».

Н. В. Пророк зазначає, що поділ мотивів на різні типи (групи, класи) – це результат інтелектуальних операцій аналізу і узагальнення. Людей із тільки однією групою мотивів не існує: складні форми поведінки зазвичай спонукаються не однією потребою, а системою потреб, отже, не одним мотивом, а системою мотивів (так званий феномен полімотивації поведінки) [56].

Важливою складовою мотивації до учіння є внутрішні пізнавальні мотиви, в основі яких лежать пізнавальні потреби (у новизні, нових враженнях, новій інформації, у пізнавальній діяльності).

У зовнішній мотивації (я буду робити те, що важливо для суспільства; моєї родини; людей, яких я поважаю і люблю) продуктивної діяльності, у нашому випадку – діяльності учіння, виділяють два класи мотивів.

Перший клас мотивів: мотивація опосередковується самооцінкою індивіду, прагненням до її підтримки на достатньо високому рівні. В основі цієї мотивації лежить потреба в самоповазі, яка виявляється у бажаннях і прагненнях, джерелом яких є власні досягнення людини.

Другий клас мотивів: мотивація опосередковується оцінкою індивіда іншими людьми (тобто інші люди є основним джерелом стимуляції до виконання діяльності, пропонуючи винагороди чи покарання). В основі цієї мотивації лежить потреба у повазі оточення [80].

Після огляду внутрішньої і зовнішньої типів мотивації стає зрозуміла логіка виділення серед мотивів навчання також двох основних груп мотивів: пізнавальних і соціальних. Так, вони відображають спрямованість учня на різні вектори навчання (на засвоєння знань, на оволодіння новими засобами здобування знань, на процес навчання; чи на взаємовідносини всередині оточення – між дітьми і дорослими) і в основному відповідають цим основним типам мотивації (пізнавальні мотиви – це внутрішня мотивація учіння; соціальні – зовнішня) [57].

Досліджуючи мотиваційну сферу учнів під час вивчення іноземної мови, можна визначити такі мотиви:

- бажання опанувати не тільки іноземну мову, а й іншу культуру;
- природне прагнення до розвитку своєї особистості;
- бажання оволодіти мовою на рівні носія мови, щоб навчатися за кордоном;
- можливість підвищити свій соціальний статус, отримати визнання оточуючих;
- прагнення продемонструвати свої здібності, інтелект, знання мови;
- вміти знаходити спільне і відмінне в мовах і культурах, ототожнюючи себе з громадянином Європи;
- міжкультурний аспект.[29]

На думку М. Кобзар, загальний зміст розвитку навчальної мотивації учнів полягає в тому, щоб перевести учнів із рівнів негативного й байдужного ставлення до навчання на зрілі позитивні форми у ставленні до навчання. Автор має на увазі – до дієвого, усвідомленого, відповідального. [71].

Об’єктом формування в цьому випадку потрібно розуміти всі компоненти мотиваційної сфери і всі вектори вміння вчитись (малюнок 1.1):

Малюнок 1.1 Компоненти мотиваційної сфери

Джерело: [59]

Можна наголосити, що мотиви мають енергетичну функцію і спрямовуючу функцію. Ми використовуємо такі терміни, як «потреба», «бажання», «інтерес», щоб позначити певні аспекти або умови мотивації. Умови мотивації позначені тим, як людина реагує. Можна дійти висновку про потреби в прихильності або інтересі до науки через індивідуальну поведінку. Оскільки всі люди демонструють певну поведінку в певних умовах навколишнього середовища, у нас є певні мотиви, оскільки ми є членами людської раси. Ми називаємо такі мотиви первинними.

До цих мотивів відносяться такі психологічні потреби, як потреба в їжі і воді. Інші види поведінки є більш специфічними та походять від основних мотивів, наприклад, інтересу до науки чи любові до грошей. Приклади таких мотивів називають вторинними. Їх вивчають і вони дуже важливі для обліку навчання. Цілі чи мета майже схожі, і навряд чи можна помітити будь-яку різницю між ними з одного погляду. Ціль і мета взаємопов’язані, що ускладнює розрізнення між ними. Однією з головних відмінностей, які можна побачити між ними, є фактор часу. Люди намагаються досягти своїх

цілей, встановлюючи дедлайни. З іншого боку, терміни не застосовуються з метою[69].

Наприклад, люди мають стабільну схильність або мотив споживати їжу протягом життя. Іноді мотив до їжі може бути сильним, що виникає, коли людина голодна. Ціль представлена як внутрішній образ майбутнього результату, якого людина планує досягти: кінцевий стан. Мета керує поведінкою, необхідною для досягнення. Наприклад, в учнів є уявлення про те, що вони хочуть закінчити університет. Це зображення керує академічною поведінкою, необхідною для досягнення цієї мети. Цілі людей можуть випливати з їхніх мотивів.

Метою мотиву є задоволення цього мотиву (Atkinson, 1958 – 1983; McClelland, 1987). Наприклад, голод спонукає до пошуку та споживання їжі, оскільки досягається мета втамувати голод. Подібним чином, наявність друзів є метою потреби в партнерстві, оскільки друзі задовольняють цю потребу. Стимул – це очікувана винагорода або негативна подія, виявлювана в середовищі. Це також залежить від поведінки, що означає, що людина повинна дотримуватись норм встановленої поведінки, щоб досягти або уникнути бажаного [6;85].

Цілі та стимули пов’язані. Хоча цілі є центром мотивації, стимули можуть сприяти мотивації. Стимули сприяють тому, що ціль постає привабливою або цінною. Наприклад, оцінки, схвалення батьків і почуття власної гідності є позитивними стимулами, які допомагають мотивувати (стимулювати) студента працювати над досягненням мети – закінчення навчання. Несвоєчасне стягнення плати є негативним стимулом, який допомагає мотивувати мету швидкої оплати рахунків. Іноді, однак, відмінність між мотивами та стимулами або цілями є розлогою. Наприклад, під час розкриття таємниці вбивства детективи можуть запитати: «Яким був мотив злочинця?» і «Яка була мета злочину?» У житті мотивація поведінки є функцією всіх трьох: мотивів, цілей і стимулів.

Так, відповідно до вищенаведеного твердження, формування мотивації можемо прослідковувати в такій послідовності (малюнок 1.2)

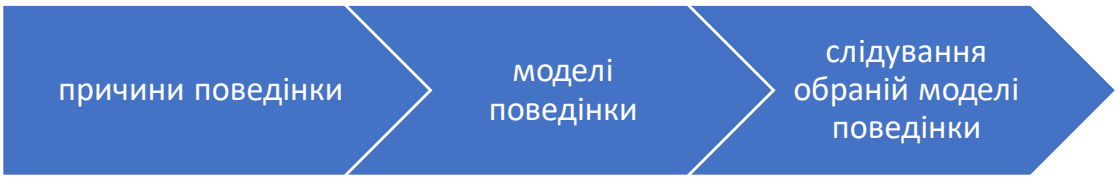

Малюнок 1.2 Цикл формування мотивації

Джерело: [61]

Подібно до того, як ми характеризуємо поведінку людини як стан, ми також можемо дійти висновку, що вона реагує на об'єкт чи стан розуму. Цей об'єкт називається метою. Це є причина дії. Цілі можуть бути найближчими або довгостроковими. Термін «стимул», який спонукає до більшої активності, не має однакового значення з «метоюσ». Використовується для визначення мети-об'єкта. Накопичення грошей є метою, але конкретна сума грошей є стимулом, який є частиною цілі.

Когнітивні атрибути мотивації передбачають саморегуляцію, або «самогенеровані думки, афекти та поведінку, які систематично орієнтовані на досягнення цілей. Саморегульоване навчання відбувається, коли ці цілі передбачають навчання» (Schunk & DiBenedetto, 2020, 101832). Це, як вони стверджують, пов'язане з основною передумовою соціальної когнітивної теорії про те, що «індивіди прагнуть відчути волю або віру в те, що вони можуть значною мірою впливати на важливі події у своєму житті»[41;14].

Ryan and Deci виокремлюють шість типів регуляції, розташованих уздовж континууму, що відображає ступінь автономності регуляції поведінки. До них входять

1) внутрішня мотивація, яка стосується діяльності, яка виконується заради них самих або тому, що люди їх знаходять; п’ять форм зовнішньої мотивації, яка стосується поведінки з інструментальних причин (тобто досягнення певної мети, відокремленої від власне поведінки).

2) Це (2) зовнішнє регулювання (зумовлене зовнішніми винагородами та покараннями);

3) інтроєктована регуляція (зовнішня мотивація, яка була частково інтерналізована);

4) ідентифікована регуляція (людина свідомо ототожнилася з цінністю діяльності, і, таким чином, відчуває волю та самосхвалення, коли займається нею);

5) інтегроване регулювання (особа не тільки визнає та ототожнює себе з цінністю чи доцільністю діяльності, але також бачить її як таку, що відповідає іншим основним інтересам і цінностям);

6) амотивація (відсутність цілеспрямованості, що може бути наслідком або відсутністю компетентності діяти, або відсутності цінності чи інтересу) [62].

Завдання можна оцінити або сприймати як важливе чи корисне для залучення та навчання, особливо коли люди вважають, що їхні цілі узгоджуються з важливими для них результатами.

Цілі та прагнення до мети вже давно є атрибутом більшості моделей мотивації. Як зазначили Шунк і ДіБенедетто, «цілі, що допомагають зосередити та підтримувати зусилля людей, спрямовані на досягнення успіху. Віра в те, що учні досягають поставленої мети, може підтримувати самоефективність і мотивацію, … (і) розбіжність між метою та передбачуваним прогресом може спонукати учнів докладати необхідних зусиль і наполегливо йти до своєї мети» (101859) [99;36].

Насамперед, англійська мова як навчальний предмет – це додаткові «двері» у світ, це засіб для поповнення знань у різноманітних галузях життя, науки, мистецтва, що має важливе значення для загальної освіти [63]. Це

шлях, що допомагає втіленню в життя діяльності у різних сферах трудового та суспільного життя. На уроках англійської мови діти розвивають свої здібності.

На основі вищезазначеного розглянемо модель формування мотивації в учнів до навчання (малюнок 1.3)

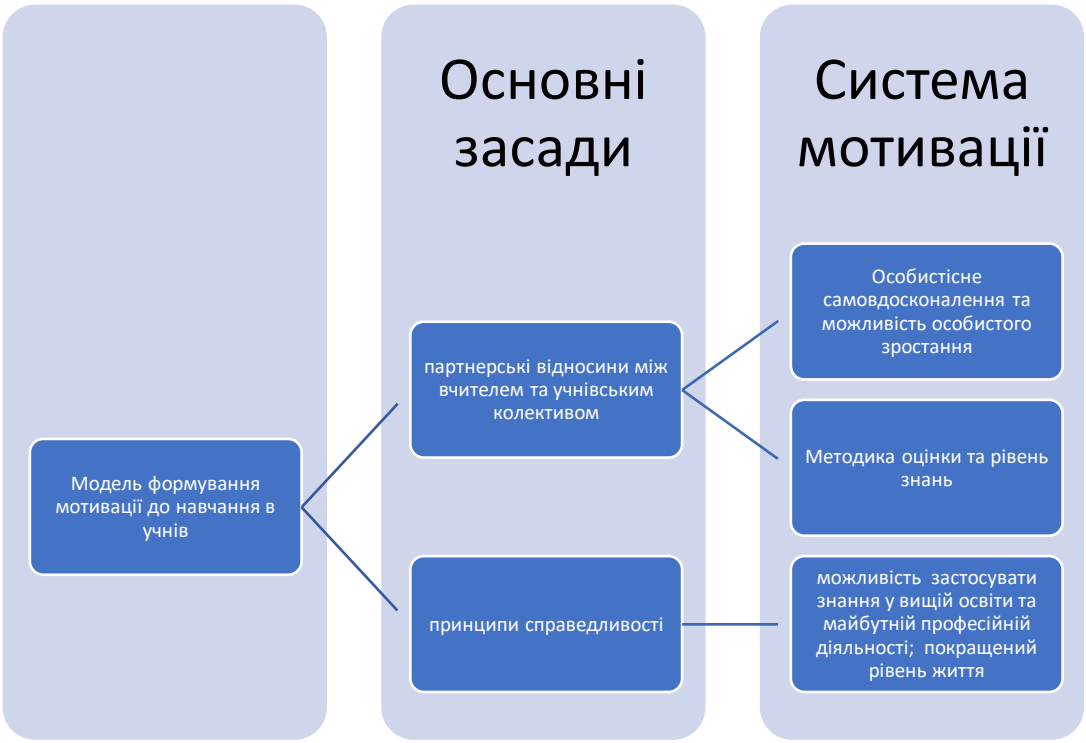

Малюнок 1.3 Модель мотивації учнів до вивчення англійської мови

Джерело: [60]

Педагоги також можуть організовувати роботу учів у формі лекцій, практичних занять, презентацій, групових дискусій, демонстрації робіт та інших форм демонстрації результатів навчання, завершених до початку викладання, а також давати оцінку та рекомендації, щоб допомогти учням самостійно узагальнювати та оцінювати свої результати [57; 59; 17].

Одним із найважливіших факторів підвищення ефективності викладання та навчання є мотивація учнів, особливо під час навчання іноземної мови. Часто мотивація учнів знижується, оскільки вивчення іноземної мови потребує великих зусиль та часу. А ось використання медіатехнологій змінює

контекст традиційної освіти, роблячи його більш цікавим та ефективним, створює можливості для самонавчання, таким чином дозволяючи учням зберігати мотивацію.

Медіатехнології дають можливість здобути освіту в навчальних закладах різних країн, долаючи тимчасові та просторових бар'єрів. Організація асинхронного навчання дозволяє учню приєднатися до освітнього порталу будь-де, а також у зручний для нього час.

Сьогодні вивчення мови розглядається як перспективне завдання, не втрачає свою актуальність протягом усього життя, а тому дуже важливою стає робота з розвитку у молодих людей мотивації, навичок у набутті нового мовного досвіду поза ВНЗ, що, у свою чергу є важливою передумовою для забезпечення безперервності освіти. І сьогодні інтернет-ресурси стали безцінним і невичерпним джерелом створення інформаційного середовища, організації процесу освіти та самоосвіти, задоволення професійних та особистих інтересів та потреб. Медіатехнології створюють міцну платформу для самоосвіти та безперервної освіти, що є одним із найважливіших компонентів професійного та безперервного вдосконалення особистості. Навички постійної мовної освіти дуже важливі для майбутнього поліцейського, оскільки в сучасних умовах володіння іноземною мовою є одним із показників професіоналізму поліцейського.

Методична модель, стратегії, система вправ, тести, розроблені в результаті дослідження можуть доповнити систему викладання професійно-орієнтованої іноземної мови за допомогою медіатехнологій. Результати дослідження можуть бути впроваджено в навчальних курсах та в курсах іншого профілю за умови адаптації контенту вправ, а також використовуватися для розробки нових навчальних матеріалів та посібників.

Після викладання: Структура моделі після викладання продемонстрована на Малюнку 1.4, а конкретний процес реалізації полягає в тому, що після закінчення занять в класі учні можуть впорядкувати та узагальнити знання, які вчитель викладав у класі, перевірити засвоєння

знань, виконуючи вправи, експерименти та вікторини наприкінці заняття, щоб з’ясувати, що вони не зрозуміли, а також обговорити та дослідити з членами навчальної групи засоби розвинення здатності до самонавчання та спільного навчання.

Малюнок 1.4 Структура моделі під час навчання англійській мові

Джерело: [65]

У той самий час педагоги можуть дізнатися про тенденції навчання та психологічну активність учів за допомогою зворотного зв’язку з цих платформ онлайн-навчання, посилити емоційне спілкування з учнями, додатково обміркувати викладання та підбити підсумки, а потім змінити методи викладання задля вдосконалення навчальних інструментів, щоб ще більше покращити навчальний ефект та ефективність викладання в класі [27; 38; 40].

Таким чином, мотиви (бажання, прагнення) штовхають індивідів до певного кінцевого стану, тоді як зовнішні об’єкти, які називаються стимулами та цілями, «тягнуть» індивідів.

Внутрішня налаштованість людини визначає характер цього кінцевого стану або мети. Внутрішні диспозиції можуть складатися з біологічних мотивів, таких як голод, психологічних мотивів, таких як потреба бути причетним, або системи цінностей, яка надає цінність стимулу чи меті.

Як ми зазначали вище, голод штовхає людину до мети споживання їжі, а психологічна потреба причетності штовхає людину до мети бути з хорошими друзями чи членами родини. Крім того, цінності людини визначають рушійну силу певного стимулу чи цілі, наприклад цінність університетського диплому. Завдяки поєднанню поштовху і прагнення люди умотивовані досягти певної мети, де мотиви та цілі стають взаєпов'язаними. Так, наприклад, їжа втамовує голод, спілкування з іншими задовольняє потребу бути в соціумі, а виконання вимог до навчання в університеті досягає цінної мети завершення навчання.

Емоції є окремим випадком рушійної мотивації. Наприклад, страх, гнів, огида та смуток штовхають людей до кінцевих станів, визначених метою емоції. Однак ці кінцеві стани також визначені цілями та притягують людину. Емоція – це універсальна інтегрована реакція, яка охоплює канали поведінки, думок, почуттів і фізіологічних реакцій. Ці канали функціонують узгоджено, щоб ефективно впоратися зі складною подією і таким чином підвищити шанси людини на виживання [52]. По-перше, кілька каналів або змінних відповіді мотивовані діяти комплексно для досягнення мети (або цілі) емоції. Емоція передбачає фізіологічні зміни, які уможливлюють поведінку, водночас остання також керує процесами мислення та забезпечує суб'єктивне відчуття емоції. По-друге, інтегрований набір реакцій розроблено для того, щоб допомогти вижити, коли люди стикаються з вимогами середовища, такими як небезпека, заблокована ціль або значна втрата. Нарешті, емоції універсальні, а це означає, що всі люди відчувають їх однаково [60,31,27].

Безперечно, мотивація є важливим чинником успіху в навчанні. Це поєднання двох факторів: мета навчання та ставлення до навчання; якщо

знання важливі для учня, навчання відбувається без будь-якої необхідності вивчати їх. Вчителі турбуються про розвиток у своїх учнів особливого виду мотивації – мотивації до навчання. Багато елементів складають мотивацію до навчання. Планування, концентрація на меті, метакогнітивне усвідомлення того, що як людина збирається навчатися і як вона збирається цьому навчитися, активний пошук нової інформації, чітке сприйняття зворотного зв'язку, гордість і задоволення від досягнення, відсутність тривоги чи страху невдачі. Таким чином, мотивація до навчання передбачає більше, ніж бажання або намір вчитися – якість докладених учнем розумових здібностей [66].

Найбільша проблема сучасних учнів полягає в тому, що вчитель не має розуміння ефективного навчання та мотивації. Вчителі вважають своїх учнів порожніми відрами, які потрібно наповнити знаннями. Проте учні мають повну індивідуальність, і вчителі повинні розуміти ефективне навчання та особливості учнів, інакше вони не будуть успішними у навчанні. По-перше, учень – це динамічна, жива особистість, яка росте, розвивається і дозріває. Спадкові чинники в учня вчителя безпосередньо не цікавлять. До того моменту, коли учень йде до школи, у нього вже є цілком розвинена особистість. По-друге, учнів також мотивують несвідомі та напівсвідомі потреби та бажання. На щастя, багато з них можна перенаправити належною мотивацією у формальній освіті. Шкільні програми повинні враховувати динамічний характер учня, його досвід, загальне оточення та індивідуальні відмінності.

Формальне навчання може мати місце лише в тому випадку, якщо учень достатньо фізично, розумово, емоційно та культурно зрілий, щоб зрозуміти та виконати завдання. У школах учнів завжди класифікують за хронологічним віком. Хронологічний вік є своєрідним зразком зрілості. Індивідуальні відмінності також є проблемою для класного керівника. У кожного з нас є свої індивідуальні засоби отримання нової інформації. Деякі учні віддають перевагу повторенню; інші вважають за краще, щоб їм

задавали правила; інші вважають за краще обговорювати речі в групах або парах, тому різні учні навчаються по-різному. Вчителі повинні враховувати ці фактори під час навчання.

Досвід – найкращий учитель у навчанні. Якість освіти визначається якістю досвіду учня. Навчання базується на минулому досвіді, і коли воно пов’язане із «загальним шаблоном», воно стає ефективнішим у розумінні та швидкості навчання. Завдання також допомагають на практиці; це схоже на тестування, щоб знайти нові результати.

Висновки до розділу 1

Мотивація – це загальний термін, який визначає позитивне ставлення індивіда до певного аспекту його оточення, у результаті чого його поведінка одночасно ініційована і спрямована.

Важливість психологічних факторів виявляється у здатності учнів здобувати знання, набувати вмінь і навичок, сприймати навчальну інформацію, ставлення до оточуючих, взаєморозуміння з оточуючими.

Встановлено, що мотивація учнів до навчальної діяльності – це сукупність психологічних факторів, через вплив яких здійснюється взаємозв’язок між мотивацією та бажанням учня навчатися. У ході дослідження встановлено, що вплив психологічних чинників досить вагомий у стимулюванні мотивації учнів до навчання. Доведено, що підвищити мотивацію учнів до навчання можливо через: спільне навчальне середовище в учнівському колективі; участь учнів у дискусіях, конференціях, конкурсах; робота в групах; застосування інноваційних технологічних прийомів вивчення навчального матеріалу.

Існує два типи учнів: ті, кого мотивує сама дисципліна, і ті, кого мотивує набуття більш загальних навичок та досвіду. Однак деякі аспекти,

зокрема, методологія досліджень, а також деякі навички та досвід показують помітне зростання протягом останнього року навчання. Сучасні теорії освітньої мотивації необхідно розширити, щоб врахувати різницю між мотивами, пов’язаними з предметом, та загальними мотивами.

РОЗДІЛ 2. ЕМПІРИЧНЕ ДОСЛІДЖЕННЯ ОСОБЛИВОСТЕЙ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ В УЧНІВ СТАРШИХ КЛАСІВ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

2.1 Методика та організація дослідження

Гіпотеза дослідження - розроблена психологічна програма корекції зниженої навчальної мотивації сприяє розвитку навчальної мотивації (зростання свідомості, визначеності) учнів старшої школи.

Вибірка дослідження

Учнів 10-11 класів у кількості 111 осіб.

База проходження – школа № 1,5,8,3 м. Дубно Рівненської області.

В даний час учасники освітніх відносин (навчання, педагоги, батьки) аналізують власний досвід та задаються питанням про доцільність застосування мотиваційних методів у повсякденній практиці освіти. Актуальне вивчення специфіки мотивації учасників освітніх відносин, зокрема учнів старших класів, до вивчення англійської мови у практиці роботи освітніх організацій. При цьому гнучкість, професійні цілі та підвищення соціального статусу є основною мотивацією для вивчення іноземних мов [25].

Визначальним фактором, що впливає на ефективність процесу навчання англійської мови, є вирішення проблеми мотивації; вирішення цієї проблеми має бути комплексним, що враховує педагогічні, психологічні та інформаційні аспекти навчання [33]. Важливо також врахувати практичні аспекти реалізації видів мотивації при викладанні англійської мови: колективної та індивідуальної, соціальної та професійної, позитивної та негативної [4]

Досліджуючи психологічні особливості мотивації навчальної діяльності наурокаx англійської мови автором були використані **наступні методики:**

1. Опитувальник А. Реана «Мотивація успіху та страх невдачі» (20 питань).

2. Методика «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» Т. Дубовицької (20 питань).

3. Методика «Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва (28 питань).

4. Тест - опитувальник суб'єктивної локалізації контролю (СЛК) С. Пантелєєва і В. Століна (32 питання).

5. Анкета навчальних мотивів М. Матюхіної (21 питання).

Для перевірки висунутих гіпотез застосуємо параметричний Т-критерій (Т-критерій Ст'юдента).

1. Опитувальник А. Реана «Мотивація успіху та страх невдачі». (20 питань) (Додаток Г).

Тест Мотивація успіху та страх невдачі А. Реана дозволяє оцінити, яке прагнення більшою мірою визначає вашу поведінку: бажання досягти успіху або уникнути невдачі. Перевагою одного з цих двох варіантів багато в чому і визначається рівень наших домагань - чи готові ми ставити перед собою важкі завдання, щоб переживати значний успіх, або ж вибираємо скромніші цілі, аби не випробувати розчарування.

За кожний збіг відповіді з ключем дається 1 бал.

Підраховується загальна кількість набраних балів.

Якщо кількість набраних балів від 1 до 7, то діагностується моти- вація на невдачу (страх невдачі).

Якщо кількість набраних балів від 14 до 20, то діагностується мотивація на успіх (надія на успіх).

Якщо кількість набраних балів від 8 до 13, слід вважати, що мотиваційний полюс яскраво не виражений.

При цьому можна мати на увазі, що якщо кількість балів 8, 9 – є певна тенденція мотивації на невдачу, а якщо кількість балів 12, 13 - є певна тенденція на успіх.

Опитувальник складається із 20 питань.

Орієнтовний час тестування 10-15 хвилин.

2. Методика «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» Т. Дубовицької (20 питань), (Додаток Д).

Мета методики:

1. Виявлення категорій учнів залежно від спрямованості мотивації вивчення предмета (з домінуванням зовнішньої мотивації, домінуванням внутрішньої мотивації).

2. Аналіз причин неуспішності учнів.

3. Забезпечення психологічного супроводу учнів у процесі навчання.

4. Дослідження ефективності викладання навчальних дисциплін та пошуку резервів її підвищення.

3. Методика «Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва (28 питань) (Додаток Ж).

Тест складається з питань, що дозволяють виявити рівень пізнавальної активності та питань, спрямованих на вивчення показника нещирості або соціальної бажаності відповіді. Наведемо кілька прикладів питань із даної анкети:

1. Чи хотів би ти, щоб у школі було менше уроків з основних предметів?

а) так; б) ні.

2. Тобі подобається виконувати важке завдання?

а) з усім класом? б) одному?

3. Ти завжди уважно слухаєш усі пояснення вчителя на уроці?

а) так; б) ні.

Обробка цього тесту здійснюється за допомогою окремих відповідей, які порівнюються з «ключом». За кожний збіг відповіді з «ключом» нараховується 1 бал.

За підсумками тестування, можна виділити такі групи учнів:

1. Низький рівень зацікавленості – учні пасивні, не реагують на зауваження, що не виявляє бажання до роботи на уроці;

2. Середній рівень зацікавленості – учні прагнуть виявлення сенсу, одержуваного матеріалу, хочуть пізнати зв'язки між явищами та процесами, а також хочуть застосовувати отримані знання у незмінних умовах під час вирішення завдань;

3. Високий рівень зацікавленості – учні прагнуть зрозуміти сутність явищ та його взаємозв'язків, хочуть більше застосовувати отримані знання у різних завдання, а також бажають знайти нові способи вирішення поставлених завдань.

4. Тест - опитувальник суб'єктивної локалізації контролю (СЛК) С. Пантелєєва і В. Століна (32 питання) (Додаток З).

Мета – виміряти локус контролю як узагальнену генералізовану змінну.

Специфіка опитувальника. Опитувальник містить 32 пункти (26 – працюючих та 6 – маскувальних), побудованих за принципом вимушеного вибору одного з двох тверджень, і утворює одномірну шкалу, що дає узагальнений показник локусу контролю. Опитувальник СЛК призначений для вимірювання локусу контролю в учнів.

Інструкції. Виберіть із кожної пари одне (і лише одне) висловлювання, з яким ви більше погоджуєтесь і позначте відповідну йому букву на бланку відповідей.

5. Анкета навчальних мотивів М. Матюхіної (21 питання) Додаток К).

Ця методика варта діагностики навчальної мотивації, визначення додаткових мотивів вчення.

Інструкція до тесту

Оціни, наскільки значущі для тебе причини, з яких ти навчаєшся у школі. Для цього обведи кружком потрібний бал:

0 балів – майже не має значення;

1 бал – частково значуще;

2 бали - помітно значуще;

3 бали – дуже значуще.

Пізнавальні мотиви. Вони пов'язані із змістом навчальної діяльності та процесом її виконання. Вихованець прагне опанувати нові знання, навчальними навичками, вміє виділити цікаві факти, явища, виявляє інтерес до суттєвих властивостей явищ, до закономірностей у навчальному матеріалі, теоретичних принципів, ключових ідей.

Комунікативні. Позиційні мотиви, які перебувають у прагненні зайняти певну позицію, місце у відносинах з оточуючими, здобути їх схвалення, заслужити у них авторитет.

Емоційні. Цей вид мотивації полягає у прагненні отримувати знання, щоб бути корисним суспільству, бажання виконати свій обов'язок, розуміння необхідності вчитися, високе почуття відповідальності. Вихованець усвідомлює соціальну необхідність.

Позиція школяра. Вихованець спрямовано засвоєння способів добування знань: інтереси до прийомів самостійного набуття знань, до методів наукового пізнання, до способів саморегуляції навчальної роботи, раціональної організації своєї навчальної праці.

Мотив досягнення. Вихованець, мотивований досягнення успіху, зазвичай ставить собі деяку позитивну мету, активно входить у її реалізацію, вибирає кошти, створені задля досягнення цієї мети.

Зовнішні (заохочення, покарання) мотиви виявляються тоді, коли діяльність здійснюється з боргу, обов'язки, задля досягнення певного становища серед однолітків, через тиск оточуючих. Вихованець виконує завдання, щоб отримати гарну позначку, показати товаришам своє вміння вирішувати завдання, здобути похвалу дорослого.

2.2 Інтерпретація результатів дослідження

За результатами діагностики учнів за методикою МУН А. Реана було виявлено, що у 23% є мотивація на успіх У 71% осіб не виражена мотивація,

а у 6% – мотивація уникнення невдачі. Результати діагностики мотивації за методикою А. Реана у відсотковому співвідношенні представлені рисунку 2.1

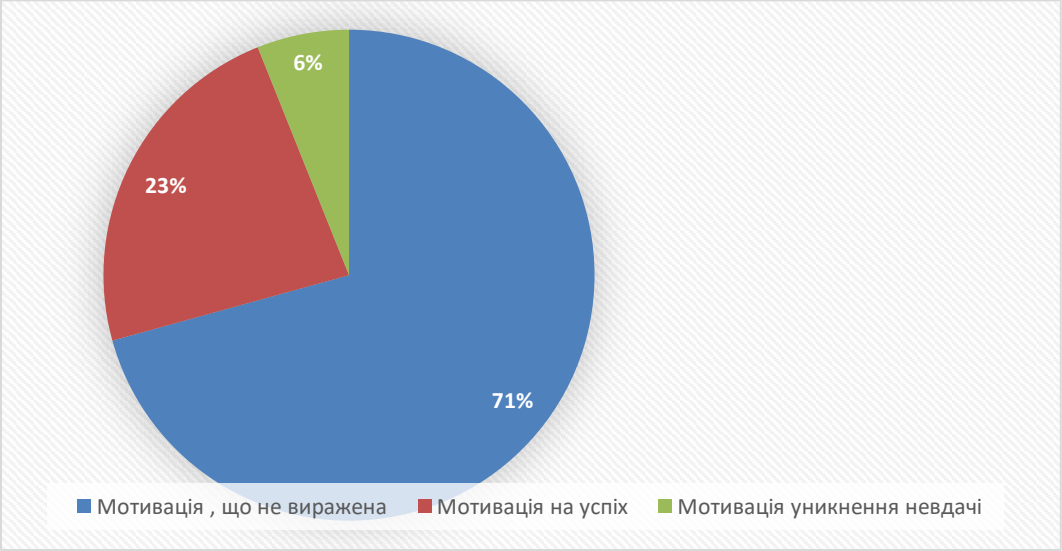

Рисунок 2.1 Результати діагностики за методикою Опитувальник А. Реана «Мотивація успіху та страх невдачі»

За результатами дослідження за методикою «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» Т. Дубовицької б уло виявлено, що 85 опитаних увійшли до групи з високим рівнем мотивації, що становить 70%. У групі із середнім та низьким рівнем мотивації виявилися 8 та 18 респондентів відповідно, що становило 10% та 20%. Для визначення рівня внутрішньої мотивації були використані такі нормативні межі: 0-5 балів –низький рівень внутрішньої мотивації; 6-14 балів - середній рівень внутрішньої мотивації; 15-20 балів – високий рівень внутрішньої мотивації.

Дані представлені у таблиці 2.1.

Для якісного аналізу результатів питання були поділені на такі групи: цінність знань; самостійність у вигляді діяльності; пасивність; труднощі у вивченні виду діяльності; інтерес до виду діяльності; негативне ставлення до занять; негативне ставлення до виду діяльності.

Таблиця 2.1.

Результати опитування за методикою «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» Т. Дубовицької

Рівень мотивації	Кількість		Вік	Стать			
	всього	%		хлоп		дів	
				всього	%	всього	%
Високий	85	70	16-17	40	33	45	37
Середній	8	10		4	5	4	5
Низький	18	20		8	8	10	12

Своє ставлення респонденти оцінювали до предмета – англійська мова. Для відповіді використовувалися такі позначення: вірно (++); мабуть, вірно (+); мабуть, не так (-), не так (--).

У запитаннях - цінність знань, були включені твердження - заняття даним видом діяльності дає мені можливість дізнатися багато важливого для себе, виявити свої здібності; матеріал, що вивчається з інтересом обговорюю в вільний час (у школі, вдома) зі своїми однокласниками, друзями; вважаю, що все знання є цінними і по можливості потрібно знати про вид діяльності, що вивчається, як можна більше; мої інтереси та захоплення у вільне час пов'язані з видом діяльності, яким я займаюся у творчому гуртку. Виявили, що респонденти з високим рівнем мотивації оцінили у першій групі –цінність знань – твердження дізнатися багато нового і проявити себе вірним 69%, мабуть, вірним – 31%. Ці дані співвідносяться з твердженням автора методики Т. Дубовицької., що внутрішні мотиви нерозривно пов'язані з задоволенням від пізнавального процесу [2].

Для респондентів з низьким та середнім рівнем мотивації, твердження вірно відзначили 18% «мабуть, вірно» - 55% учнів, як невірне його відзначили 27%.

Самостійність як показник високої внутрішньої мотивації було виявлено у 92% респондентів Вони намагаються розібратися і дійти до суті, якщо щось не виходить за цим предмета. У групи опитаних із середнім та низьким рівнем цей показник становить 72%. Респонденти цієї групи зазначили, що самостійно не читають додаткову літературу, і не намагаються виконувати самостійно завдання.

Щодо виявлення пасивності учнів, респонденти з середнім та низьким рівнем мотивації в середньому давали більше позитивних відповідей, ніж учні із високим рівнем мотивації.

Вислів «Намагаюся списати у товаришів або прошу когось виконати завдання за мене» оцінили як «мабуть, правильно» 9% респондентів з середнім та низьким рівнем мотивації, решта 91% оцінили твердження як невірне. Усі учні з високою мотивацією оцінили це висловлювання як неправильне. Ніхто з учнів не обрав дані твердження як вірні.

Твердження «активно працюю та виконую завдання лише під контролем вчителя» обрали 18% учнів з низькою мотивацією та оцінили як «мабуть, вірно», а 82% - як неправильне. Серед учнів із високою мотивацією «мабуть, вірно» оцінили 8%, а як неправильне – 92%. Ніхто з респондентів цієї групи не вибрав це твердження як правильне.

Щодо виявлення труднощів у вивченні предмета. Ствердних відповідей у респондентів групи із високим рівнем мотивації не виявлено. Відповіли «вірно» 18% респондентів групи із середнім та низьким рівнем мотивації. Твердження полягало в тому, що даний предмет дається мені важко, і мені доводиться змушувати себе виконати навчальні завдання.

Інтерес до виду діяльності (предмету), як п'ята група результатів, досліджувалася такими твердженнями: предмет мені цікавий, і хочу знати з даного предмета якнайбільше, проблеми, що виникають щодо даного предмета, роблять його для мене ще більше захоплюючим, і якщо я пропускаю уроки з цьому предмету, то мене це засмучує. За першому твердженню група учнів з високим рівнем мотивації, мабуть, відповіла 50%

на перше твердження, на друге твердженн 19%; на третє твердження 27%. Респонденти групи із середнім та низьким рівнем мотивації утвердилися у першому питанні 18%, у другому 9% та у третьому 9% відповідно.

Щодо з'ясування негативного ставлення до занять і складалося з трьох тверджень: мені достатньо тих знань, які я отримую на заняттях; навчальні завдання з цього предмета мені нецікаві, я їх виконую, бо цього вимагає учитель; на заняття з даного предмета у мене часто буває такий стан, коли «зовсім не хочеться вчитися». Група учнів із високим рівнем мотивації ствердно відповіли лише на перше твердження, що становило 15%. Друге та третє твердження не було обрано вірним. Група респондентів із середнім та низьким рівнем мотивації ствердно відповіли на перше – 27% та третє твердження – 9%.

Щодо вивчення негативного ставлення до виду діяльності. Оцінка з цього предмету для мене важливіше, ніж знання для респондентів групи з високим рівнем мотивації склала 4%, якщо я погано підготовлений до уроку, то особливо не засмучуюсь і не переживаю, виявило 15% тверджень. Випробувані другої групи, зі середнім та низьким рівнем мотивації – 9% правильно відповіли на перше затвердження та 18% - на друге затвердження.

Таким чином на констатуючому етапі нашого дослідження з методики Т. Дубовицької 13,4% опитуваних учнів показали високий рівень розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності Цей рівень характеризується високою пізнавальною активністю на занятті, вмінням знаходити та використовувати необхідний навчальний матеріал, самостійністю та відповідальністю у виконанні не тільки типових, а й завдань підвищеної складності, усвідомленим розумінням значення природничо-наукових знань для вирішення завдань. До середнього рівня належать 49,9% респондентів. Вони характеризуються слабкою пізнавальною активністю в аудиторії, небажанням вирішувати завдання підвищеної складності та труднощами у роботі з навчальною літературою з дисципліни.

Низький рівень мають 37,7 % учнів, які не мають пізнавальної активності на заняттях. Вони висловлюють негативне ставлення до іноземної мови, пояснюючи це тим, що не розуміли їх у школі, причому займають пасивну позицію «жертви» та демонструють небажання змінити ситуацію (рис. 2.2).

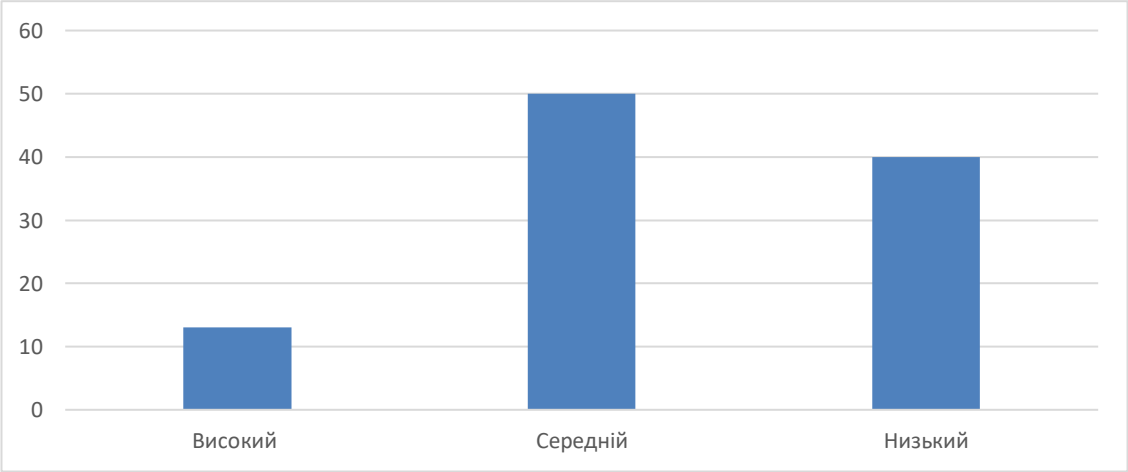

Рисунок 2.2. Рівень розвитку внутрішньої мотивації навчальної діяльності за методикою «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» Т. Дубовицької

Дані показують, що досить велика кількість учнів мають низький рівень розвитку внутрішньої мотивації, що дає нам право говорити про необхідність активізації внутрішньої мотивації навчальної діяльності на уроках з іноземної мови.Визначаючи рівень пізнавальної самостійності на констатуючому етапі дослідження, ми виділили чотири рівні сформованості.

До першого рівня (відтворююча) ми віднесли учнів зі слабкою навчальною підготовкою з іноземної мови. Вони здатні виконувати завдання відтворювального типу за представленим викладачем алгоритмом. До цього рівня сформованості пізнавальної самостійності ми віднесли 36,7% респондентів. Другий рівень (реконструктивно-варіативна) передбачає, що учні справляються із завданнями реконструктивно-варіативного типу. Ця група об'єднала 49,9% учнів. Учні, справляються з вирішенням завдань частково-пошукового типу – це третій рівень сформованості пізнавальної

самостійності (13,4%). Четвертий рівень, який передбачає вирішення завдань творчого типу, не досяг жоден із опитаних (рис. 2.3).

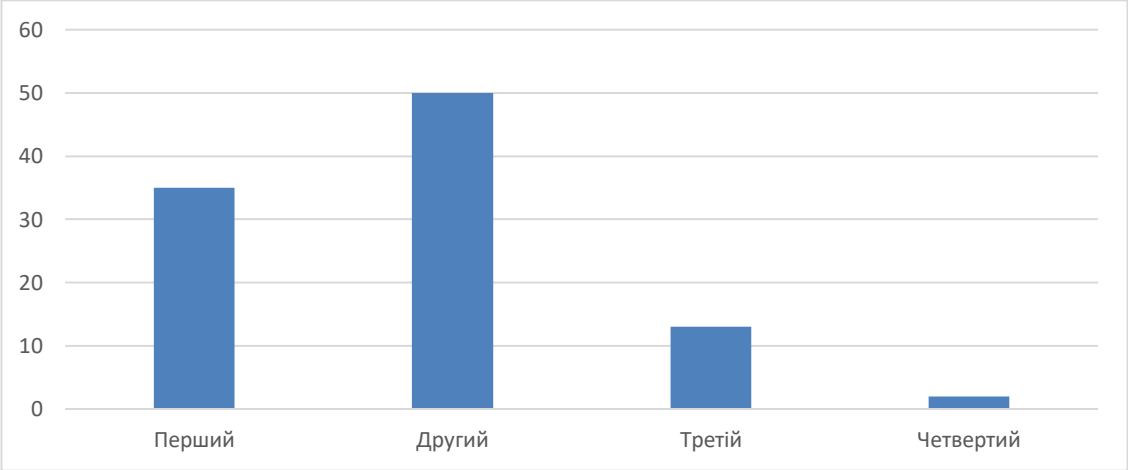

Рисунок 2.3 Рівні сформованості пізнавальної самостійності учнів на констатуючому етапі експерименту за методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва

Отримані дані констатуючого етапу дослідження дозволяють нам зробити висновок про правильність вибору теми нашого дослідження та актуальність проведеного експерименту.

Результати методики **«Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва** у вибірці представлені у табл. 2.2

Найвищі показники отримані за шкалами «мотив досягнення успіху», мотив матеріального добробуту, пізнавальний мотив, мотив отримання інформації, мотив престижу, і навіть соціально орієнтований мотив боргу. Такі результати свідчать, що учнями рухає не лише бажання отримувати інформацію, розвиватись у вивченні іноземних мов, але також для них важлива матеріальна сторона, вони прагнуть бути визнаними у групі. Для таких учнів важливе значення має мотив престижу, тобто їм важливо те, як їх сприйматимуть інші однолітки.

Таблиця 2.2

Рівень виразності основних мотивів в учнів за методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва

Шкала	Рівень	Процент, %
мотив зовнішнього примусу	низький	40
ухиляння від покарання	середній	40
	високий	20
Соціально орієнтований мотив боргу та відповідальності	низький	20
	середній	40
	високий	20
пізнавальний мотив	низький	60
	середній	20
	високий	10
мотив престижу	низький	60
	середній	30
	високий	20
мотив матеріального добробуту	низький	70
	середній	10
	високий	10
мотив отримання інформації	низький	60
	середній	30
	високий	10
мотив досягнення успіху	низький	70
	середній	20
	високий	30
мотив орієнтації на соціально залежну поведінку	низький	30
	середній	50
	високий	20

Результати за методикою будуть представлені у вигляді діаграми (рис.2.4)

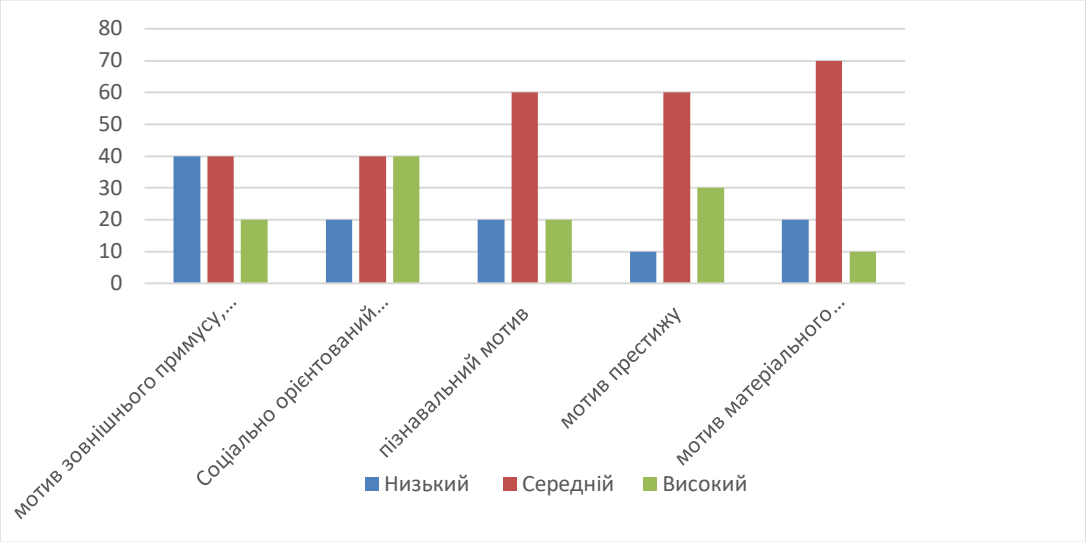

Рисунок 2.4 Рівень виразності основних мотивів в учнів за методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва

При аналізі мотивів важливо враховувати, що вони задаються специфікою навчання, тому що ми маємо справу із учнями, які вже в процесі професійного планування. Саме ставлення до їх вибору задає всі особливості мотиваційної сфери.

Окремо буде проаналізовано результати у вибірці. Результати аналізу наведені нижче.

Аналізуючи результати, отримані завдяки дослідженню мотивів навчальної діяльності у школярів показали, що у них більше домінують соціально-орієнтовані мотиви такі, як: уникнення покарання, престижу, соціальний мотив обов'язку та відповідальності. Це можна пояснити тим, що для них важливе соціальне визнання, вони орієнтуються на те, що кажуть у групі.

Таблиця 2.3

Рівень виразності основних мотивів у учнів за методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва

Шкала	Рівень	Процент, %
мотив зовнішнього примусу, ухиляння від покарання	низький	20
	середній	50
	високий	30
Соціально орієнтований мотив боргу та відповідальності	низький	10
	середній	70
	високий	20
пізнавальний мотив	низький	30
	середній	50
	високий	20
мотив престижу	низький	30
	середній	50
	високий	20
мотив матеріального добробуту	низький	40
	середній	40
	високий	20
мотив отримання інформації	низький	30
	середній	40
	високий	20
мотив досягнення успіху	низький	30
	середній	40
	високий	30
мотив орієнтації на соціально залежну поведінку	низький	20
	середній	50
	високий	30

Так само дані будуть зображені у вигляді діаграми (рис. 2.5).

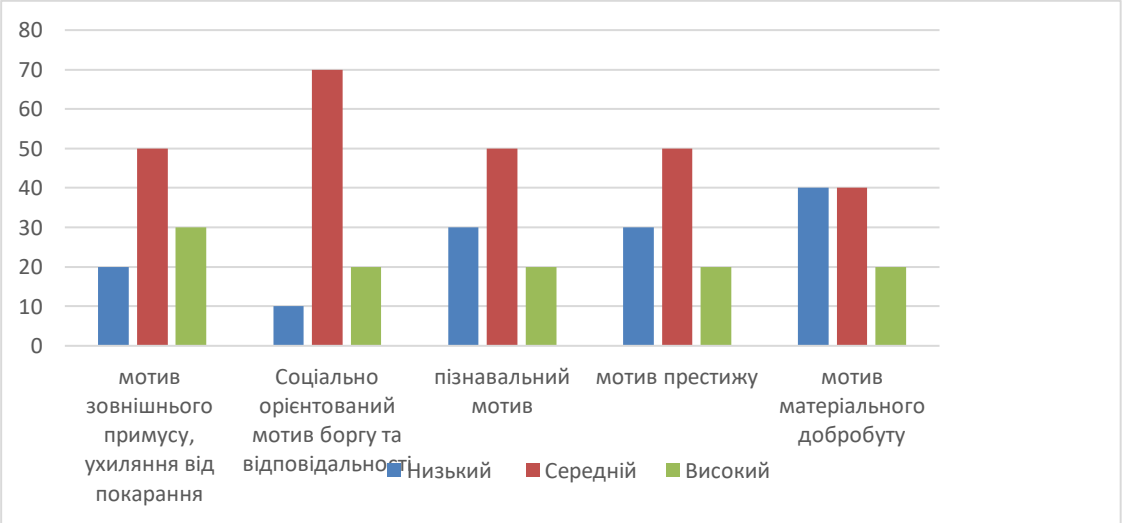

Рисунок 2.5 Рівень виразності основних мотивів в учнів за методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва

Також результати дослідження можуть пояснюватися тим, що учні намагаються заявити про себе, стати лідерами у групі, і саме тому ними рухають не стільки пізнавальні мотиви, скільки мотиви, пов'язані з соціальним визнанням.

Результати показують спрямованість на пізнавальні мотиви. Для дівчат важливими є мотиви отримання інформації, пізнавальні мотиви, але й мотиви досягнення успіху, матеріального благополуччя. Найвищі показники були отримані за шкалами: мотив отримання інформації та пізнавальний мотив. Такі результати говорять про те, що для дівчат важливіший саме пізнавальна сторона діяльності, вони орієнтуються отримання професійних знань. Для них важлива соціальна складова діяльності, але не настільки сильно, як для юнаків.

Тест - опитувальник суб'єктивної локалізації контролю (СЛК) С. Пантелєєва і В. Століна (32 питання).

Для визначення локусу контролю нами було проведено тест-опитувальник суб'єктивної локалізації контролю (С. Пантелєєв, В. Столін).

За результатами, наведеними на рис. 2.5, було виявлено, що 75% учнів, які мають інтернальний локус контролю, характеризуються як соціально активні та найбільш відповідальні. Часто, навіть у критичних ситуаціях, такі люди спокійні та врівноважені у своїй поведінці. Вони більше передбачувані, тому що в їх вчинках менше несподіванок, ніж у людей, які мають екстернальний локус контролю.

Рисунок 2.6 Результати методики Опитувальник суб'єктивної локалізації контролю (СЛК) С. Пантелєєва і В. Століна

Такі люди краще адаптуються у незнайомій обстановці. Інтернали краще виявляють високу психічну стійкість у ситуаціях, пов'язаних із ризиком для життя чи здоров'я. Вони намагаються продумувати кожен свій крок, свої вчинки та поведінку заздалегідь, їм властиво продумувати та планувати своє життя на досить далеку перспективу. Інтернали менш імпульсивні і схильні до миттєвих потягів. На відміну від екстерналів. Вони прагнуть досягти поставленої мети. При цьому інтернали переконані, що всі успіхи насамперед залежать від них і, отже, треба виявляти завзятість і робити все можливе, щоб досягти бажаного результату. Говорячи іншими словами, це люди, які мають достатню силу волі. Під час спілкування та взаємин з іншими людьми інтернали дружелюбні та відкриті, товариські та неконфліктні.

Таким чином, особистість, яка має інтернальний локус контролю, характеризується як більш емоційно стабільна, має більш високий рівень нервовопсихічної стійкості. Старшокласники, які мають екстернальний локус контролю, у всіх своїх невдачах, помилках, як правило, схильні звинувачувати або навколишніх людей, або якісь обставини.

Екстернали підозрілі, завжди насторожені, часто їм властиво по-своєму тлумачити дії інших людей, в яких вони знаходять постійну каверзу для власної особистості. Тому вони малотовариські, замкнуті, цураються інших людей, вважаючи себе постійно правими у конфліктній ситуації, вони легко здатні вдатися до загострення, і навіть агресію. Екстернали не визнають своєї провини, навіть якщо усвідомлюють її. Загалом вони більш конфліктні, ніж інтернали.

Після того як їх осягає невдача у будь-яких життєвих прагненнях, вони схильні впадати в депресивні стани, втрачати віру в себе і в оточуючих, оскільки мають слабку волю. Вважають, що життєві обставини сильніші за них. Як управління над групою, схильні застосовувати авторитарні методи управління, працею змінюють свою точку зору, а також схильні до обману. У порівнянні з інтерналами вони більш дратівливі, імпульсивні, менш емоційно стабільні. Таким чином, екстернали мають меншою нервово-психічною стійкістю, ніж інтернали.

5. Анкета навчальних мотивів М. Матюхіної (21 питання).

Тест М. Матюхіною «Вивчення мотиваційної сфери». Кількісні результати за цією методикою відображені у табл. 2.5

Таблиця 2.5

Рівні сформованості дослідницьких умінь в учнів
за анкетою навчальних мотивів М. Матюхіної

Рівень	Кількість учнів, ос	Кількість учнів, %
Вихідний рівень	16	14,3 %
Початковий рівень	25	21,4 %
Продуктивний рівень	38	35,7%
Креативний рівень	32	28,6%

Отримані результати рівня сформованості дослідницьких умінь в учнів з тесту М.Матюхіною «Вивчення мотиваційної сфери учнів» свідчать про те, що:

- креативний рівень мають 32 (28,6%) учнів;
- на продуктивному рівні знаходяться 38 (35,7%) учнів;
- початковий рівень виявлено у 25 (21,4%) учнів;
- вихідний рівень в 16 (14,3%) учнів.

Варто зазначити, що чим вищий рівень, тим більше сформований кожен окремо взятий компонент. За будь-яких умов розвиток учнів йде нерівномірно, і в кожного з них не буде однакового рівня по всіх компонентах, і у різних учнів ці «профілі» (тобто картина по всіх компонентах) будуть різні.

З таблиці ми спостерігаємо таку картину:

1. Більшість учнів старших класів 26% перебувають на 5 рівні сформованості навчально-пізнавального інтересу, що означає стійкий навчально-пізнавальний інтерес, що виникає на загальний спосіб вирішення цілої системи завдань (але не виходить за межі матеріалу, що вивчається). Такі учні охоче включаються у процес виконання завдань, працюють довго і стійко, приймають пропозиції знайти нові застосування новим способом.

Також 23% розташувалися на 2 та 3 рівнях:

− 2 − реакція на новизну: позитивні реакції виникають тільки на новий матеріал, що стосується конкретних фактів (але не теорії). Учень пожвавлюється, ставить питання про новий фактичний матеріал; включається у виконання завдання, пов'язаного з ним, проте тривалої сталої активності не виявляє;

− 3 – цікавість: позитивні реакції виникають новий теоретичний матеріал (але з способи вирішення завдань). Учень оживляється і ставить питання досить часто; включається у виконання завдань часто, але інтерес швидко зникає.

Висновки до розділу 2

Досліджуючи психологічні особливості мотивації навчальної діяльності на уроках англійської мови нами були використані наступні методики: 1. Опитувальник А. Реана «Мотивація успіху та страх невдачі» (20 питань); 2. Методика «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» Т. Дубовицької (20 питань); 3. Методика «Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва (28 питань); 4. Тест - опитувальник суб'єктивної локалізації контролю (СЛК) С. Пантелєєва і В. Століна (32 питання); 5. Анкета навчальних мотивів М. Матюхіної (21 питання). Для перевірки висунутих гіпотез було застосовано параметричний Т-критерій (Т-критерій Ст'юдента).

За результатами дослідження - в учнів домінують пізнавальні мотиви, мотив досягнення успіху, престижу, матеріального добробуту, здобуття інформації. Результати вказують на те, що учні старших класів думають про своє майбутнє, вони орієнтовані отримання відповідного досвіду для досягнення майбутніх цілей.

При аналізі мотивів важливо враховувати, що вони задаються специфікою навчання, тому що ми маємо справу з учнями, які вже визначились професійно. Саме ставлення до їх вибору задає всі особливості мотиваційної сфери.

На формуючому етапі було реалізовано програму формування дослідницьких умінь у ході іншомовного навчання, яке будувалося на розвитку самостійності учнів старших класів, вільному пошуку матеріалів під час реалізації проектів. Проекти вибиралися самостійно, з урахуванням інтересів учнів та їх професійної спрямованості, було дозволено використовувати лише іншомовні матеріали. Для оцінки ефективності програми з формуванню дослідницьких умінь в учнів у рамках викладання іноземної мови у закладі загальної середньої освіти нами було проведено дослідно-експериментальну роботу на контрольному етапі дослідження.

РОЗДІЛ 3. МЕТОДОЛОГІЧНІ ЗАСАДИ ФОРМУВАННЯ МОТИВАЦІЇ ДО ВИВЧЕННЯ АНГЛІЙСЬКОЇ МОВИ

3.1 Психологічні підходи до формування мотивації на уроках англійської мови в учнів старших класів

У даному випадку під час корекційної роботи необхідно враховувати такі види мотивації:

- цільову мотивацію, засновану на ясному усвідомленні кінцевої мети вивчення іноземної мови та мети виконання окремих завдань,

- мотивацію успіху, коли учні хочуть отримати заохочення за ту працю, яку вони виконали,

- країнознавчу мотивацію, коли культурознавчий аспект посилює інтерес учнів до мови,

- естетичну мотивацію, що ґрунтується на тому, що вивчення іноземної мови для учнів має перетворитися на задоволення.

- інструментальну мотивацію, коли, виходячи з індивідуальних особливостей,

кожен учень хоче висловити себе у улюбленому виді діяльності іноземною мовою [67;68;69].

Важливо також спиратися на такі методи мотивації як:

- емоційні методи, що включають заохочення, осуд, навчально-пізнавальну гру, створення яскравих наочно - образних уявлень, створення ситуації успіху, стимулююче оцінювання, вільний вибір завдання та задоволення бажання бути значущою особистістю;

- пізнавальні методи, такі як опора на життєвий досвід, пізнавальний інтерес, створення проблемної ситуації, спонукання до пошуку альтернативних рішень, виконання творчих завдань, “мозковий штурм” та кооперація, що розвивається,

- вольові методи, що включають пред'явлення навчальних вимог, інформування про обов'язкові результати навчання, формування відповідального ставлення до вчення, пізнавальні труднощі, самооцінка

діяльності та корекція, рефлексія поведінки та прогнозування майбутньої діяльності [70]

- соціальні методи, такі як розвиток бажання бути корисним вітчизні, спонукання наслідувати сильну особистість, створення ситуації взаємодопомоги, пошук контактів та співробітництва, зацікавленість у результатах колективної роботи, взаємоперевірка та рецензування.

Визнаючи провідну роль мотивації у вивченні іноземної мови, вчителі іноземних мов та психологи, ставлять собі такі завдання:

- створювати спеціально розроблену систему дидактичних вправ, які сприяють підвищенню мотивації,

- використовувати систему стимулів та заохочень,

- ефективно використовувати аудіовізуальні засоби навчання, комп'ютерні технології та інтернет - ресурси;

- створювати позитивний емоційний настрій у процесі навчання,

- використовувати індивідуально – особистісний підхід до учнів,

- співпрацювати з вчителями інших предметів батьками учнів,

- розробляти систему позакласних заходів, які посилюють мотиваційну сторону вивчення мови [71;72].

Методи мотивації, які можна використовувати для підвищення ефективності процесу навчання:

1. Інформування про мету уроку. Повідомлення цілей уроку спрямоване на ознайомлення з цілями та завданнями заняття, формування внутрішніх стимулів мотивації. Цілі мають бути досить досяжними, усвідомленими учнями, перспективними та гнучкими, тобто реагуваи на умови, що змінилися, і можливості їх досягнення.

Мозковий штурм. Учням пропонується заповнити кластер або згадати якнайбільше слів-асоціацій на тему. Усі слова, які називають учні, записуються на дошці. Після того, як учні дадуть відповідь, запитується: «Що б ви хотіли дізнатися з цієї теми?». Після питань, що їх цікавлять, пропонується учням сформулювати тему та цілі уроку.

2. Самоорганізація педагога. Педагог також створює мотивацію в учня своїм прикладом, зацікавленістю, яскравістю. Ставлення до педагога автоматично переходить і на предмет. Вчитель має бути лідером у процесі пізнання, авторитетом у всіх сферах спілкування з учним. Немає сильнішогоммотивуючого засобу, ніж власний позитивний приклад, інтерес

Самого вчителя до англійської мови та культури країни мови, що вивчається. Стабільно організований навчальний процес є запорукою успішної мотивації [73].

Учні, «звикли» до вчителя та його вимог, витрачатимуть менше часу на організаційні моменти та осмислення того, що відбувається на занятті. Численні дослідження в цій галузі показують, що характер і індивідуальні особливості вчителя беруться до уваги при формуванні учнями думки про дисципліну загалом.

4. Зв'язок теорії із практикою. Необхідно наголосити на безпосередній сфері застосування отриманих знань про ситуацію, приклад, головна мета яких мотивувати, пояснити учням де і як вони можуть застосувати отримані знання. Зв'язок теорії з практикою підвищує інтерес та увагу учнів.

4. Періодична зміна діяльності учнів. Дослідження показують, що довільна увага в аудиторії може утримувати протягом 30-40 хвилин, потім через емоційні та психологічні особливості учні починають відволікатися. Тому необхідно застосовувати різні форми організації діяльності учнів та чергувати їх.

Педагог повинен, не чекаючи моменту зниження уваги учнів, змінити вид діяльності, запропонувавши завдання для самостійної роботи, переключивши увагу на роздатковий матеріал, запропонувавши учним висловити свою точку

зору.

5. Відповідність завдань рівню знань. Занадто прості чи надто складні завдання викликають зниження мотивації та інтересу до освоєння нових

компетенцій. Необхідно ставити посильні навчальні завдання. Завдання для учнів та посильними для виконання.

6. Організація та проведення творчих заходів. Дуже важливо організовувати різноманітні конкурси, олімпіади, ділові ігри того, щоб учні змогли застосувати отримані компетенції на практиці та отримати схвалення як з боку викладача, так і з боку незалежного журі. Дати можливість учням заявити про себе та виділитися, задовольнивши тим самим потребу у самореалізації, самовдосконаленні.

7. Використання сучасних методів навчання. Необхідно активно використовувати сучасні педагогічні засоби та методи (проектний метод, інформаційно-комунікаційні технології, метод критичного мислення, особистісно-орієнтований підхід) у комплексі з орієнтацією на цілі та завдання кожного уроку, зміст теми, що вивчається, та логіці проведених занять та заходів, враховуючи індивідуальні особливості учнів, ступінь розвиненості їх наочно-образного мислення та володіння розумовими операціями. Різноманітність форм та методів організації навчальної діяльності підвищує мотивацію [26;45;90].

8. Підвищення внутрішньої мотивації. Сучасна психологія наголошує на тому факті, що необхідно відзначати успіхи учнів, хвалити їх публічно, демонструвати їх досягнення, що останнім часом нечасто роблять вчителі. Похвала, особливо публічна, з описом переваг та відмінних рис виконаних робіт додає учням впевненості у собі та своїх силах, підвищує їх внутрішню мотивацію та бажання досягати знову і знову аналогічних результатів, згодом підвищуючи їх.

9. Встановлення контакту. Важливими методами організації навчального процесу та налагодження якісних комунікацій між педагогом та учнями є спільне обговорення будь-яких питань. Необхідно організовувати різні дискусії спільно вирішувати проблеми, що виникають, розглядати різні ситуаційні завдання для встановлення контакту педагога із аудиторією.

10. Організація системи контролю. Форми та методи контролю – це способи діяльності вчителів та учнів, у ході яких виявляються засвоєння навчального матеріалу та оволодіння необхідними знаннями, вміннями та навичками.

11. Публічність статистики успішності. Необхідно інформувати учнів про результати їхньої діяльності, проводити статистику рівня їх успішності, зупинятися на поширених помилках, обговорювати недоліки та спільно шукати правильні рішення.

Тому важливим етапом заняття, певного блоку чи курсу навчання є рефлексія. Для формування позитивної мотивації до вивчення іноземної мови використовуютьсянас тупні методи та прийоми:

- ігрові прийоми пред'явлення матеріалу, що вивчається,
- конкурси та олімпіади з предмету,
- позаурочну роботу з іноземних мов,
- нестандартні форми проведення уроків, такі як урок – дискусія, захист проектів, круглий стіл, урок – змагання, урок – подорож, урок – екскурсія, урок – свято, урок – рольова гра, гра по станціях, інтегрований урок,
- колективні та особистісно-орієнтовані форми навчальної роботи,
- навчання у співпраці,
- створення проблемних ситуацій,
- проектну методику,
- пошукову та дослідницьку діяльність,
- створення ситуації успіху [107;13;4].

Особливу роль у формуванні мотивації відіграє емоційність та захопленість вчителя, який співпрацює з учнями. Формування мотивації окремих етапах уроку залежить від цілей уроку, його типів. Залежно від змісту уроку вчитель повинен формувати відповідний мотиваційний цикл, від мотивації початку роботи (готовність, включеність) до мотивації ходу виконання роботи на етапі підкріплення та посилення виниклої мотивації і

потім до мотивації завершення роботи (задоволеність або незадоволеність результатами, постановка подальших цілей).

Психологічні умови ефективного формування іншомовної компетенції exybd старшої школи, можна представити у вигляді п'яти структурних блоків:

1) нормативний;

2) мотиваційно-цільовий;

3) організаційно-змістовний;

4) операційно-діяльнісний;

5) рефлексивно-діагностичний.

Через те, що мотиви виявляються у виборчому відношенні школярів до окремих предметів та видів діяльності, то позитивні емоції та співпереживання виражаються у готовності до емоційного відгуку та кращого запам'ятовування інформації, що відповідає позитивній мотивації. Мирозглянемо деякі способи формування саме позитивної мотивації, які були апробовані під час даного дослідження.

Для вирішення проблеми формування позитивної мотивації до вивчення іноземної мови у старших класах ми виокремлюємо такі умови:

Створення доброзичливої та оптимістичної атмосфери. Завдання вчителя полягає у тому, щоб зняти психологічний бар'єр для усунення перешкод у навчанні іноземної мови шляхом доброзичливого ставлення до учнів, похвали навіть за невеликі успіхи, формування дружніх відносин між учнями, відмовитися від різкої критики та засуджень. За дотримання цієї умови на заняттях з іноземної мови відзначається підвищення інтересу до занять та підвищення впевненості учнів на уроках з іноземної мови.

Варіативність та новизна вправ. Для формування лексичних, граматичних та фонетичних навичок нами були використані різноманітні вправи, що відрізняються рівнем складності, активності та спрямованості.

Існує чотири ключові форми стимулювання: матеріальне/позитивне стимулювання; матеріальне/негативне стимулювання; нематеріальне/позитивне стимулювання; нематеріальне/негативне

стимулювання [35;68]. Кожен із цих видів стимулювання так чи інакше застосовується в рамках конкретної організації та колективу, вимагаючи дотримання помірності та розумності при застосуванні, інакше ефективність управління мотивацією не буде оптимальною (рис. 3.1).

Важливо відзначити, що немає універсального «рецепту» в контексті управління мотивацією, необхідний комплексний підхід, що базується на розумінні особливостей кожного окремого учня. Таким чином, управління мотивацією до вивчення англійської мови старшокласниками, є диференційованим підходом, що базується на стимулюванні різними способами, виходячи зі специфіки моменту.

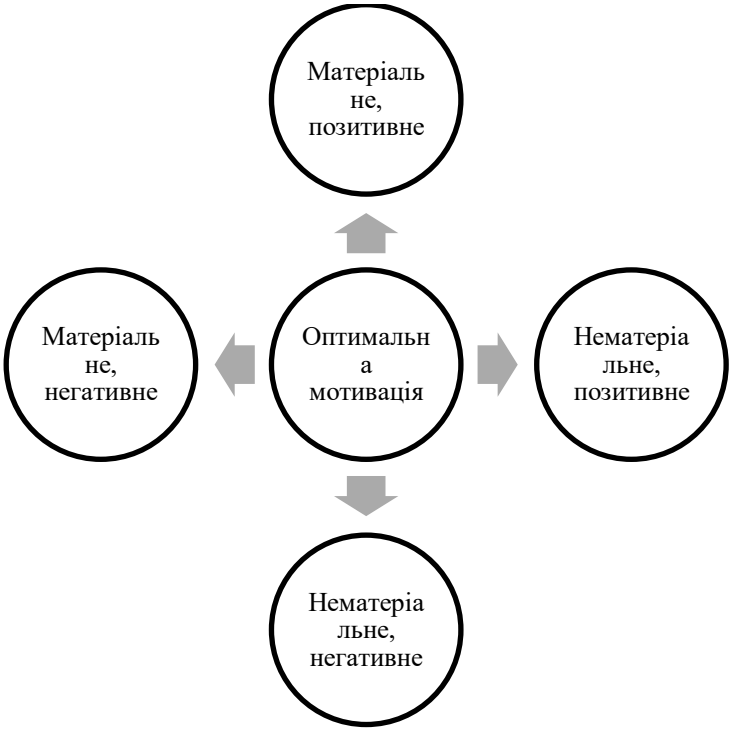

Рисунок 3.1 Система координат форм стимулювання учнів старших класів

При цьому освоєння програми відповідної дисципліни з необхідністю має здійснюватись у комплексі з вивченням історії, культури та літератури країни мови, що вивчається [10].

Як зазначалось вище, основна мета навчання іноземних мов у школі - розвиток здібностей комунікації та розвиток особистості. І ключову роль для мотивації учнів відіграє їхня зацікавленість у процесі вивчення мови. Для

того, щоб учні у своїй пізнавальній діяльності досягали успіху, необхідно використовувати позитивну мотивацію. Щоб прийти до неї, педагогу необхідно простимулювати учня, щоб збільшити власні мотиви.

Розглянемо основні засади викладання іноземних мов, які максимально залучають учнів до процесу навчання.

1. Новизна. Використання у викладанні нових форм і приписів роботи. Підтримка інтересу учнів, шляхом застосування нових способів вирішення старих завдань.

2. Врахування вікових особливостей та мовної підготовки учнів. Учням різних класів необхідно по-різному подавати інформацію, індивідуальний підхід вчителя до учнів дуже важливий у викладанні.

3. Доброзичливість. Часто інтерес учнів до предмета спровокований хорошим ставленням до вчителя. Вміння вчителя привернути до себе увагу, здатність зрозуміти їх і внести в процес навчання дещицю гумору – дорогого коштують.

4. Несподіванка. Суть цього принципу в тому, що викладач використовує різні способи позитивної мотивації не тільки за заздалегідь обговореною схемою «вивчив урок – одержав дванадцят балів», а й несподівано для учнів «хто напише наймелодійніший чотиривірш про погоду англійською – отримає вищий бал за тему».

Отже, проаналізувавши психологічні особливості учнів старших класів, можна вивести низку рекомендацій для підвищення мотивації до вивчення англійської мови:

1) використовувати різноманіття наочності для одночасного на всі органи чуттів;

2) перемикати види діяльності з менш активного на більш активний на протязі уроку для постійної підтримки мотивації до предмету;

3) уникати ситуацій невдачі. Навпаки, хвалити за успіху, у процесі виконання вправи;

4) намагатися звести до мінімуму критику у класі, краще залишити після уроку, оскільки це болісно позначається психіці учня. Для них особливо важлива думка групи, самоствердження та ставлення до однолітків;

5) постійна орієнтація на значущість англійської мови у майбутній професії, систематична робота щодо відображення важливості іноземної мови для майбутньої діяльності;

6) опора на інтереси, ставити питання, що спонукають до відповіді, що стосуються особистості самого учня;

7) враховувати, що спілкування все ще важливо у цьому віці, відповідно, намагатися використовувати колективні форми діяльності на уроці, наприклад, діалог або опис один одного тощо;

8) знімати напругу протягом уроку, використовуючи відеоролики з тонким гумором, які мають високохудожній характер;

9) використовувати змагальні форми роботи (конкурси, розіграш оцінок, колективні ігри) на завершальному етапі вивчення теми. Учні люблять затверджуватись і отримувати визнання, тому цей твід роботи буде для них ефективним. Гра виховує волю, організованість, систематизує знання;

10) намагатися використовувати музичні хвилинки, слухаючи та перекладаючи популярні мелодії, переглядаючи кінофрагменти англійською мовою, з подальшим обговоренням;

11) використовувати прийом мозкового штурму для активації розумових процесів учнів, а не диктувати їм свої ідеї.

3.2. Розробка психокореційної тренінгової програми для стимулювання мотивації до вивчення іноземної мови

На основі вищезазначеного вчителю необхідно підходити до навчального процесу з відповідальністю з огляду на кілька ***ключових критеріїв:***

1. Щирість у виявленні турботи про процес навчання учнів.

2. Доступність під час вирішення академічних питань.

3. Впевненість у здібстях учнів у досягненні поставлених цілей та рішенні поставлених завдань. [6]

Крім того, використання технологій дозволяє вирішити різні питання та допомогти зробити вивчення мови більш доступною та актуальною.

Використання ***інформаційно-комунікаційних технологій***, наприклад, дозволяє:

1. забезпечити позитивну мотивацію навчання;

2. проводити інтегровані уроки з допомогою музики, анімації;

3. забезпечити високий рівень диференціації навчання;

4. удосконалити контроль знань;

5. раціонально організовувати навчальний процес;

6. формувати навички дослідницької діяльності в учнів [49;91].

Для підвищення навчальної мотивації учнів старших класів було розроблено програму психологічного тренінгу з розвитку навчальної мотивації.

Мета програми – розвиток навчальної мотивації учнів 10-х-11-х класів. Ця програма розрахована на роботу з учнями 16-17 років. Кількість учасників 10-12 осіб в групі. Цілі та завдання кожного етапу представлені в таблиці 3.1.

На наш погляд, однією з найбільш значущих її складових є система знань, умінь та навичок, пов'язаних із цілепокладанням. У такій ситуації цілі, поставлені педагогом, з необхідністю мають стати й цілями учнів. Чимале значення при цьому має усвідомлення старшокласником своїх досягнень [1, С. 18].

Одним із найдієвіших засобів розвитку у старшокласників мотивації вчення є рейтингова оцінка. Поточна рейтингова оцінка з дисципліни враховує насамперед оцінки за всі види активності, виявлені учням у межах навчальної діяльності з цієї дисципліни. Однак, підсумковий рейтинг має

включати також такі результати додаткової діяльності, як виступ учня на конференціях, його участь в олімпіадах чи конкурсах [3].

Таблиця 3.1

Програма психологічного тренінгу з розвитку навчальної мотивації в учнів старших класів

Етап роботи	Мета	Завдання тренінгу	Тема заняття
1 етап	Знайомство учасників групи, інформування про цілі та завдання. Підвищення значущості навчання.	Знайомство учасників один з одним, підготовка учасників до роботи в рамках програми, посилення мотивації до занять у цій групі, підвищення цінності та значущості навчання, зняття емоційної напруженості.	Заняття 1. «Самооцінка та її вплив на мотивацію діяльності». Заняття 2. «Привіт індивідуальність, або чим я відрізняюся від інших». Заняття 3. «Ми – покоління майбутнього» (Додаток А)
2 етап	Посилення внутрішньої мотивації. Навчання навичок управління своїми мотивами.	Розвиток позитивного ставлення до предметів незалежно від ставлення до вчителя, навчання навичок регулювання емоцій під час навчального процесу, зміцнення впевненості у своїх силах та підвищення самооцінки, аналіз та узгодження суперечливих мотивів учнів, активізація цілеспрямованості, а також формування прагнення долати труднощі.	Заняття 4 «Доб'ємося успіхів» Заняття 5. ««Підвищення рівня навчальної мотивації учнів» Заняття 6 «Моя майбутня професія» Занятт 7. «Бачу мету – йду до неї» Заняття 8. Навичка усвідомленості «Як». (Додаток Б)
3 етап	Розвиток мотивації досягнень. Закріплення результатів програми.	Зниження страху перед невдачами, розвиток бажання вчитися, орієнтація на досягнення високих результатів, розвиток уміння ставити перед собою реалістичні цілі, оцінка ефективності проведеної програми	Заняття 9. «Навичка «Думати» Заняття 10. "Подорож до Великобританії" Заняття 11. «Подорож до Великої Британії» (Додаток В)

До такого роду комплексної оцінки навчальних досягнень педагогами-дослідниками та практиками пред'являються такі вимоги:

1. Учительській оцінці має передувати самооцінка учня. Відмінності між оцінками мають ставати предметом обговорення учасників процесу творення [5; 8].

2.Як оцінюванню вчителем, і самооцінці учнями підлягати ті завдання, з метою оцінки яких можливо використано об'єктивний однозначний критерій, необхідно по можливості виключити суб'єктивність оцінки [3; 5; 8; 11].

3. У рамках навчальної діяльності не повинні оцінюватися такі якості, як:

• темп роботи,

• особливості пам'яті,

• характеристики уваги,

• особливості сприйняття навчальної інформації та ін.

4. Оцінка всіх творчих проявів кожного учня оформляється та подається учасникам освітнього процесу та обов'язково враховується рейтингом [10].

При організації діяльності для підвищення рейтингу та формування мотивації успішного навчання слід враховувати такі моменти:

1. Найбільша ефективність властива такому освітньому процесу, у якому викладання представляє собою не трансляцію інформації, але стимуляцію та активізацію у старшокласників процесів, пов'язаних з осмисленим навчанням предмета.

2. Необхідна організація плідної суб'єкт-суб'єктної діяльності учасників освітнього процесу, заснованої на взаємоповазі між ними.

3. Педагогу необхідно домагатися непросто розуміння учнями теми заняття, та його емоційного відгуку, усвідомленого ставлення до проблеми, що вивчається. Подібних проміжних результатів можна досягти за умови,

якщо учні сприйматимуться як рівноправні учасники освітнього процесу [6, З. 142].

4. Успішний розвиток у учнів старшого шкільного віку мотивації вчення є прогресуючий процес. Іншими словами, вектор даного процесу спрямований нагору. Проте, здійснюючи діяльність у різних галузях, у т.ч. у педагогіці старшої школи, найпростішим для суб'єктів є рух униз.

Відповідно, у педагогічній практиці нерідкі випадки, коли педагоги та батьки використовують прийоми та методи, які сприяють регресу мотивації старшокласників. Для запобігання таким негативним результатам необхідно, як говорилося як розуміння старшокласниками поставлених навчальних завдань, але й внутрішнє ухвалення їх.

Далі, з точки зору ефективного формування у старшокласників мотивації вчення необхідною є постановка індивідуально значимих цілей кожного учня і призначення термінів їх виконання [1-2; 11].

Грамотне застосування рейтингової системи оцінки дає кожному учневі старших класів можливість визначення того місця, яке він займає у своєму класі, паралелі, а також і в освітньому просторі школи [1; 3; 7; 9].

Структура заняття

Кожне заняття починається ритуалом привітання, що виконує функцію встановлення емоційно-позитивного контакту психолога з учнем та формування в учня спрямованості на однолітків і завершується ритуалом прощання. Ці процедури гуртують дітей, створюють атмосферу групової довіри та прийняття. Розминка включає вправи, які допомагають дітям налаштуватися нароботу, підвищують рівень їх активності та сприяє формуванню групової згуртованості.

Основна частина заняття включає психотехнічні вправи, ігри та прийоми, спрямовані на вирішення основних завдань тренінгу.

Перевага надається багатофункціональним технікам, таким як моделювання зразків поведінки, що дозволяють подолати тривожність та розширити поведінковий репертуар учня. Тривожність та страхи перед

певними ситуаціями обумовлені відсутністю у учня адекватних способів поведінки, тому основна частина заняття в першу чергу представлена вправами та іграми, які спрямовані на зняття тривожності та шкільних страхів. Обговорення підсумків заняття, або рефлексія є обов'язковим етапом і передбачає емоційну та смислову оцінку змісту заняття під час заключного обговорення. Дотримання такої структури занять, звикання до неї дітей допомагає їм увійти до нової діяльності та сформувати відповідні очікування.

Отже, усі заняття програми мають класичну тренінгову структуру, яка включає наступні етапи:

1. вітання, уточнення наявності нових учасників групи та знайомство з ними, спільне обговорення правил тренінгу;

2. розминка, що включає вправи на зняття напруги, розкріпачення та згуртованість групи;

3. обговорення теми заняття. Ведучий спільно з учасниками розбирає необхідність обговорення заданої теми з опорою на текстові приклади, відео-фрагменти, свій особистий досвід та досвід учасників. Після обговорення ведучий залучає учасників до діалогу на задану тему, задає їм навідні питання та, за необхідності, доповнює відповіді;

4. відпрацювання навичок. Ця частина включає обговорення та спільне відпрацювання запропонованих навичок, після чого учасники індивідуально або в групах виконують вправи на їхнє освоєння та демонструють ведучому результати;

5. рефлексія. Ведучий підбиває підсумки заняття, учасники дають зворотний і діляться своїм емоційним станом.

Тренінг можуть проводити 1-2 ведучі з вищим психологічним або психолого-педагогічною освітою.

Ігрові технології виконують цілу низку значущих у освітньому процесі функцій:

1) розважальна - основна функція гри: розважати, викликати інтерес до процесу навчання;

2) комунікативна - дозволяє освоювати спілкування;

3) діагностична – дозволяє виявити різні особистісні прояви учня (інтелектуальні, емоційні, творчі тощо);

4) ігротерапевтична – засіб подолання комунікативних, навчальних, соціальних труднощів, що виникають у учня;

5) коригувальна – пошук можливих шляхів розвитку подій та внесення у процесі гри позитивних змін до ігрової ситуації;

6) самореалізації – компенсація недоліків досвіду учня, зняття конкретних життєвих труднощів у практиці учня; самоствердження в умовах уявної ситуації; прояв прихованих здібностей;

7) соціалізації – засвоєння правил спілкування у соціумі з допомогою включення до системи суспільних відносин;

8) міжнаціонального спілкування – засвоєння у процесі гри як загальнолюдських, і безпосередньо національних особливостей спілкування, культури, системи цінностей [40; 26].

Очікуваний результат освоєння програми: сприятлива мотивація учнів до вивчення англійської мови.

Основні показники сприятливої мотивації:

- формування позитивного ставлення до школи, до вчителів та однокласникам, встановлення контакту з учнями, з учителем;

- підвищення групової згуртованості;

- формування адекватної поведінки;

- зниження емоційної напруги, зниження тривожності, скутості, боязкості в рухах та мовленні.

Особистісні результати:

1) формування відповідального ставлення до вивчення англійської мови, готовності та здібності учнів до саморозвитку та самоосвіти на основі мотивації до навчання та пізнання, усвідомленого вибору та побудови подальшої індивідуальної траєкторії освіти на базі орієнтування у світі професій та професійних переваг з врахуванням стійких пізнавальних

інтересів, а також на основі формування шанобливого ставлення до праці, розвитку досвіду участі у соціально значущій праці;

2) формування усвідомленого, шанобливого та доброзичливого ставлення до іншої людині, його думці, світогляду, культурі, мові, вірі, громадянської позиції, до історії, культури, релігії, традицій, мов, міжкультурних цінностей; готовності та здатності вести діалог з іншими людьми та досягати в ньому взаєморозуміння;

3) освоєння соціальних норм, правил поведінки, ролей та форм соціального життя в групах та спільнотах, включаючи дорослі та соціальні спільноти; участь у шкільному самоврядуванні та суспільному житті в межах вікових компетенцій з урахуванням соціальних особливостей;

4) розвиток моральної свідомості та компетентності у вирішенні моральних проблем на основі особистісного вибору, формування моральних почуттів та морального поведінки, усвідомленого та відповідального ставлення до власних вчинків;

5) формування комунікативної компетентності у спілкуванні та співробітництві з однолітками та дорослими у процесі освітньої, суспільно корисної, навчально-дослідної, творчої та інших видів діяльності.

Мета та предметні результати

- усвідомлювати свої особисті якості, здібності та можливості;

- усвідомлювати свої емоційні стани та вчитися саморегуляції;

- опановувати навички саморегуляції у спілкуванні з однолітками та вчителями;

- навчитися контролювати власну поведінку;

- усвідомлювати свою частку відповідальності за почуття, думки та вчинки;

- вчитися прогнозувати наслідки власних вчинків.

Пізнавальні :

- планувати свою навчальну діяльність з урахуванням індивідуального стилю навчальної діяльності; адекватно приймати оцінки вчителів;

- вміти формулювати власні проблеми.

Комунікативні:

- вчитися будувати взаємини з оточуючими;
- навчатися конструктивно вирішувати конфліктні ситуації;
- вчитися самостійно вирішувати проблеми у спілкуванні з друзями;
- вчитися толерантному ставленню до іншої людини.

У роботі здійснюється:

• своєчасне виділення груп ризику для складання маршруту подальшого психолого-педагогічного супроводу;

• підвищення психологічної культури серед неповнолітніх; проведення інформаційно-роз'яснювальної роботи;

• організація профілактичної роботи з метою збереження та підтримки фізичного, психологічного та соціального благополуччя, сприяння формуванню знань, умінь та навичок, необхідних для адаптації освітньому середовищі;

• організація індивідуальної чи групової корекційно-розвивальної роботи з метою мінімізації наявних проявів дезадаптації неповнолітніх;

• психологічне консультування учнів, проведення медико-психологічної реабілітації.

У свою чергу при взаємодії з батьками (законними представниками) проводиться:

• просвітницька, інформаційно-роз'яснювальна робота щодо створення умов, сприяють мотивації дітей;

• інформування про прояви психологічного неблагополуччя;

• підвищення рівня психолого-педагогічної компетентності у питаннях комунікації з дитиною. Також передбачено профілактичну роботу, що сприяє розвитку ефективної дитячо-батьківської взаємодії.

У структурі запланованих результатів чільне місце належить особистісним результатам, оскільки вони забезпечують оволодіння

комплексом соціальних (життєвих) компетенцій, необхідні досягнення основної мети сучасної освіти – запровадження в учнів розуміння іншомовної культури, оволодіння ними соціокультурним досвідом:

- дія смислоутворення (інтерес, мотивація);

– дія морально-етичного оцінювання («що таке добре, що таке погано»);

- формування особистого, емоційного ставлення до себе та навколишнього світу;

- формування бажання виконувати навчальні дії;

- використання фантазії, уяви при виконанні навчальних дій.

Метапредметними результатами будуть:

− розвиток уміння взаємодіяти з оточуючими, виконуючи різні участі в межах мовних потреб та можливостей школяра;

− розширення загального та загальнокультурного кругозору учня старших класів;

− корекція та розвиток пізнавальної (сприйняття, увага, мислення), емоційної (розпізнавання емоцій та почуттів; зниження; тривожності) та вольової (саморегуляція) сфер молодшого школяра;

− формування та розвиток мотивації до оволодіння навчальною діяльності.

Робота психолога з педагогічними працівниками спрямована на:

• підвищення психологічної грамотності освітян;

• інформування про психологічні аспекти формування сприятливої для адаптації неповнолітнього до іншомовного освітнього середовища;

• здійснення методичної допомоги при проведенні групових заходів з учнями та батьками/законними представниками;

• консультування з питань удосконалення навчально-виховного процесу, надання психологічної підтримки.

Ключові засади реалізації програми:

• принцип системності – вказує на необхідність розширеної підтримки неповнолітніх;

• принцип комплексності — наголошує на необхідності міждисциплінарного підходу та надання допомоги спеціалістів різного профілю;

• принцип варіативності передбачає можливість коригування супроводу з урахуванням контексту реалізації.

Структура програми включає:

• скринінгове дослідження для поділу дітей на групи за ступенем мотивації;

• алгоритми міжвідомчої взаємодії щодо маршрутизації учнів старших класів;

• методичне забезпечення комплексного психолого-педагогічного супроводу, що включає в свою чергу методи та методики психологічної діагностики, що рекомендуються до програми психологічної освіти, профілактики та корекції, рекомендації з психологічної мотивації до вивчення англійської мови в учнів.

Очікуваними результатами програми є:

• підвищення соціально-психологічної адаптації учнів;

• створення адаптивного середовища для навчальної діяльності, підвищення пізнавальної мотивації неповнолітніх.

Фахівцю, який реалізує програму, необхідно:

• мати знання у сфері педагогічної психології, зокрема, про особливості психічного розвитку дітей;

• знати методи нейропсихологічної діагностики та корекції старшого шкільного віку;

• вміти враховувати індивідуальні особливості старшокласників;

• знати технології включення дитини до загальноосвітнього середовища;

• вміти мотивувати дитину виконання важких завдань, встановлювати продуктивний контакт із учнем.

Цілі та завдання програми

Основною метою даної програми є формування навичок саморегуляції поведінки у суспільстві у дітей страшого шкільного віку.

Програма спрямована на вирішення наступних завдань:

• вміння контролювати власні емоційні прояви;

• розвиток здатності до самоаналізу;

• підвищення уявлень школяра про цінність самого себе та інших людей;

• адекватно реагувати на поведінкові особливості оточуючих;

• розвиток умінь досягати поставленої мети;

• виховання вміння адекватно реагувати у різних побутових, навчальних ситуаціях;

• навчання конструктивним методам управління емоційним станом;

• формування здатності аналізувати та адекватно оцінювати свою поведінку.

При реалізації цієї програми використані технології:

• психогімнастика;

• ігрові методи;

• арт-терапія (вільне та тематичне малювання);

• моделювання та аналіз проблемних ситуацій;

• проективні методи вербального та рисункового типу;

• рольові ігри.

Зміст цієї корекційно-розвивальної програми визначають такі принципи:

- дотримання інтересів дитини, принцип визначає позицію фахівця, який має вирішувати проблему дитини з максимальною користю та на користь учня.

- системність: принцип забезпечує єдність діагностики, корекції

та розвитку, тобто системний підхід до аналізу особливостей розвитку;

- безперервність: принцип гарантує дитині та її батькам (законним представникам) безперервність допомоги протягом усього навчання школяра з урахуванням змін у їхній особистості;

– принцип єдності психолого-педагогічних та медичних засобів, забезпечує взаємодію фахівців психолого-педагогічного блоку у діяльності з комплексного вирішення завдань корекційно-виховної роботи;

– принцип співпраці з сім'єю ґрунтується на визнанні сім'ї як важливого учасника корекційної роботи, який має суттєвий вплив. на процес розвитку дитини та успішність її інтеграції в суспільство;

- варіативність: принцип передбачає створення варіативних умов для отримання освіти дітьми, що мають різні недоліки у фізичному та (або) психічному розвитку;

- рекомендаційний характер надання допомоги.

Програму реалізує педагог-психолог. Фахівцю необхідно отримати згоду батьків та самих дітей на роботу. За бажанням батьків інформувати їх та педагогів про результати та динаміку в ході реалізації даної програми. Фахівець проводить заняття систематично та в повному програмному обсязі.

Педагог-психолог має право самостійно змінювати зміст програмних занять з урахуванням індивідуальних особливостей учнів. Може вибирати, змінювати діагностичні методики на власний розсуд, виходячи з цілей та завдань корекційної програми. Учні відвідують весь комплекс занять регулярно, добровільно. Фахівці (логопед, соціальний педагог, дефектолог), які можуть брати участь у реалізації програми повинні мати відповідну освіту та бути компетентними в галузі психології старшого шкільного віку, знати та застосовувати принципи психодіагностичного обстеження, психопрофілактики, розвитку та корекції.

Ресурси, необхідні для ефективної реалізації програми

1. Заняття проводяться у спеціально підготовленому просторому приміщенні (класна кімната, психологічний кабінет, кабінет психологічної розвантаження), яке має бути звукоізольованим (або непрохідним).

2. Матеріально-технічні засоби, необхідних проведення занять: комп'ютер, колонки, різні музичні композиції, інтерактивна дошка, листи формату А4, ручки.

3. Участь у корекційних заняттях є добровільним бажанням кожного учня.

4. Корекційні заняття може проводити педагог-психолог, учитель-логопед, соціальний педагог, дефектолог. Усі фахівці повинні мати відповідну освіту, бути компетентними у галузі вікової психології.

Критерії оцінки досягнення запланованих результатів

Для оцінки ефективності корекційних занять за програмою «Розвиток саморегуляції поведінки та мотивації до вивчення англійської мови» використовуються такі показники:

- здатність контролювати власні емоційні прояви;
- здатність до самоаналізу;
- підвищення уявлень учня про цінність самого себе та інших людей;
- адекватне реагування на поведінкові особливості оточуючих;
- підвищення мотивації до досягнення поставленої мети;
- придбання навичок конструктивних способів управління емоційним станом;
- формування здатності аналізувати та адекватно оцінювати свою поведінку.

Крім того, важливим моментом є те, що Програма орієнтована на старший шкільний вік, який є одним із найважчих вікових періодів. У цей час велике значення має спілкування з однолітками і для кожного, хто навчається, дуже важливо не просто бути разом, а й займати певне становище. Програма сприяє творчому самовираженню з одного боку та дозволяє зайняти позицію лідера.

Можливість реалізації Програми у очно-заочному та дистанційному режимі дозволяє розширити контингент учнів (зокрема, що у домашньому навчанні).

Практична значимість. Серед проблем покоління Z слід відзначити відсутність концентрації уваги, усвідомленості, здатності приймати самостійні рішення, надмірна амбітність, потреба у схваленні, складності у спілкуванні. Ця Програма спрямована на вирішення цієї проблеми за допомогою компетентно-орієнтованого підходу. Ціль компетентно-орієнтованої освіти – «людина компетентна», людина як суб'єкт пізнання, суб'єкт відносин та суб'єкт реалізації, тобто самовизначена особистість, готова до безперервної самореалізації та затребувана суспільством. Важливим аспектом є взаємозбагачення дітей за допомогою широких соціальних контактів.

Методичне забезпечення

• Програма.

• Розробка заходів (відкритих занять).

• Збірники ігор, тренінгових вправ тощо.

• Таблиці-пам'ятки, схеми, інформаційні листи.

Психолого-педагогічні матеріали

Використання психолого-педагогічних технологій дозволяє відстежувати результати розвитку soft-skills навичок.

1. Бланки до виконання психологічних тестів.

2. Бланки обробки тестів.

2. Карта-профіль психологічного клімату групи.

Дидактичні матеріали

Дидактичний та методичний фонди повинні відповідати рівню

освітнього закладу. У ролі дидактичного матеріалу зручно застосовувати різні пам'ятки: наприклад, «Пам'ятка №2. Психологічна підготовка до виступу».

- розробки інформаційного характеру: різноманітний інформаційний матеріал;

– розробки для організації контролю та визначення результативності навчання.

– наочні посібники: посібники для групової та індивідуальної роботи, таблиці, демонстраційний відео та фотоматеріал, презентації;

- роздатковий матеріал (схеми, малюнки, шаблони).

Форми контролю: діагностика, спостереження.

Цикл даних тренінгових занять спрямований на підвищення рівня мотивації до навчання за рахунок усвідомлення значущості того, що відбувається для себе, прийняття та схвалення значущими людьми, потреби та можливості у самовираженні себе на спільних заняттях.

Цикл розрахований на 11 занять по 1,5 години.

Система завдань на уроках англійської мови, втілена у вигляді інтелектуального тренінгу для учнів старших класів, націлена на розвиток когнітивних здібностей учнів. Цей метод тренування має кілька ключових цілей:

- формування базових розумових операцій, включаючи аналіз, синтез,

порівняння, узагальнення, класифікацію, а також уміння виділяти основне, доводити, спростовувати та робити висновки;

- розвиток різних аспектів пам'яті, уваги, мислення, сприйняття та уяви;

- посилення усних навичок, включаючи вміння аргументовано висловлювати свою точку зору, формулювати висновки та ясно викладати думки;

- навчання навичкам творчого мислення та розвиток здатності вирішувати нестандартні завдання;

- сприяння пізнавальної активності та самостійної когнітивної діяльності учнів;

- розвиток навичок спілкування, взаємодії в колективі, спільної роботи та поваги до думки інших;

- навчання застосування засвоєних знань та умінь на практиці, в рамках вивчення різних навчальних предметів.

У рамках психолого-педагогічного супроводу мотивації учнів виділяють кілька напрямів, а саме:

1) Міжкультурна орієнтація – це певний комплекс дій, що сприяє ранньому виявленню схильностей та талантів до певних видів професійної діяльності, а також це система дій, спрямованих на формування готовності до праці та допомоги у виборі майбутнього професійного шляху.

2) Попередня іншомовна діагностика – виявлення професійно значущих властивостей, схильностей, інтересів, особистісних характеристик із використанням діагностичних методик.

3) Профорієнтаційне консультування - одне з базових напрямів, що впливає на процес професійного самовизначення учнів, допомагає у виборі професійного шляху, спираючись на індивідуально-особистісні особливості, коригує професійний вибір, що вказує на протипоказання.

4) Іншомовна освіта – комплекс заходів, заходів та дій, спрямованих на ознайомлення учнів з видами трудового діяльності в суспільстві, різноманітністю професій, тенденціями в них розвитку, а також шляхами здобуття професійної освіти та особливостями працевлаштування.

Мета програми: сприяти зниженню рівня агресивного поводження учнів; 2) навчити учня розуміти переживання, стани та інтереси інших людей; сформувати навички конструктивного дозволу міжособистісних конфліктів.

Напрямки роботи:

1) вилучення зі звичного оточення і поміщення в коригуючу групу;

2) участь у тренінговій групі з метою формування навичок конструктивної взаємодії та більш адаптивної.

3) корекційно-розвиваюча робота;

4) релаксаційні техніки і техніки візуалізацій.

Етапи корекційно-розвивальної програми:

1. Орієнтовний етап (2 заняття).

Завдання етапу:

- налагодження емоційно-позитивного контакту;
- знайомство з учасниками групи;
- створення робочої атмосфери;
- отримання додаткової інформації про особисті особливості дітей, особливості їх взаємовідносин.

2. Конструктивно-формуючий етап (7 занять).

Завдання етапу:

- діагностика особливостей агресивної поведінки в різних
- ситуаціях;
- реконструкція можливих агресивних (конфліктних) ситуацій з
- метою вибору стратегії поведінки;
- формування адекватного способу поведінки в конфліктних
- ситуаціях;
- об'єктивування негативних тенденцій особистісного розвитку;
- виявлення емоційного відреагування почуттів і переживань;
- розвиток комунікативної компетентності;
- розвиток здатності до усвідомлення почуттів і переживань.

3. Закріплюючий етап (2 заняття).

Завдання етапу:

- підведення результатів роботи, повідомлення сформованих на
- попередньому етапі способів комунікації;
- перенесення нового позитивного досвіду жизнь.

Работа здійснювалася з допомогою наступних методів:

1. Методи арт-терапії. Арт-терапія - це терапія мистецтвом і терапія живописом. Вона дає соціально прийнятний вихід негативним почуттям. Допомагає відтворити відносини між дитиною та психологом. Цей метод

підштовхує до розвитку художніх здібностей і самооцінці. Студент виражає агресію малюнку .

2. Програвання ситуацій. Дозволяє показати і осмислити свої почуття і переживання, подивитись на проблему зі сторони. Наприклад, вправи на формування навичок конструктивного поведінки у проблемної ситуации.

3. Методи ігротерапії. Ігрові вправи. Гра є своєрідною сферою, в якій налагоджуються відносини студента з навколишнім світом [31, с. 116].

4. Сюжетно-рольові ігри ефективні для розрядки агресивної поведінки; на осмислення власного емоційного світу, і навіть почуттів інших людей, на розвиток співпереживання; на вироблення умінь в учнів управляти своїми емоціями, на відпрацювання форм поведінки.

5. Бесіда.

6. Проективні рисувальні методи, для виявлення агресії у студента [28, с. 124].

Дана програма складається з 11 занять. Заняття складається з 3 частин: ввідна частина (привітання, ігри-розминки), основна частина (вправи та прийоми, спрямовані на вирішення завдань корекції), заключна частина (зворотний зв'язок , підведення підсумків). Тривалість заняття: від 45 хвилин до 1,5 годин.

Для проведення програми зі старшими студентами використовувалися наступні матеріали: листи формату А4, ватмани, набір олівців і фломастерів.

Таким чином, ми розробили корекційно-розвиваючу програму, спрямовану на зниження рівня агресивності учнів. Визначили мету, завдання програми, напрями роботи з старшими студентами по корекції агресивного поведінки; визначили етапи корекційно-розвивальної проорами, методи, які застосовується при роботі зі студентами; встановили тривалість занять.

3.3 Результати контрольного етапу дослідження

За результатами повторної діагностики учнів за методикою МУН А. Реана було виявлено, що в учнів, до тренінгу 70% - мотивація на успіх, після

тренінгу 98%. Результати діагностики мотивації за методикою Опитувальник А. Реана «Мотивація успіху та страх невдачі» у відсотковому співвідношенні представлені рисунку 3.2

Рисунок 3.2 Результати діагностики мотивації після тренінгу за методикою Опитувальник А. Реана «Мотивація успіху та страх невдачі»

За результатами дослідження за методикою «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» Т. Дубовицької було виявлено, що до тренінгу 85 людей увійшли до групи з високим рівнем мотивації, що становить 70%, а після тренінгу ця цифра збільшилась до 103 осіб, що складає 97%. У групі із середнім та низьким рівнем мотивації після тренінгу виявилися 8 респондентів, що становило 3%.

Дані представлені у таблиці 3.2

Таблиця 3.2

Результати за методикою «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» Т. Дубовицької після тренінгу

Рівень мотивації	Кількість		Вік	Стать			
	всього	%		хлоп		дів	
				всього	%	Всього	%

Високий	103	97	16-17	88	81%	15	9%
Середній	8	3		2	1%	6	2%
Низький	0	0		0	0	0	0

Результати за методикою **«Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва** після тренінгу у вибірці представлені у табл. 3.3

Таблиця 3.3

Рівень виразності основних мотивів за методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва до та після тренінгу

Шкала	Рівень	Відсоток, % до тренінгу	Відсоток, % після тренінгу
мотив зовнішнього примусу, ухиляння від покарання	низький	40	70
	середній	40	20
	високий	20	10
Соціально орієнтований мотив боргу та відповідальності	низький	20	10
	середній	40	10
	високий	20	50
пізнавальний мотив	низький	60	20
	середній	20	20
	високий	10	60
мотив престижу	низький	60	20
	середній	30	20
	високий	20	60
мотив матеріального добробуту	низький	70	20
	середній	10	10
	високий	10	70
мотив отримання інформації	низький	60	30
	середній	30	10
	високий	10	60
мотив досягнення успіху	низький	70	20
	середній	20	30
	високий	30	50
	високий	30	50
мотив орієнтації на соціально залежну поведінку	низький	30	10
	середній	50	20

	високий	20	70

Результати за методикою будуть представлені у вигляді діаграми (рис.3.3)

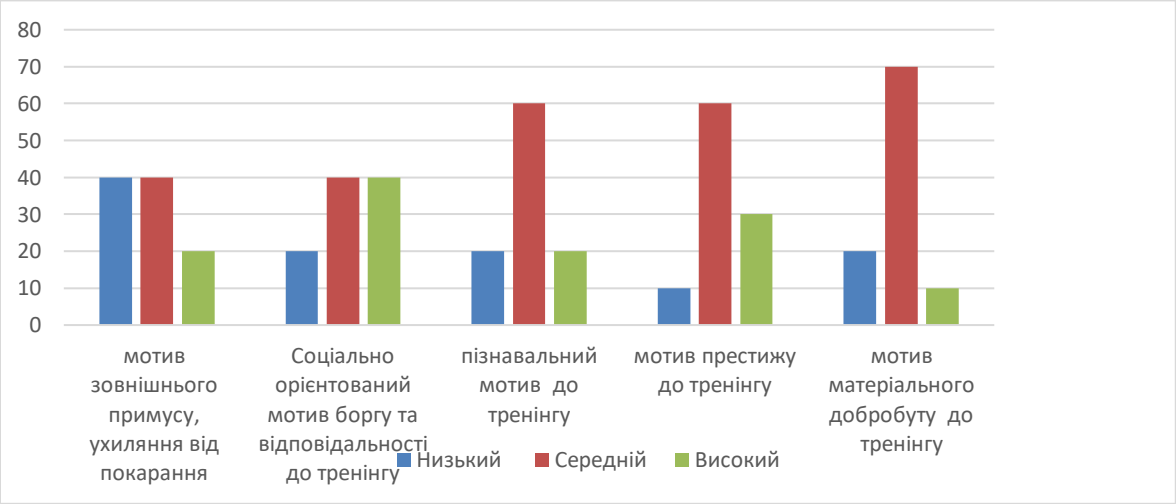

Рисунок 3.3 Рівень виразності основних мотивів в учнів за методикою «Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва до та після тренінгу

В учнів домінують пізнавальні мотиви, мотив досягнення успіху, престижу, матеріального добробуту, здобуття інформації. Результати вказують на те, що учні думають про своє майбутнє, вони орієнтовані отримання відповідного досвіду задля досягнення майбутніх цілей.

Тест - опитувальник суб'єктивної локалізації контролю (СЛК) С. Пантелєєва і В. Століна.

За результатами, наведеними на рис. 3.4, було виявлено, що 85% учнів, які мають інтернальний локус контролю, характеризуються як соціально активні та найбільш відповідальні після тернінгу, навідміну від початкових даних – 75%.

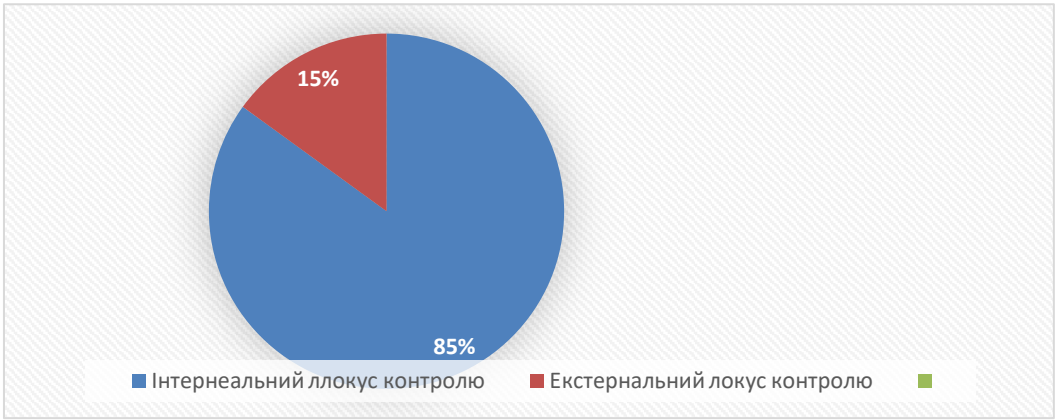

Рисунок 3.4 Результати методики Опитувальник суб'єктивної локалізації контролю (СЛК) С. Пантелєєва і В. Століна після тренінгу

Тест Анкета навчальних мотивів М. Матюхіної. Кількісні результати за цією методикою після тренінгу відображені у табл. 3.4

Таблиця 3.4

Рівні сформованості дослідницьких умінь в учнів

За методикою Анкета навчальних мотивів М. Матюхіної до та після тренінгу

Рівень	Кількість учнів, осіб (до тренінгу)	Кількість учнів, % (до тренінгу)	Кількість учнів, осіб (після тренінгу)	Кількість учнів, % (після тренінгу)
Вихідний рівень	16	14,3 %	10	11 %
Початковий рівень	25	21,4 %	20	19%
Продуктивний рівень	38	35,7%	47	60%
Креативний рівень	32	28,6%	34	30%

Отримані результати рівня сформованості дослідницьких умінь в учнів з тесту М.Матюхіною «Вивчення мотиваційної сфери учнів» спісля тренінгу відчать про те, що:

- креативний рівень учнів збільшився на 2% і складає вже 32 особи;

- на продуктивному рівні збільшення суттєве і складає 47 осіб, тобто 60% із опитаних, цезамість 35,7% до експерименту;

- початковий рівень виявлено у меншої кількості, а саме у 19% учнів, до експерименту було 21,4%;

- вихідний рівень після тренінгу характерний лише для 11% учнів, різниця не суттєва, проте досить характерна, а саме 10 осіб замість 16 до тренінгу..

Порівняння факторних оцінок у групах учнів до та після експерименту показало, що після тенінгу учні мають значно вищі показники внутрішньої

мотивації (M=0,73, SD=0,94), ніж учні до проведення тренінгу (M=0,21, SD=0,86), p <0,001, η2 = 0,25). Відмінності між показниками не досягли рівня статистичної значущості (p>0,05).

Кореляційний аналіз виявив наявність високого позитивного зв'язку між рівнем внутрішньої мотивації та результатами тесту (r=0,74, p<0,01). Подібної однозначної залежності для внутрішньої (r=0,26, p<0,05) та зовнішньої (r=0,17, p>0,05) мотивації виявлено не було. На наше переконання отримані дані узгоджуються з тим, що внутрішня мотивація є найсильнішим предиктором успішності оволодіння іноземною мовою (середній розмір ефекту d=0,67).

Якісний аналіз результатів провденого тренінгу дозволив конкретизувати та змістовно поглибити виявлені закономірності. Учні з домінуванням внутрішньої мотивації підкреслювали «любов до англійської мови», «бажання дійти до досконалості», «радість від комунікації мовою». У їхніх наративах чітко звучали теми саморозвитку, реалізації свого потенціалу: «Вивчення англійської мови – це мій шлях до особистісного зростання та самовдосконалення». Високий рівень внутрішньої мотивації та зануреності в предмет створює ґрунт для формування індивідуальної мовної траєкторії, що виходить за рамки навчальної програми: «Окрім шкільних уроків я намагаюся повністю поринути у мовне середовище: постійно слухаю подкасти, дивлюся фільми та серіали англійською, обговорюю різні теми мережах».

У той же від учнів з низьким рівнем мовної підготовки рясніло вказівками на зовнішній примус і контроль: «Я вивчаю англійську, тому що це обов'язковий предмет в університеті», «Мені потрібно скласти іспит». На мотиваційний дефіцит вказують висловлювання на кшталт «Не бачу сенсу витрачати стільки часу і сил на зубріння правил і слів», «Сумніваюся, що колись зможу вільно заговорити англійською».

В результаті впровадженої програми у більшості учнів набуваються та активно використовуються навички публічної мови, долається мовний бар'єр, скорочується емоційна напруга та хвилювання під час усного мовлення. Крім того, цей курс значно розвиває емоційний інтелект учнів.

Фізичний. У процесі навчання-тренінгу скорочується напруга у м'язах грудей та хребта, що заважає вільному і плавному перебігу мови, а також коригується дихання, що дуже важливо для голосу та інтонації, які стають значно виразнішими.

Креативний. Завдання матеріалу уроку стимулюють учнів до розкриття їх творчих здібностей, і навіть розвитку емоційного інтелекту. Курс націлений на значне розширення культурного кругозору учнів, оскільки включає культурологічний, країнознавчий матеріал, читання літератури та різні креативні завдання.

Порівняльний аналіз результатів усіх діагностик на констатуючому та контрольному етапах дозволив зробити висновок, що в експериментальній групі кількість учнів, з низькими (негативними) показниками ціннісних орієнтацій поменшало.

Таким чином, **гіпотеза дослідження підтвердилась**, а саме: впроваджений комплекс психологічного тренінгу з мотивації до вивчення англійської мови в учнів старших класів сприяє підвищенню мотивів старшокласників до навчання.

Проведене дослідження допомогло встановити, що мотивація учнів старшої школи приснавчання іноземної мови буде підвищуватися, якщо:

- виявлено та реалізовано в освітньому процесі закономірностіспідвищення мотивації відповідно до положень модернізації освіти;

- виявлено психологічні умови навчання іноземної мови, спрямованої на підвищення мотивації учнів старших класів;

- визначено цілі, принципи та зміст навчання іноземній мові, спрямованої на підвищення мотивації учнів;

- запропоновані та реалізовані на практиці засоби, технології та психологіяні прийоми навчання іноземної мови, спрямованої на підвищення мотивації учнів старшої школи.

Висновки до розділу 3

В результаті проведеної роботи майже всі учнів усвідомили важливість цінностей, особисту структуру сенсожиттєвих орієнтацій у процесі своєї життєдіяльності, усвідомили мотивацію під час виборів життєвих цілей.

Навчальна мотивація – це процес, який запускає, спрямовує та підтримує зусилля, створені задля виконання навчальної діяльності. На підставі отриманих даних було розроблено програму психологічного тренінгу з розвитку навчальної мотивації в учнів. У результаті проведеного дослідження було виявлено, що в учнів старших класів після тренінгу переважним рівнем навчальної мотивації є середній.

Як основні методи для успішної реалізації цієї програми психолог рекомендується використовувати такі методи: лекцію та бесіду, наочні та проблемно-пошукові методи.

Таким чином, результати дослідження спрямовані на формування ціннісних орієнтацій в учнів старших класів за допомогою соціально-педагогічного тренінгу, показали позитивну динаміку, викликали певний інтерес та бажання продовжити роботу далі.

ВИСНОВКИ

За результатами теоретичного дослідження з'ясовано, що мотиви виконують функцію смислоутворення – надають реальності, що відображається в індивідуальній свідомості, особистісний зміст. Функція сенсоутворення пов'язана з контролюванням загальної спрямованості діяльності особистості. Вивчення мотиваційно-смислової сфери – центральна проблема психології особистості.

Мотивація – процес спонукання себе та інших до діяльності задля досягнення особистих цілей; динамічний процес психофізіологічного плану, що керує поведінкою людини та визначає її спрямованість, організованість, активність та стійкість; здатність людини активно задовольняти свої потреби.

Поняття «мотивація» має подвійний сенс: по-перше, це система чинників, які впливають на поведінку людини (потреби, мотиви, мета, наміри та інші), по-друге, характеристика процесу, який стимулює і підтримує поведінкову активність на належному рівні.

У вивченні сутності поняття «мотивація» важливим питанням є класифікація видів мотивації. У процесі навчальної діяльності ієрархія мотивів зазвичай змінюється під впливом традиції, що склалася. Так, якщо в початкових класах переважають зовнішні мотиви (позитивні та негативні), то в середніх та старших – на перше місце за своєю значимістю висуваються мотиви внутрішні та зовнішні позитивні.

Мотиви, які спонукають школярів до навчання, психологи ділять на дві групи – зовнішні та внутрішні, залежно від того, чи закладені мотиви у самій навчальній діяльності, чи пов'язані з факторами, що знаходяться поза навчальною діяльністю.

Внутрішні мотиви пов'язані зі змістом вчення, з прямим продуктом навчальної діяльності учнів. Сам процес навчання викликає в учнів такий інтерес, що спонукає їх до активної інтенсивної роботи з набуття знань, умінь

та навичок. В основі цього лежить жага до знань, допитливість, пізнавальна потреба, яка, як кажуть психологи, може набувати характеру «ненасиченої потреби».

Практична складова магістерського дослідження включала проведення експериментального дослідження з учнями 10-11 класів у кількості 111 осіб. Дослідження передбачало 3 етапи: констатуючий, формуючий та контрольний. Було розроблено та впровадженно тренінг з підвищення мотивації до вивчення англійської мови.

За результатами констатуючого експерименту:

- Недостатній рівень базових мовних знань, що ускладнює сприйняття нової академічної інформації учнями. Проблемним для багатьох є англомовний аналіз графічних матеріалів з описом таблиць, графіків чи діаграм; доступне уявлення інформації у своїх презентаціях.

- Численні мовні групи. Практика показує, що чим менше учнів у групі, тим ефективніше і результативніше проходить заняття.

- Необхідність концентрації уваги. Однак деякі учні замість участі у роботі спілкуються з друзями чи займаються переглядом онлайн-медіа, відволікаючись від навчальної діяльності. У цій ситуації використання смартфонів учнями має бути обмежено та суворо контролюватись вчителями.

- Недостатні навички самоорганізації, саморозвитку, критичного мислення. З цією метою вчителі застосовують різні види групової роботи (кейси, ситуативні завдання, рольові ігри, проєкти), проводять дискусії, допомагаючи учням виробити компетенції, необхідні для ефективного спілкування у команді.

Тренінг розподіляється на етапи і заняття. Знайомство учасників групи, інформування про цілі та завдання. Підвищення значущості навчання.

Після проходження тренінгу отримано наступні результати. Виявлено, що до тренінгу 85 людей увійшли до групи з високим рівнем мотивації, що становить 70%, а після тренінгу ця цифра збільшилась до 103 осіб, що

складає 97%. У групі із середнім та низьким рівнем мотивації після тренінгу виявилися 8 респондентів, що становило 3%.

За результатами повторного дослідження, 85% учнів, які мають інтернальний локус контролю, характеризуються як соціально активні та найбільш відповідальні після тернінгу, навідміну від початкових даних – 75%.

Щодо мотиваційної сфери:

- креативний рівень учнів збільшився на 2% і складає вже 32 особи;

- на продуктивному рівні збільшення суттєве і складає 47 осіб, тобто 60% із опитаних, це замість 35,7% до експерименту;

- початковий рівень виявлено у меншої кількості, а саме у 19% учнів, до експерименту було 21,4%;

- вихідний рівень після тренінгу характерний лише для 11% учнів, різниця не суттєва, проте досить характерна, а саме 10 осіб замість 16 до тренінгу.

Кореляційний аналіз виявив наявність високого позитивного зв'язку між рівнем внутрішньої мотивації та результатами тесту ($r=0,74$, $p<0,01$). Подібної однозначної залежності для внутрішньої ($r=0,26$, $p<0,05$) та зовнішньої ($r=0,17$, $p>0,05$) мотивації виявлено не було. На наше переконання, отримані дані узгоджуються з тим, що внутрішня мотивація є найсильнішим предиктором успішності оволодіння іноземною мовою (середній розмір ефекту $d=0,67$).

Психологічний аналіз мотивації вчення школярів та спеціальні експериментальні дослідження показали, що найбільш потужним «двигуном» навчання школярів є пізнавальна потреба, тобто поєднання, «сплав» потреби у нових знаннях та потреби в інтелектуальній активності.

За підсумками проведеного дослідження на рівні самої освітньої організації, мотивація до вивчення англійської мови має бути системною. У першу чергу інтерес повинні проявляти самі учні, від їхньої мотивації залежить вся продуктивність та ефективність освітнього процесу. Також в

цьому мають брати участь усі учасники освітнього процесу, хто контактує з дітьми: адміністрація школи, педагоги-предметники, класні керівники, шкільні лікарі, педагоги-психологи, соціальні педагоги. І також до цього процесу мають бути залучені батьки школярів. І тут важливо усвідомити саму систему самовизначення, і основна умова – це грамотно спланована діяльність, яка сприятиме більш усвідомленому процесу навчання.

Перспективи подальших досліджень полягають в тому, що мають бути спрямовані на розробку нових методик та інструментів, а також на вивчення довгострокового впливу психологічних методів мотивації іншомовної грамотності на успішність та мовну компетенцію учнів старших класів.

СПИСОК ВИКОРИСТАНИХ ДЖЕРЕЛ

1. Андросюк Г.Л., Цепко Т.А. Мотивація як основний чинник підвищення ефективності навчання на заняттях з англійської мови. *Педагогіка формування творчої особистості у вищій і загальноосвітній школах*. № 62. Т. 2. 2019. С. 11–16.

2. Базика Є. Стан прокрастинації як чинник, що інгібірує формування успішної особистості. *Український науковий журнал: Освіта регіону.* 2013. №2. URL: https://social-science.uu.edu.ua/contents/21

3. Баришева О.І. Самовизначення та самореалізація як мотив участі старшокласників у груповій роботі: Автореф. дис. ... канд. психол. наук: 19.00.07 / Ін-т психол. ім. Г.С. Костюка АПН України. Київ, 2001. 20 с.

4. Басай Н.П. Підручник як засіб керування самостійною роботою старшокласників з іноземної мови Збірник наук. пр. «Проблеми сучасного підручника». 2013.Вип. 13. С. 39-47.

5. Басюк, Н. А. Емоційний інтелект: становлення та розвиток поняття в зарубіжних дослідженнях. *Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. Педагогічні науки*. 2022. 110. С. 253–266.

6. Бех І. Д. Виховання особистості: У 2 кн. Кн. 1: Особистісно-орієнтований підхід: теоретико-технологічні засади: Навч.-метод.видання. К.: Либідь, 2003. 280 с.

7. Беш Л.В., Дмитришин Б.Я., Беш О.М. Сучасні можливості підвищення мотивації студентів до навчання. *Львівський клінічний вісник*. 2017. № 1. С. 60–64. URL: http://lkv.biz/wp-content/uploads/2017/05/Besh-L.-etal.2017.pdf

8. Болгарина В.С., Гуменюк Л.І. Вивчення мотивації учіння засобами педагогічної соціалізації. *Педагогіка і психологія*. 2017. № 17. С. 7–14.

9. Бондар Л. Особливості мотивації навчальної діяльності студентів – майбутніх практичних психологів. URL: https://jrnl.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/view/12459

10. Бондар Л. В., Литвинчук Н. Б. Мотивація навчальної діяльності студентів як провідний чинник підготовки майбутніх фахівців. *Наукові записки Національного університету «Острозька академія»*. 2020. № 11. С. 67–71.URL: https://eprints.oa.edu.ua/id/eprint/8358/1/NZ_Vyp_11_Psykhology.pdf

11. Бугайчук, К. Л. Гейміфікація у навчанні: сутність, переваги, недоліки. Дистанційна освіта України 2015: зб. матеріалів Міжнар. наук.-практ. конф. (м. Харків, 19-20 листопада 2015 р.). Харків : ХАДІ, 2015. С. 39-43.

12. Васильєва Н. Шляхи підвищення самоорганізації студентів в умовах дистанційного навчання. *Молодь і ринок*. 2020. № 3–4. С. 115–121. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/Mir_2020_3-4_22

13. Васюк О., Виговська С. Мотивація у професійному виборі: теоретичний аспект. *Наук. вісн. Нац. ун-ту біоресурсів і природокористування України*. Київ: [б. в.], 2015. Вип. № 208. Ч. 2. С. 32–40.

14. Вершинська О. Б. Проблеми формування навчальної мотивації студентів ВНЗ. URL: http://tme.umo.edu.ua/docs/Dod/1_2010/VERSHYNSKA.pdfr

15. Гилюн О.В. Освітні мотивації студентської молоді. *Грані: наук.-теорет. і громад.-політ. альманах Дніпропетровського нац. ун-ту імені Олеся Гончара*; Центр соц.-політ. досліджень. 2012. № 1. С. 102–104.

16. Гнатюк О.В. Розвиток мотивації до навчання обдарованих учнів в освітньому просторі. URL: https://lib.iitta.gov.ua/id/eprint/722306/1/Текст.pdf

17. Гончаренко С.У. Український педагогічний словник. К.: Либідь, 1997. 374 с.

18. Гончарова А. П. Психологічні особливості розвитку навчальної мотивації у підлітковому віці: кваліфікаційна робота бакалавра спеціальності 053 «Психологія». Запоріжжя: ЗНУ, 2024. 47 с.

19. Грибенюк Г. С. Мотиви в структурі саморегуляції суб'єкта. *Педагогіка і психологія.* 2005. № 2. С. 101–102.

20. Дніпрова О.А. Динаміка мотивації досягнення у студентів-психологів. *Вісник Дніпровського університету імені Альфреда Нобеля. Психологічні науки*. 2014. № 1. С. 17–21.

21. Дробот О. Мотивація студентів до дистанційного навчання в умовах пандемії. *Психологія та соціальна робота*. 2020. № 1. С. 69–85. URL: http://psysocwork.onu.edu.ua/article/view/225378

22. Дубяга, Я. І. Теоретичне обґрунтування емоційного інтелекту особистості як психологічного феномену. *Проблеми сучасної психології*. 2018. № 2. С. 27-33.

23. Жданюк Л. О., Лукова С. В. Емпіричне дослідження мотивації досягнень у підлітків-спортсменів. *Теорія і практика сучасної психології*. 2019. № 5. С. 58–66.

24. Задорожна, І. О., Будна, Т. Т., Дацків, О. О. Англійська мова : підручник для 5 класу закладів загальної середньої освіти з аудіосупроводом / І. О. Задорожна, Т. Т. Будна, О. О. Дацків. Тернопіль : Навчальна книга Богдан, 2022. 162 с

25. Зубанова Н. Ю. Формування професійно-педагогічної спрямованості майбутнього вчителя фізичної культури: дис. ... канд. наук з фіз. вих. і спорту: 24.00.02. Луцьк, 1998. 159 с.

26. Іваненко І. , Лещенко Т., Шевченко О., Іваненко І. Психологія педагогічної мотивації викладачів у закладах вищої освіти. *Молодий вчений*. № 1, 2024 р. С. 79 - 84. URL:https://molodyivchenyi.ua/index.php/journal/article/view/6071/5939

27. Іванова Н. Сутність мотиву особистості в теорії мотивації. Вісник Національного університету оборони України. №3. 2021. С. 20-27. URL: http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/234864/237958

28. Іванова Н. Мотивація фахівця до професійної діяльності: поняття, зміст та функції / Н. Іванова. *Вісник Київського національного університету імені Тараса Шевченка.* 2016. №. 1. С. 21-24. URL: file:///C:/Users/BOSS/Desktop/13-39-1-PB.pdf

29. Карамушка Л. М., Бондарчук О. І., Грубі Т. В. Методики дослідження перфекціонізму, трудоголізму та прокрастинації особистості: методичний посібник. Кам'янець-Подільський : ПП «Аксіома», 2019. 80 с.

30. Климчук В. О. Творча особистість: дослідження ціннісного рівня внутрішньої мотивації навчання. *Психологія. Збірник наукових праць*. К. : НПУ імені М.П. Драгоманова. №18. 2002. С. 236-240.

31. Климчук В. О. Феномени розвитку внутрішньої мотивації. Соціальна психологія. 2008. № 6. С. 70-77.

32. Кобяцька І. Роль мотивації вивчення іноземної мови студентами технічних ВНЗ у період адаптації. Педагогіка і психологія професійної освіти. 2002. No 5. С. 82–87.

33. Коваленко Н. П., Боброва Н. О., Ганчо О. В., С. В. Зачепіло. Мотивація студентів як запорука успішного професійного розвитку. Медична освіта. 2020. № 3. С. 43–48.

34. Коваленко Н. П., Пономаренко С. В., Г. Д. Поспєлова, О. Л. Шерстюк Мотивація навчальної діяльності як запорука успішної професійної підготовки студента. Сучасний підхід до викладання навчальних дисциплін в контексті підвищення якості вищої освіти : матеріали 50-ї наук.-метод. конф. викладачів і аспірантів (Полтава, ПДАА, 26–27 лютого 2019 р.). Полтава, 2019. С. 13–16.

35. Козир М. В. ІКТ–педагогіка – складова освітнього процесу. Педагогічний процес: Теорія і практика. К., 2015. № 5-6. С. 61-65.

36. Козир М. В., Павлюк О. А. Формування мотивації старшокласників до вивчення математики у процесі застосування ІКТ. Педагогічна освіта: теорія і практика. Психологія. Педагогіка. 2018. № 30. С. 66-73.

37. Козир М. Розвиток мотивації школяріводо навчання засобами ІКТ. Освітологічний дискурс, 2020, No 4. С. 231-246. URL: https://www.od.kubg.edu.ua/index.php/journal/article/view/784/627

38. Колчигіна А. В. Специфіка навчальної мотивації студентів. Науковий вісник Херсонського державного уні-верситету. 2018. № 1. С. 46–51. URL: https://pj.journal.kspu.edu/index.php/pj/article/view/360/337

39. Коробкіна Р. С., Невоєнна О. А. Особливості навчальної мотивації студентів. Вісник Харківського національ-ного університету імені В.Н. Каразіна, серія «Психологія». 2019. № 66. С. 30–35.

40. Красноголова І.Б. Формування мотивів учіння студентів у процесі викладання англійської мови: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.01. К., 1999. 20 с.

41. Левченко Т.І. Мотивація суб'єкта в різних видах діяльності. Монографія/Тетяна Левченко. Вінниця: Нова книга, 2011. 448 с

42. Лещенко Т. О., Шевченко О. М. Мотивація навчальної діяльності здобувачів вищої освіти як провідний чинник підготовки фахівців. 2022. № 49. С. 187–182. URL: http://www.innovpedagogy.od.ua/archives/2022/49/part_1/36.pdf

43. Лінгводидактичні засади навчання іноземних мов у закладах вищої педагогічної та загальної середньої освіти : монографія / відп. за вип. М. М. Сідун, Т. К. Полонська. Мукачево, 2018. 342 с.

44. Лузанова Л. Мотивація як основний чинник підвищення ефективності навчання іноземних мов у форматі blended learning. Актуальні проблеми навчання іноземних мов в умовах дистанційної освіти. Збірник наукових праць. Ізмаїл: РВВ ІДГУ. 2021.С. 46-50. URL: http://idgu.edu.ua/wp-

content/uploads/2021/03/0_1-aktualni-problemy-navchannja-inozemnyh-mov.pdf#page=47

45. Лукова С., Фоменко К. Діагностичний інструментарій для вивчення актуальних мотивів спортивної діяльності підлітків. Вісник Львівського університету. Серія психологічні науки. 2021. № 9. С. 162-170.

46. Ляшенко І.В. Формування професійної мотивації студентів до успішної фахової діяльності [Електронний ресурс] / І.В. Ляшенко. Народна освіта. 2013. Вип. . URL: http://www.narodnaosvita.kiev.ua/vupysku/19/statti/lyashenko.htm

47. Макаревич О. Мотивація як підґрунтя дій особистості. Соціальна психологія. 2016. № 2. С. 134-141.

48. Макарова, Л. Л. Загальна психологія [Текст] : навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл., які навч. за спец. "Психологія" / Л. Л. Макарова, В. М. Синельніков. К. : Центр навчальної літератури, 2005. 198 с.

49. Максименко, С. Д. Особливості мотивації в процесі професійної підготовки майбутніх біологів / Максименко С.Д., Макаренко О.М., Майстренко І.А. Наукові записки НаУКМА. 2009. Т. 97 : Педагогічні, психологічні науки та соціальна робота. С. 40-43.

50. Манько В. М. Аналіз потребо-мотиваційної сфери студентів-аграрників з високою успішністю навчання. Наук. вісник НАУ. Київ, 2005. Вип. 88. С. 102– 111.

51. Мельніченко С. А. Проблема вивчення мотивації у сучасній психологічній теорії. Педагогічний процес: теорія і практика. Київ, 2012. № 4. С. 174–184

52. Мітчелл Г.К. Малкоґіані Марілені. Англійська мова. Підручник для 6 класу закладів загальної середньої освіти. К.: Лінгвіст. 2023. 146 с.

53. Моргун Я. І. Ціннісні орієнтації в структурі професійно-кар'єрного самовизначення юнаків та юнок. *Проблеми загальної та педагогічної психології : збірник наукових праць Інституту психології ім. Г.*

С. Костюка НАПН України / за ред. С. Д. Максименка. Т. XII. Ч. 6. Київ, 2019. С. 233–240.

54. Нерсисян М.А., Пироженко А.О. Англійська мова. Підручник для 10 класу закладів загальної середньої освіти (рівень - стандарт). Київ-Ірпінь: Видавництво «Перун». 2018. 192 с.

55. Ольховецький С. Мотивація учбової діяльності та її формування. *Психологічний журнал Уманського державного педагогічного університету імені Павла Тичини*. 2020. №5. С.42-50.

56. Ольховецький С. Мотивація учбової діяльності та її формування. *Психологічний жкрнал.* 2020. № 6. С. 43. URL: https://dspace.udpu.edu.ua/bitstream/123456789/14082/1/Випуск%205.pdf#page=42

57. Основи психології: підруч. для студ. вищ. закладів освіти [за заг. ред. О. В. Киричука, В. А. Роменця]. 4-те вид. Київ: Либідь, 1999. 630 с.

58. Пахомова Н. Мотивація як основа формування інтегративних знань у процесі професійної підготовки. *Психологія і особистість*. 2017. № 1. С.7223-236. URL:http://www.irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis_nbuv/cgiirbis_64.exe?C21COM=2&I21DBN=UJRN&P21DBN=UJRN&IMAGE_FILE_DOWNLOAD=1&Image_file_name=PDF/Psios_2017_1_22.pdf

59. Пахомова Т.О., Гальченко О.Ю. Методика навчання іноземних мов. Навчально-методичний посібник для студентів освітнього ступеня «бакалавр» напряму підготовки «Мова і література (англійська)». Запоріжжя: Кругозір. 2015. 164 с

60. Переяславська С., Смагіна О. Гейміфікація як сучасний напрямвітчизняноїосвіти. Open educational e-environment of modern University, special edition. 2019. URL: https://openedu.kubg.edu.ua/journal/index.php/openedu/article/view/230/pdf.

61. Подшивайлов Ф. М. Психологічні чинники розвитку мотиваційної сфери особистості майбутнього психолога: дис. … канд.

психол. наук: спец. 19.00.07 педагогічна та вікова психологія. Київ, 2015. 235 с.

62. Полюк М. І. Теоретичні підходи до мотивації персоналу у підприємництві. Ефективна економіка. 2020. № 4. URL: http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=7836. DOI: 10.32702/2307-2105-2020.4.100

63. Прудніков М. С. Мотивація до занять спортом на початкових етапах тренування. Основи побудови тренувального процесу в циклічних та екстремальних видах спорту. 2019. Випуск 3. С. 205-208.

64. Прядко Н. О. Мотивація досягнення як детермінанта успіху в професійній діяльності особистості / Н. О. Прядко. Вісник. 2015. № 127. С. 177–180. ГКД: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_ dl=1574

65. Прядко Н.О. Мотивація досягнення як детермінанта успіху в професійній діяльності особистості. Вісник. 2015. № 127. С. 177-180. URL: http://visnyk.chnpu.edu.ua/?wpfb_dl= 1574

66. Пухно С. В., Усик Д. Б. Особливості мотивації до навчання іноземних студентів закладу вищої освіти України. Психологічний часопис. No 4 2021. С. 131–144. URL: https://www.apsijournal.com/index.php/psyjournal/issue/view/488.

67. **Пухно, С.** Мотивація до навчання як фактор успішності адаптації першокурсників закладів вищої освіти: емпіричне дослідження. *Проблеми сучасної психології.* Київ : Наукова думка. 2018. № 1. С. 121-126.

68. Ракітянська, Л. М.. Становлення поняття «Емоційний інтелект» в історії науки. *Наукові записки.* 2021. № 199. С. 47-52.

69. Редько В.Г. Конструювання змісту шкільних підручників з іноземних мов: теорія і практика. Київ: Педагогічна думка. 2017. 628 с

70. Рєзвих Є., Булах І. Мотивація професійної діяльності дорослих. Науковий часопис НПУ імені М. П. Драгоманова, № 17. 2022 , С. 96-108.

71. Савчин М.В. Динаміка мотивації відповідальної поведінки особистості. Педагогіка і психологія. 2016. № 4. С. 39-48.

72. Сидоренко А. Г., Луценко Р. Формування позитивної мотивації до навчання у здобувачів освіти під час дистанційного навчання. Збірник наукових матеріалів II Міжнародної науково-практичної конференції. Психолого-педагогічні координати розвитку особистості. 2021. URL:https://repository.pdmu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/adbe2e98-b14a-4604-b418-d0ea9375aeb0/content

73. Староста В., Попадич О. Деякі чинники адаптації студентівпершокурсників в умовах класичного університету. Ukrainian Journal of Educational Studies and Information Technology. 2018. № 2. 2018. С. 16-26.
URL:https://dspace.uzhnu.edu.ua/jspui/bitstream/lib/23225/1/2018_Starosta%20Volodymyr_Popadich

74. Столярова О. М. Дослідження способів впливу на мотиваційну сферу здобувачів вищої освіти. *Вісник Націо-нального університету оборони України, серія: «Питання психології».* 2022. № 3. С. 120–125. URL: http://visnyk.nuou.org.ua/article/view/256559/255304

75. Тимошук С. В., О. І. Третяк О. І. Особливості формування навчальної мотивації студентів. Вісник Житомирського державного університету. № 2. Педагогічні науки. 2015. С. 64–68. URL: https://visnyk.zu.edu.ua/Articles/80/14.pdf

76. Толок Д.В.,Сіра. І.Т. Мотивація студентів до навчання в умовах воєнного стану. Матеріали XX науково-методичної конференції здобувачів вищої освіти та молодих учених «Наумовські читання», присвяченої 300-річчю з дня народження Григорія Сковороди [Електронний ресурс] (3-4 листопада 2022 р., м. Харків) / за заг. ред. Жерновникової О.А. / ХНПУ ім. Г. С. Сковороди. Харків : ХНПУ, 2022. 436 с.URL:https://dspace.hnpu.edu.ua/server/api/core/bitstreams/bd213026-b89c-432f-930e-a541e05984e3/content

77. Трофименко, Н. Є. Емоційний інтелект як здатність до розуміння та управління емоціями: теоретичний огляд. *Суспільство, наука, освіта: актуальні дослідження, теорія та практика*. Львів, 2023. С. 155-157.

78. Хміль О., Воронюк І. Технології мозкового штурму як інструмент для підвищення мотивації до навчання здобувачів вищої освіти. Науковий вісник Вінницької академії безперервної освіти. 2023. № 4. С. 64-69. URL: https://journals.academ.vinnica.ua/index.php/ped-psyh/article/view/102/98

79. Чуйко О. М. Ґендерні особливості мотивації досягнення успіху серед студентів-спортсменів. Науковий вісник Херсонського державного університету. 2017. № 5. С. 208-212.

80. Шапар В. Б. Сучасний тлумачний психологічний словник. Х.: Прапор, 2007. 640 с.

81. Шаповалов Б. Б., Бажанюк В. С., Камишин В. В. Психологічні особливості роботи з спортивно обдарованими дітьми: монографія. Київ: Інститут обдарованої дитини, 2014. 230 с.

82. Шевченко В. В. Особливості мотиваційного компонента професійно- психологічної компетентності військовослужбовців Національної гвардії України на етапі фахової підготовки. Теоретичні і прикладні проблеми психології та соціальної роботи: збірн. наук. праць Східноукраїнського національного університету імені Володимира Даля. 2021. № 3. С. 220-232.

83. Яременко Л. Мотивація навчального процесу як педагогічна проблема. Вища освіта України. 2014. С. 69–74

84. Ahmad S. I., Malik S. and Jumani N. B.,. Academic procrastination: An exploration for the cause at university level. International Journal of Innovation in Teaching and Learning (IJITL). 2018. № 4. С. 45-47

85. Anjomshoa, L., and Sadighi, F. The importance of motivation in second language acquisition. International Journal on Studies in English Language and Literature, 2015. №3. С. 126-137.

86. Arnold. Xu, X.. Influence of Instrumental Motivation on EFL Learners in China and Its Implication on TEFL Instructional Design. 2008. p 43

87. Bandura A. Self efficacy. Theexerciseofcontrol. NewYork: FreemanandCo. 1997.

88. Berbets, T., Berbets, V., Babii, I., Chyrva, O., Malykhin, A., Sushentseva, L., Medynskii, S., Riaboshapka, O., Matviichuk, T., Solovyov, V., Maksymchuk, I., Maksymchuk, B. Developing Independent Creativity in Pupils: Neuroscientific Discourse and Ukraine's Experience. 2021. BRAIN. Broad Research in Artificial Intelligence and Neuroscience, 12, 314-328. https://doi.org/10.18662/brain/12.4/252

89. Brown, H.D. Principles of Language Learning and Teaching. USA: Prentice-Hall, Inc. 1987

90. Crookes, G., and Schmidt, R. Motivation: reopening the research agenda. Language Learning, 1991, № 4. P 469-512.

91. Dornyei, Z. Conceptualizing motivation in Foreign Language Learning. Language Learning, 1990, №40, P. 458.

92. Ellis, R. Understanding Second Language Acquisition. Oxford, OUP. Gardner, R. C. 1985. The Attitude/Motivation Test Battery: Technical Report

93. Haghbin, M., McCaffrey, A. and Pychyl, T. A., 2012. The complexity of the relation between fear of failure and procrastination. Journal of Rational-Emotive & Cognitive Behavior Therapy, № 30, 249-263

94. Herzberg F. The Motivation to Work. Open Journal of Business and Management. 2019. Vol. 7, no. 2. P. 41–48.

95. Johnmarshall Reeve. Understanding Motivation and Emotion. 7th ed. New York: John Wiley & Sons, 2018. P. 136-138.

96. Keltner, D., & Shiota, M. N. New displays and emotions: A commentary on Rozin and Cohen. 2003. Emotion, 3, 86–109.

97. Klingsieck, K. B. Procrastination: When good things don't come to those who wait. European Psychologist. 2013. № 18. P. 24

98. Kondal, B. The significance of motivation in the ESL classroom. Language in India. 2015. № 15.

99. Lemmens, S. G., Martens, E. A., Kester, A. D., Westerterp-Plantenga, M. S. Changes in gut hormone and glucose concentrations in relation to hunger and fullness. American Journal of Clinical Nutrition. 2011. Vol. 94. P. 717-725.

100. Lench, H. C., Flores, S. A., & Bench, S. W. Discrete emotions predict changes in cognition, judgment, experience, behavior, and physiology: A meta-analysis of experimental emotion elicitations. Psychological Bulletin, 2011. 137, P. 834–855.

101. Littlewood, W. Foreign and Second Language Learning. Cambridge: Cambridge University Press. McDonough, S. H. 1984. Psychology in Foreign Language Teaching. London Allen Q Unwin Ltd. Seven

102. Porter-Ladousse, G. From needs to wants: Motivation and the language learner. System, 1982. 10. P. 29-37.

103. Ryan R., Deci E. Self-determination theory and the facilitation of intrinsic motivation, social development, and well-being. *American Psychlogist*. 2000. V. 55. P. 68–78.

104. Sadoul, B. C., Schuring, E. A. H., Mela, D. J., & Peters, H. P. F. The relationship between appetite scores and subsequent energy intake: An analysis based on 23 randomized controlled studies. Appetite, 2014., № 83, 153–159.

105. Skehan, P. Individual Differences in Second Language Learning. London, 1989.

106. Zelenski, J. M., Whelan, D. C., Nealis, L. J., Besner, C. M., Santoro, M. S., & Wynn, J. E. Personality and decision making: A meta-analytic review. Journal of Personality and Social Psychology. Washington, DC: American Psychological Association, 2013. Vol. 104, № 2. P. 302-322

ДОДАТКИ

Додаток А

ЗАНЯТТЯ №1

"Самооцінка та її вплив на мотивацію діяльності"

Мета: Розвиток усвідомлення сильних сторін своєї особистості, сприяння розвитку самооцінки..

Час проведення: 1 год 30 хв.

Хід заняття

Вправа "Позитивні думки".

Учасникам по колу пропонується доповнити фразу «Я пишаюся собою за те що… ». Неслід дивуватися, якщо деяким учням буде важко говорити про себе позитивно. Необхідно створити атмосферу, що допомагає, стимулює учнів до такої розмови.

Ця вправа спрямована на підтримку в учнях наступних проявів: позитивних думок про себе, симпатії до себе, здатності ставитися до себе з гумором, вираз гордості собою як людиною, описи з більшою точністю власних

переваг та недоліків.

Після того, як кожен учасник виступить, проводиться групова дискусія. Запитання для дискусії можуть бути такими:

1. Чи важливо знати, що ти можеш робити добре, а чого не можеш?

2. Де безпечно говорити про такі речі?

3. Чи потрібно процвітати у всьому?

4. Якими іншими способами можуть спонукати тебе до сприятливого самосприйняття? Яким чином ти можеш зробити це сам?

5. Чи є різниця між підкресленням своїх переваг та вихваляннням? У чому вона полягає?

Такі дискусії дають учням гарний привід для того, щоб оцінити свої здібності та приховані можливості. Вони починають розуміти, що навіть у самих "сильних" учнів є свої слабкості. А свої переваги є і у «слабших».

Така установка призводить до розвитку сприятливішого самовідчуття.

Вправа "Шкільні справи".

Мета: розвивати позитивне ставлення до шкільного життя.

Учнів просять по черзі висловлюватися з приводу будь-яких конкретних фактів з їхнього шкільне життя. Можна поставити запитання на кшталт: «Я б хотіла, щоб ти розповів про ті свої шкільні справи, якими ти задоволений. Будь ласка, почни свою відповідь так: «Я задоволений тим, що…»

Ті, хто не впевнений у власних силах, чуючи відповіді інших, починають усвідомлювати, що вони занадто суворі до себе, не визнаючи ті чи інші свої успіхи.

Підвищує самооцінку уччнів вправа «Я у своїх очах, я в очах оточуючих».

Мета: розвиток позитивного ставлення себе шляхом отримання зворотного зв'язку.

У цій вправі учасники групи складають два короткі особистісні описи, кожен на окремому аркуші паперу. На першому аркуші – опис того, яким бачить себе сам учень. Опис має бути якомога точнішим. На другому – опис того, яким, на його думку, його бачать оточуючі. Листки не підписуються. Описи "Яким я бачу себе сам" кладуться в окрему коробку. Кожен самоопис зачитується вголос і учасники намагаються відгадати, кому він належить. Потім автор заявляє про себе, читає друге свій опис (опис того, яким, на його думку, його бачать оточуючі) та отримує після цього зворотний зв'язок від учасників групи. Цінність цієї вправи полягає в тому, що учень виявляє, що інші ставляться до нього краще, ніж він сам.)

Вправа «Щоденний звіт».

Мета: розвиток можливості аналізувати та регулювати своє повсякденне життя.

Кожному учаснику видається аркуш паперу з такими питаннями:

1. Яка головна подія цього тижня?

2. Кого тобі вдалося краще дізнатися цього тижня?

3. Що важливого ти дізнався про себе цього тижня?

4. Чи вніс ти якісь серйозні зміни у своє життя за цей тиждень?

5. Чим цей тиждень міг би бути кращим для тебе?

6. Виділили три важливі рішення, зроблені тобою цього тижня. Які результати цих рішень?

6. Чи будував ти цього тижня плани з приводу якихось майбутніх подій?

7. Які незакінчені справи залишились у тебе минулого тижня?

Потім відбувається колективне обговорення. Учні діляться своїми успіхами, аналізують свої невдачі та колективно шукають шляхи покращення ситуації в майбутньому. У результаті, проводячи такі щотижневі спостереження, учень починає краще розуміти самого себе, аналізувати свої вчинки.

Найважливішою складовою цих занять є та атмосфера, у якій вони проходять.

Це можна вважати необхідною умовою для оптимального розвитку Я-концепції.

ЗАНЯТТЯ № 2

«Привіт індивідуальність, або чим я відрізняюся від інших».

Мета: ознайомити учнів з поняттям самооцінка, її роль життя людини, формування адекватної самооцінки.

Час проведення: 1 година 30 хвилин.

Хід заняття:

1. Інформаційне повідомлення «Самооцінка. Її види та їх характеристика.»

Самооцінка є найважливішим регулятором поведінки особистості. Від неї залежать взаємини людини з оточуючими, її критичність, вимогливість до себе,

ставлення до успіхів та невдач. Самооцінка тісно пов'язана з рівнем домагань і

мотивацією досягнення успіху у різних видах діяльності, надаючи певний вплив на становлення та загальний розвиток особистості.

Для людей з низькою самооцінкою характерно те, що вони ставлять собі за мету менш складніші, ніж ті, яких можуть досягти, перебільшують значення невдач. Їм властиві такі риси, як нерішучість, страх, уразливість, прискіпливість, надмірна сумлінність, конфліктність. Однак людина з низькою самооцінкою легше піддається впливу інших людей і має більше шансів дійти адекватної самооцінки, ніж людина із завищеною самооцінкою. Для людей із завищеною самооцінкою властиво, ставити перед собою цілі складніші, ніж ті, яких вони можуть досягти. Рівень їх домагань перевищує їх реальні здібності. Вони не самокритичні, вважають себе найкращими людьми, розумними, добрими, до оточуючих ставляться зневажливо, з їх оцінкою оточуючими не погоджуються, часто бувають причиною конфліктних ситуацій у колективі. Рисами їх характеру стають зазнайство, зарозумілість, прагнення до переваги, неповажне, грубе ставлення до оточуючих.

Адекватна самооцінка особистістю своїх особливостей та можливостей забезпечує і відповідний, адекватний рівень домагань, правильне ставлення до успіхів та невдач, схвалення та несхвалення.

З учасниками групи обговорюється кожен із видів самооцінки, їх переваги та недоліки.

Вправа "Перше враження".

Згадайте, коли ви вперше побачили свого сусіда ліворуч, згадайте перше враження про нього, скажіть про це іншим учасникам. (По колу).

3. Групова дискусія: «Як ми підтримуємо чи змінюємо свою самооцінку».

Учасники на листочках пишуть, як вони підтримують або змінюють свою самооцінку (покращення зовнішності, самоосвіта, здібності, талант,

хобі, взаємодопомога, цілеспрямованість). Потім хлопці діляться своїм досвідом роботи у цьому напрямі.

Вправа "Компліменти".

Необхідно поставити один навпроти одного 2 стільці. Один із учасників сідає на стілець, інші по черзі сідають на другий стілець і відзначають у слухачі лише позитивні якості. Слухач може щось уточнювати, ставити додаткові питання, але не заперечує і не виправдовується. Потім необхідно обговорити, що думав кожен із учасників у процесі виконання завдання.

Вправа «Я в спілкуванні».

Кожен із учасників говорить, звертаючись до членів групи: «Мені здається, що ви вважаєте, що я у спілкуванні… » Учасники повинні висловити лише свою згоду або незгоду, без коментарів

Рефлексія «Я сьогодні… ».

Кожен із учасників продовжує запропоновану фразу, намагаючись не повторюватися.

Підбиття підсумків.

Що нового на сьогоднішньому занятті ви дізналися? Що ви візьмете собі на озброєння?

Подяка за активність.

ЗАНЯТТЯ №3

«Ми – покоління майбутнього»

Мета: сприяти формуванню уявлення про поняття «здоров'я в цілому» сучасному соціокультурному просторі, стимуляція до формування позитивного «образу-Я»

Час проведення: 1 год. 20 хв.

Хід заняття

Привітання, пояснення завдань сьогоднішнього заняття:

1) закріпити вже наявних компетенцій про здоровий спосіб життя у неповнолітніх, та збагачення новими знаннями

2) сприяти вихованню ціннісного ставлення до свого особистісного здоров'я та формування прагнення до здорового способу життя

3) сприяти формуванню критичного ставлення до шкідливих звичок

4) сприяти формуванню активної життєвої позиції та почуття самоповаги у неповнолітніх

5) розвинути вміння виділяти наявні негативні якості та знаходити шляхи їХ корекції

6) розвинути навички роботи в команді, комунікативні якості

7) розвинути здібності до творчості

На запланований результат сьогодні: вироблення особистісних стратегій впевненої поведінки через формування образу сучасного учня з активною життєвою позицією та вмінням протистояти згубним впливам із соціуму. Підготовка приміщення:

1. Столи за кількістю команд

2. Стільці за кількістю учасників

Обладнання:

1. Ноутбук

2. Проектор

3. Екран

4. Колонки

5. Фліпчарт (дошка)

Ігрові матеріали

Друковані та електронні матеріали

СЦЕНАРІЙ

1. Вступне слово ведучого

2. Завдання "Моя команда"

3. Завдання «Правила рулять»

4. Завдання "Наш герой"

- Частина 1. "Я - особистість"
- Частина 2. «Я гідний поваги»
- Частина 3. «Лицарі та дракони»

5. Завдання «Крок назустріч майбутньому».
6. Завершення. Підбиття підсумків.

Додаток Б

ЗАНЯТТЯ № 4

«Доб'ємося успіхів»

Мета:

- формування адекватної самооцінки та впевненої поведінки;

- подолання страхів та тривожності;

- придбання навичок роботи у групі, згуртованості та взаємодопомоги;

- навчитися методам емоційної саморегуляції (зниження напруги, хвилювання, нервозності);

- вміння контролювати свої емоції та почуття;

- Мотивація на навчання.

Час проведення 1 год. 30 хв.

Хід роботи:

Розминка «Веселий м'ячик»

- Почнемо сьогодні з гри. Кидаючи по черзі, один одному цей м'яч, говоритимемо про безумовні переваги, сильні сторони того, кому кидає м'яч. Будемо уважні, щоби м'яч побував у кожного.

Вправа «Плутанина»

Усі беруться за руки, стоячи в колі і починають заплутуватися. Коли заплуталися всі, і вийшла одна велика «плутанка», можна уявити, що вся група перетворилася на одного величезного звіра. Тепер терміново необхідно визначити, де його голова, а де хвіст. («Хто буде головою? А хто хвостом?», – питає ведучий). Коли звір зорієнтувався, де його право, а де його ліво, він повинен навчитися рухатися на всі боки, в тому числі і назад. А потім, звір повинен пробігтися, і може бути навіть когось, що попався по дорозі, «з'їсти»

Обговорення: які відчуття та емоції відчували під час виконання завдання?

Гра "Машина з характером"

Уся група має побудувати уявну машину. Її деталі – це лише злагоджені та різноманітні рухи та вигуки гравців.Під час гри не можна розмовляти. Попросіть одного добровольця (гравець 1) вийти на середину кола і скажіть йому: «Я хочу, щоб зараз ти почав виконувати якісь рухи, що повторюються. Можливо, ти хочеш поперемінно витягувати руки вгору, або погладжувати живіт правою рукою, або стрибати на одній нозі. Годиться будь-яка дія, але ти маєш безперервно повторювати його. Якщо хочеш, можеш свої рухи супроводжувати вигуками».

Коли гравець 1 визначиться зі своїми діями, він стає першою деталлю машини. Тепер наступний доброволець може стати другою деталлю. Гравець 2, зі свого боку, виконує рухи, що доповнюють дію першого гравця.

Якщо, наприклад, гравець 1 дивиться вгору, погладжує себе по животу і при цьому в проміжку поперемінно говорить Ах і Ох, то гравець 2 може встати ззаду і кожен раз, коли гравець 1 говорить Ох, розводити руками, а при заключному "Ох" один раз підстрибувати. Він може також стати боком до гравця 1, класти йому праву руку на голову і при цьому говорити Ау, причому для свого Ау вибрати момент між Ах і Ох. Коли рухи перших добровольців набудуть достатньої скоординованості, до них може приєднуватися третій гравець. Кожен гравець повинен стати новою деталлю машини, що збільшується, і намагатися зробити її більш цікавою і багатогранною. Кожен може вибрати собі місце, де він міг би розташуватися, а також придумати свою дію та вигуки.

Коли задіяні усі гравці. Ви можете дозволити фантастичній машині півхвилини працювати у вибраному групою темпі. Потім запропонуйте, щоб швидкість роботи дещо збільшилася, потім трохи сповільнилася, потім почала зупинятися. Зрештою машина має розвалитися.

Обговорення гри:

- У який момент ви стали деталлю машини? Чому?

- Як ви придумали свої дії?

- Що відбувалося, коли хід машини прискорювався чи сповільнювався?

- Як впливало на роботу те, що вам не можна було розмовляти одне з одним?

Варіанти:

Учасники, розбившись по четверо чи п'ятеро, можуть зображати реально існуючі механізми, агрегати, машини: будильник, кавомолку, двигун, планер. Гравці можуть побудувати машину, яка алегорично зображує концептуальне поняття, наприклад, машину кохання, війни, миру і т.д.

Вправа «Чарівні дзеркала»

Матеріали: кольорові олівці чи фломастери, папір А4.

Процедура: Учасникам пропонується намалювати себе в 3-х дзеркалах, але не простих, чарівних: у першому – маленьким і переляканим, у другому – великим та веселим, у третьому – не боїться нічого та сильним.

Запитання:

1. Яка людина виглядає симпатичнішою?

2. На кого ти зараз схожий?

3. У яке дзеркало ти найчастіше виглядаєш у житті?

4. На кого ти хотів би бути схожим?

5. Які відчуття у тебе виникали у процесі малювання 3-х малюнків?

Вправа «Мотивація»

Цілі: включити учасників до спільної групової діяльності; виявити мотивацію та готовність кожного з учасників до продуктивної спільної роботи; виявити та підтримати Я-концепцію учасників, а також зробити її досить зрозумілою для інших; надати учасникам можливість порівняти рівень своєї самооцінки з оцінкою своїх здібностей та можливостей оточуючими.

Час проведення: 60 хвилин.

Вправа проводиться у три етапи.

На першому етапі ведучий пропонує кожному з учасників намалювати наступну схему: у середині аркуша намалюйте квадрат і впишіть у нього такі особливості вашої особистості, які видаються важливими для роботи в цій

команді. Навколо квадрата напишіть ті особисті якості, які ви не можете використовувати у професійній діяльності, тому що, на ваш погляд, вони не потрібні і, більш того, є навіть недоречними. На цю процедуру приділяється 20 хвилин.

На другому етапі учасникам пропонується по черзі подати свої схеми. Інші учасники можуть поділитися своїми враженнями від побаченого. На обговорення приділяється 15-20 хвилин.

Обговорення представлених схем будується навколо двох центральних питань:

- Якими особистісними проявами треба пожертвувати під час роботи?

- Які властивості особистості все ж таки можна інтегрувати у професійне життя?

Найбільш гострі етапи обговорення знімаються плівку.

Третім етапом є демонстрація учасникам відеоплівки та обговорення найяскравіших стилів ведення дискусії (20-25 хвилин).

Вправа "Робота над помилками".

Проаналізуйте невдачу, яку ви пережили у минулому. Поміркуйте над кожною помилкою, визначте, що корисного ви набули внаслідок цієї невдачі (досвід, якості характеру, розуміння якихось процесів у житті тощо). Подумайте, що стало для вас можливим через пережиту невдачу?

Вправа "Самомотивація"

У кількох словах опишіть вашу звичайну роботу чи обов'язок, яку ви вважаєте нецікавою та обтяжливою, та постійно відкладаєте її виконання. Як ви могли б мотивувати себе для виконання цієї роботи?

ЗАНЯТТЯ №5
«Підвищення рівня навчальної мотивації учнів»

Мета: Орієнтація підлітків на пошук справжніх цілей життя, формування позитивного настрою, погляду на майбутнє Тривалість: 35-40 хвилин

Час проведення: 45-50 хв

Хід заняття:

На сьогоднішньому занятті ми з вами навчимося:

1.Сформувати інтересу до себе та іншим.

2. Зміцнити ідентичність, визначення меж свого «Я».

3. Розвинути внутрішні критерії самооцінки

4. Сформувати позитивний настрій у погляді на майбутнє.

Форма проведення заходу: Використовується групова та змішана форми проведення занять, тому що саме у групі дітей можна плідно провести гру, що є провідною діяльністю цього вікового етапу.

Матеріал: листи А4, фломастери, олівці, ручки.

Вправа «У пошуках сенсів життя». Кожна людина для чогось народжується, приходить у цей світ, і кожен має своє призначення — це закон життя. Перед усіма людьми рано чи пізно постає питання: навіщо живу? У чому сенс життя? Навіть якщо людина з головою турбується, час від часу ця думка її відвідує. Навіть самий недалекий, що прагне одержувати від життя тільки задоволення, духовно небагатий чоловік часом питає себе: навіщо я живу? Життя не може втратити сенс за жодних обставин. Сенс може бути знайде у всьому і завжди. Спробуйте відповісти на такі питання:

1. Що я даю життю (творчість, навчання, праця)?

2. Що я беру від життя (цінності, переживання, досвід)?

3. Як я належу до того, як я живу?

4. Хотілося б щось змінити у житті?»

Найсміливіші можуть озвучити свої думки. Можливо, вони збігаються з думками більшості дітей. Чи можна обговорити, чому?

Вправа «Події мого життя».

Учням пропонується намалювати «графік подій». На горизонтальній осі - "Час" - вказуються роки життя, не тільки минулі і сьогодення, але і майбутні. На вертикальній — «Події» — значущість подій життя, що відбивається висотою різнобарвних стовпчиків від 1 до 10. Синім кольором позначаються події минулого, червоним — сьогодення, зеленим — майбутнього.

Оптимальним вважається приблизно однакова кількість червоного, синього та зеленого кольорів. Наявність проблем із постановкою життєвих цілей вказує на відсутність або малу кількість зеленого кольору.Як протікало ваше життя до сьогодні? У чому ваші успіхи та поразки? Про які події хотілося б забути? Яким ви бачите своє майбутнє? Чого б хотіли досягти? Яких ударів долі чекаєте?

Вправа «Формула успіху»

Підліткам пропонується зайняти зручну позу, заплющити очі та розслабитися.

Уявіть, що ви стоїте серед пустелі. Огляньтеся навколо. Ззаду ви бачите гірську гряду – це ваші важкі події у житті. Подивіться, наскільки високі гори, але ви подолали ці вершини, ви набули досвіду "сходження", тепер ви знаєте, як боротися з труднощами. А тепер подивіться вперед. Ви бачите чудовий оазис. Спробуйте розібратися: це міраж чи справжній рай у пустелі. Підійдіть ближче, міраж не відсувається і не пропадає. Сміливо входите в прекрасний сад і озирніться. Які прекрасні квіти та дерева оточують вас, їх хтось уже посадив. А вам не хочеться у цьому саду посадити свої квіти? Починайте роботу. (Пауза.)

А тепер подивіться, наскільки від вашої праці сад перетворився, став ще прекраснішим. Це ваше майбутнє і ви його творці! Ви самі можете

зробити його чудовою своєю працею! Відчуйте задоволення від виконаної роботи! А тепер повертайтеся в нашу кімнату і поділіться враженнями ».

Яким ви побачили своє майбутнє? Чи усвідомили ви, що для того, щоб «виростити» прекрасний сад, потрібно добряче попрацювати, інакше він може виявитися міражем?

Діти давайте обговоримо, що сподобалося і з якими складнощами зіткнулися під час заняття.Чи вдалося вам на цьому занятті дізнатися про себе та інших щось нове, раніше невідоме?

Аналіз *проведеного корекційно-розвивального заходу:*

Захід розпочато у сприятливій обстановці. Підлітки із задоволенням відповідали на всі поставлені мною запитання, захоплено виконували завдання. Очікувані результати досягнуто, поставлені завдання було виконано.

ЗАНЯТТЯ №6

«Моя майбутня професія»

Мета: Ознайомлення зі світом професій, вибір та усвідомлення свою майбутню професійну діяльність.

Час проведення: 45 хв.

Хід заняття:

«Колесо життєвого балансу».

Мета цієї вправи полягає в отриманні уявлень про те, як люди бачать свою роботу у перспективі необхідно розбитися в групи по три-чотири людини, і їх описати, як він бачить свою роботу, метафори, аналогії, образи з телевізійних шоу, фільмів, спортивні порівняння.

Під час обговорення портретів ставляться такі питання:

1. Як ви справді бачите свою роботу?
2. Як ваша робота вписується у загальну картину?
3. Як ваше уявлення нещодавно змінилося?
4. Як ваші друзі бачать свою роботу?

Інструкція: створення колажу на свій енеатип особистості.

В журналі вирізати картинки або елементи, які несуть інформацію про свій еннеатип, про свої сильні сторони особистості, про проф.

Перша честина вправи полягає в тому, щоб визначити сфери, в яких обертається на даний момент учень.

Необхідно оцінити свою радість кожної зі сфер.

2 крок – необхідно проаналізувати, що можна зробити у тій чи іншій сфері для гармонізації життя.

1. Яка сфера, на вашу думку, ключова?

2. Якого результату хочете досягти?

3. Як ви це дізнаєтесь?

4. Що це вам дасть?

5. Чому доведеться відмовитись?

6. Як це вплине інші сфери?

7.Які сильні сторони ви можете застосувати, щоб досягти змін швидше чи краще?

3 крок – Записати 2-3 конкретні кроки до досягнення.

«Мій професійний шлях». Інструкція: лист поділити на 4 стовпчики: що мені потрібно зробити; необхідні кошти; порядок виконання; важливість дії.

Подумай, яку б мету ти хотів досягти і запиши її. Поклади перед собою цей лист із написаною метою, розслабся, заспокойся.

Почни з опису всіх кроків, які необхідні для досягнення мети. Все, що спадає на думку, запиши в першу колонку.

Тепер подивися на кожну дію і навпроти нього перерахуй усі необхідні засоби для досягнення мети.

Перейди до третьої колонки та пронумеруй дії, перераховані в 1 колонці.

Починай із тієї дії, яку збираєшся виконати першою.

Знову повернися до 1 колонки, і оціни їх за ступенем важливості та постав відповідний знак у 4 колонці. А – дуже важливо, В – важливо, С – виконати, якщо буде можливість.

Рефлексія

ЗАНЯТТЯ № 7

«Бачу мету – йду до неї»

Мета: формування цілепокладання в учня, усвідомленого вибору за своє життя, закласти основи продуктивного цілепокладання.

Час проведення : 45 хв

Хід заняття

Вправа «Постановка цілей»

Ця вправа допомагає встановити контакт із несвідомим свідомістю та використовувати творчі резерви. Потрібно сформулювати проблему, яка потребує вирішення чи тему, яка вам не прояснена.

Важливо конкретизувати питання та позначити його ємною фразою або словом. Далі необхідно, якнайшвидше, не замислюючись, вписати 16 асоціацій, які виникають із цим словом: це можуть бути окремі слова, крилаті фрази, словосполучення. Необхідно об'єднати асоціації у пари, тобто. 1 слово з 2, 3 та 4, 5 та 6 і т.д. Далі об'єднати отриманих 8 слів, аналогічно розділити на пари, і записати 4 асоціації, які виникли з одержаною парою. Потім 2 асоціації з отриманих парою слів. І зрештою, отримуємо ключове слово – актуальна потреба.

Інструкція: необхідно зобразити "Герб свого Я", на якому необхідно зобразити своє життєве кредо, ставлення до себе та світу в загалом.

Інструкція: необхідно записати мету, яку хочеться досягти, а далі розбити лист на 4 колонки. У першій колонці «що мені потрібно зробити», розписати поетапні дії, щоб дійти цієї мети. У другій колонці «необхідні засоби, що потрібно для досягнення цієї мети.

Третя колонка «порядок виконання», що за чим слідує, і 4 колонка «важливість дії» - оцінити наскільки вам важливо, якщо ви здійсните це дія.

Рефлексія.

ЗАНЯТТЯ №8

Навичка усвідомленості «Як».

Мета: формування в учасників установки на підвищення рівня самосвідомості та формування правильної мотивації на майбутнє та мотивації до навчання.

Час проведення: 1 год. 30хв.

Хід заняття

Доброго часу доби сьогодні восьме заняття нашого тренінгу, на якому ми продовжимо говорити про свідомість та позитивну мотивацію.

Давайте освіжимо у пам'яті правила. Спробуйте їх згадати та розповісти своїми словами.

Нагадую, що правила ми вводимо для комфорту та безпеки всіх учасників тренінгу, тому їх важливо дотримуватись.

Також, якщо у когось є питання, я готовий на них відповісти.

І, як ви пам'ятаєте, починаємо тренінг ми з розминки, сьогодні виконуватимемо наступну вправу.

Вправа "Мафія очима". Учасники встають обличчям у коло та заплющують очі.

Ведучий обходить коло і дотиком вибирає 1-2 гравців на роль «мафії», після цього гравці в хаотичному порядку починають ходити по кімнаті, той, кому підморгнула "мафія" вважається вибулим з гри. Якщо учасник помічає, хто «мафія», він піднімає руку, коли піднято дві руки, гра зупиняється і гравці вказують того, кого вони підозрюють. Якщо вказали на одну й ту саму людину, гравець повинен зізнатися "мафія" він чи "мирний житель" і залишити гру. Гра закінчується, коли "вбита" вся "мафія", або, коли "вбиті" всі "мирні жителі".

Згадаймо, про що ми говорили на минулому занятті.

Запитання для повторення:

1. Що таке свідомість?

2. У чому нам допомагають навички свідомості?

3. Яка навичка ви вже знаєте?

4. Які складові до нього входять?

Короткі відповіді:

1. Усвідомленість – це усвідомлення кожного моменту (думок, почуттів, фізичних відчуттів) без критики та спроб змінити його. Ваш розум, як камера, просто фіксує все, що відбувається навколо.

2. Усвідомленість допомагає:

- об'єктивно оцінювати ситуацію та мати більше варіантів для вибору та контролю своєї поведінки.

- повністю зосередитися на даний момент і навіть у негативних моментах знайти позитивні сторони.

-Приймати важливі рішення, враховуючи емоційну та раціональну сторони.

-Фокусувати увагу, щоб стати більш ефективним та продуктивним.

-Збільшити співчуття до себе та до інших.

3. Навичка «Що» складається зі спостереження, опису та участі.

Ми з вами згадали навичку «Що», сьогодні ми говоритимемо про нову навичку, яка допоможе вам розвинути свідомість.

Навичка усвідомленості «Як» - це те, як, ви спостерігаєте, описуєте або берете участь. Він включає безоціночність, сфокусованість і ефективність. Почнемо з безоцінності, оцінювання - це коротке позначення того, що може бути для нас шкідливим чи корисним. Згадайте, як часто ви оцінюєте себе, інших людей, речі, події, навіть погода?

Зараз я перелічу кілька прикладів, а ви подумаєте, в якому разі навичка швидко оцінити та зробити висновки нам допомагає, а коли, навпаки, заважає і чому?

Вправа «Очевидець та журналіст».

Учасники розбиваються на пари, один у парі – журналіст, другий – очевидець. Групі демонструється відеофрагмент, після завершення перегляду очевидці повинні емоційно, у фарбах описати побачене, а журналісти мають

сухо перерахувати факти без оцінок подій. Після того, як усі бажаючі виступлять, учасники змінюються ролями та ним демонструється новий відеоролик, вправа повторюється.

Вправа «Зворотній рахунок».

Учасники беруть аркуші паперу та ручки, їх завдання, починаючи зі 100, віднімати по 7 у зворотній послідовності та записувати результати на аркуші. Одночасно з цим кожен учасник має співати тихо вголос будь-яку пісню.Через 2 хвилини учасників просять перестати співати та продовжити завдання, повністю зосередившись на ньому.

Запитання до вправи:

1. Чи помітили ви контраст між виконанням першої та другої частини завдання?

2. Поділіться, як ви відчували, які емоції відчували?

Остання навичка усвідомленості, яку ми сьогодні розберемо, це ефективність.

Сенс навички ефективності полягає у кількох правилах:

- Не робіть те, на що вас штовхають емоції, обмірковуйте свої вчинки.

- Дотримуйтесь правил, які прийняті у суспільстві, щоб досягати своїх цілей.

Думайте, як ваші вчинки можуть вплинути на ваше життя та дійте у своїх довгострокових інтересах.

Пропоную вам показати, як працює ця навичка, виконавши вправу.

Вправа "Сцінки".

Учасники розбиваються на 3 групи. Кожна група обирає одне правило навички ефективності. Усередині групи частина хлопців має вигадати і показати ситуацію, коли обране правило не застосували, і які це спричинило наслідки, інша частина показує сценку, у якій правило успішно застосували. Таким чином, має бути показано 6 ситуацій.

Обговорення вправи, тренер може попросити хлопців розповісти, яка сценка більше сподобалася і чому.

Рефлексія. Обговорення результатів першого модуля тренінг

Додаток В

ЗАНЯТТЯ №9

«Навичка думати»

Мета: формування емоційного інтелекту та правильної установки на позитивне спілкування з оточуючими.

Час проведення: 1 год. 20 хв.

Хід заняття

Доброго дня, сьогодні заняття нашого циклу з розвитку емоційного інтелекту, на якому ми починаємо говорити про навички спілкування з іншими людьми.

Але спочатку давайте повторимо правила нашого тренінгу.

Нагадую, що ці правила ми створюємо, щоб кожен учасник почував себе комфортно під час заняття, тому їх важливо дотримуватись.

А тепер давайте трохи розімнемося і виконаємо для цього вправу.

Вправа "Покажи слово".

Учасники діляться на дві команди, кожній ведучій команді загадує слово.

Мета гравців показати без слів учасникам іншої команди задумане слово так, щоб вони могли відгадати це слово. Кожна команда може показати по 2-3 слова за час розминки (15 хвилин).

Перш ніж приступити до теорії, я поставлю вам кілька запитань. Як часто, якщо вас щось засмучує у взаємодії з іншими людьми, ви припускаєте найгірше про їхню поведінку чи наміри? Як ви почуваєтеся в такі моменти? Як ви поводитеся по відношенню до цих людей?

Часто ми, не знаючи фактів, припускаємо найгірше, це псує нам настрій та руйнує наші стосунки з іншими людьми. Можете навести приклади, коли ви з таким стикалися?

Щоб не потрапляти в такі ситуації, можна скористатися навичкою «ДУМАТИ».

Ця навичка дозволяє краще зрозуміти інших людей і подивитися на світ з інших точок зору. Розшифровується він так:

Доброта – будьте м'яким, виявляйте доброту до іншої людини.

Участь – що відчуває інша людина? Що він думає?

Манера поведінки співрозмовника – перерахуйте всі можливі причини такої поведінки, придумайте хоча б одну невинну причину. Адресуйте свою увагу людям – зверніть увагу, як інша людина намагається допомогти вам і подбати про вас. Або зверніть увагу, як людина бореться з власними проблемами і сам може потребувати допомоги.

Погляд іншої людини - поміняйтеся подумки місцями з цією людиною і спробуйте глянути світ його очима.

Скільки персонажів тут неправильно витлумачили чужі слова? Як можна їм застосувати навичку ДУМАТИ?

Зараз розбійтеся на чотири групи. Я продиктую вам ситуації, у яких вам треба буде, користуючись навичкою ДУМАТИ, стати на місце людини і зрозуміти, що вона відчуває і чому так поводиться. Час виконання вправи 10 хвилин.

Ситуація 1. Вчитель залишає вас після уроків, щоб дати додаткові завдання.

Ситуація 2. Вас поклали до лікарні, а ваші друзі вас не відвідують.

Ситуація 3. Батьки відмовилися купувати дорогий телефон.

Ситуація 4. Ваш друг весь вечір не відповідає на дзвінки та повідомлення.

Тепер одна людина з групи може розповісти, яких висновків ви дійшли.

Чи легко вам було стати на місце героїв із ситуацій? Як думаєте, чим вам допоможе ця навичка?

Рефлексія. Поділіться, як вам пройшло заняття? Що корисного ви для себе почерпнули? Як ви почуваєтеся?

ЗАНЯТТЯ № 10

"Зв'язок думок, емоцій та дій"

Мета: формування в учасників контролю за своїм емоціями, вміти прослідковувати причинно-наслідкові зв'язки між емоціями та діями.

Час проведення: 1 год. 20 хв.

Хід заняття:

Давайте повторимо правила нашого тренінгу.

Нагадую, що ці правила ми створюємо, щоб кожен учасник почував себе комфортно під час заняття, тому їх важливо дотримуватись.

А тепер давайте трохи розімнемося і виконаємо для цього вправу.

Вправа "Знайди пару". Перед вправою тренеру необхідно підготувати будь-які парні предмети (олівці різних кольорів/написати парні номерки).

Тренер просить учасників стати у ряд і завести обидві руки за спину. Потім дає підготовлений предмет до рук кожному і вимовляє умови гри. «Необхідно дотримуватись наступних правил: не можна вимовляти слова, не можна дивитися, що у вас в руках, знайдіть «свою» пару, тієї людини, у якої в руках такий самий предмет, як у вас». Самостійно знайти «свою» пару практично неможливо, тож учасникам доведеться шукати контакт із усіма.

Які ваші враження? Як вам удалося знайти свої пари?

Добре, тепер розберемо теорію.

Минулого разу ми почали говорити про емоції, можете своїми словами розповісти, хто що запам'ятав із минулого заняття?

Як ви вважаєте, чи пов'язані наші думки, емоції та дії та ситуації, у яких вони формуються?

Так, звичайно, вони взаємопов'язані, давайте спробуємо навести приклади.

Приклади: Мені поставили дуже багато домашньої роботи, я думаю, що можу не встигнути все зробити – Я відчуваю тривогу – Я виділяю більше часу на її виконання.Я відчуваю самотність – Я думаю, що я давно не зустрічалася із друзями –

Я дзвоню і призначаю зустріч.

Я спізнюся на зустріч – Я думаю, що я підводжу інших людей – Я відчуваю вину.

Що особливого ви помітили у наведених прикладах? Ні чіткої послідовності у взаємозв'язку думок, емоцій та дій, вони можуть виникати майже одночасно, але важливо вміти вибудовувати такі ланцюжки, щоб уміти справлятися з думками та емоціями та бачити їх причину та наслідки.

Давайте спробуємо зараз зробити таку вправу.

Вправа «Скринінг». Учасники беруть папір та ручку та записують наступні твердження:

«я відчуваю…»,

«у цей момент я думаю, що…»,

«я почуваюся так, бо…»

«ця емоція підштовхує мене…»

Вправа "Сценаристи".

Учасники розбиваються на 5 груп, кожній групі видають фотографію актора, що зображає емоцію із додатка 1. Група має визначити емоцію і вигадати, в якій ситуації могла виникнути ця емоція, які мили могли виникнути разом з емоцією та до якої дії вони підштовхують персонажа.

Від кожної групи має виступити одна людина.

Рефлексія. Обговорення результатів заняття та емоційного стану учасників.

ЗАНЯТТЯ №11

"Подорож до Великої Британії"

Мета: Активна взаємодія учнів між собою; використання лексики, пов'язаної з подорожами; навчитися комунікувати англійською мовою в реальних ситуаціях.

Час проведення: 1 год 10 хв

Хід заняття:

Крок 1: Розділити учнів на групи, кожній групі визначити певну роль або професію (туристи, гіди, готельні адміністратори), пов'язану з подорожами.

Крок 2: Дослідити тему подорожей до Великобританії. Опрацювати наданий роздатковий матеріал.

Крок 3: Кожна група повинна розробити діалог або сценарій, який вони будуть використовувати під час рольової гри. Діалог повинен включати ситуації, в яких учні будуть використовувати лексику, пов'язану з подорожами, таку як бронювання готелю, купівля квитків на автобус або запитання на рецепції.

Крок 4: Проведення рольової гри. Кожна група виконує свої ролі і використовує вивчену лексику для комунікації. Обміняти ролі між групами, щоб учні могли випробувати різні ситуації та розширити свої лексичні навички.

Крок 5: Після закінчення рольової гри оцінити учасників та провести обговорення з учнями: їхні враження, які ситуації були найважчими або найцікавішими, яку лексику вони використовували найбільше та яку лексику вони б хотіли додатково вивчити.

Приклад завдання: Tourist: Well, I definitely want to visit some of the iconic landmarks like Big Ben, the Tower of London, and Buckingham Palace. I also love nature, so if there are any scenic spots or national parks, I'd love to visit those too. Guide: Absolutely! Those landmarks are definitely must-visit attractions. We can start with Big Ben and the Houses of Parliament, which are located in the heart of London. From there, we can take a stroll along the Thames River and make our way to the Tower of London. It's a historic castle with amazing stories to tell.

Використання цього методу відповідає потребам учнів у пізнанні навколишнього середовища, їх життя серед своїх однокласників, родини та вчителів. Рольові ігри сприяють розвитку в учнів комунікативної компетентності, допомагають реалізувати основний методичний принцип -

комунікативної спрямованості навчання. Вона сприяє підвищенню в учнів мотивації вивчення англійської мови, дозволяє врахувати психолого-вікові особливості учнів, їх інтереси й нахили, сферу їхньої діяльності, моделюючи ситуації реального спілкування [14].

Також для активації розумової діяльності можна використовувати на заняттях метод «Круглий стіл». Він може бути використаний для учнів різноманітної вікової категорії. "Круглий стіл" Тема: Хобі. Мета: Активне залучення учнів до обговорення, використання і розширення своєї лексики з конкретної теми; вдосконалення навичок висловлювання та розуміння англійської мови.

Крок 1: Розподілення учнів на групи по 5 осіб. Кожній групі надається завдання підготувати дослідження про конкретне хобі. Кожна група обирає своє хобі.

Крок 2: Надання учням часу на дослідження хобі в рамках своїх груп. Вони можуть знайти інформацію про це хобі, вивчити специфічну лексику, знайти фрази та вирази, пов'язані з хобі. Кожна група обирає представника для подальшого обговорення. Крок 3: Розташувати стільці таким чином, щоб усі представники груп могли сидіти в колі. Запрошувати кожного представника групи по черзі до середини кола для презентації свого хобі. Кожен представник може розповісти про своє хобі, починаючи з загальної інформації, наприклад, чому обрав саме це хобі, як довго займається ним, чому це хобі йому подобається.

Після презентації інші учасники задають питання про хобі, використовуючи лексику, яку вони вивчили. Необхідно надати можливість кожному поділитися своїми думками та досвідом. Крок 4: Після закінчення обговорення хобі, проводиться короткий підсумок, оцінювання учасників, висвітлення основних лексичних одиниць, виразів та ідей, які були обговорені. "Скринька бажань" Тема: «Nature». Мета: Активне залучення учнів до процесу навчання; розвиток лексичної компетентності та впевненості у використанні нових слів і фраз; розвинення креативного

мислення, спонтанності та спілкування. Матеріали: скринька, картки з словами та фразами. Хід проведення.

Крок 1: Підготувати картки на кожному з яких написане слово або фраза, пов'язана з темою заняття. Розмістити картки у «скриньку бажань».

Крок 2: Пояснити учням правила гри. Кожен учень має можливість вибрати одне слово зі "скриньки бажань" і використати його в реченні або короткому висловлюванні на англійській мові.

Крок 3: Запросити першого учня до "скриньки бажань". Він повинен витягнути одну картку зі словом або фразою і прочитати її всім у класі. Учень має сформулювати речення або коротке висловлювання, використовуючи вказане слово або фразу. Після висловлювання учень може помістити картку зі словом до "скриньки бажань" або відкласти.

Крок 4: Підведення підсумків та проведення оцінювання. Виявлення складнощів, які виникали при складені висловлювань; яких лексичних знань не вистачало для виконання завдання.

Приклад завдання: Card: Wild Nature P.: I went on a hike and was captivated by the breathtaking scenery of the wild nature surrounding me.

Додаток Г

Опитувальник А. Реана «Мотивація успіху та страх невдачі» (20 питань)

1.Включаючись у роботу, сподіваюся на успіх.

а) так

b) ні

2. У діяльності активний.

а) так

b) ні

3. Схильний до прояву ініціативи.

а) так

b) ні

4. При виконанні відповідальних завдань намагаюсь по можливості знайти причини відмови від них.

а) так

b) ні

5. Часто вибираю крайнощі: або занижено легкі завдання, або нереально важкі.

а) так

b) ні

6. При зустрічі з перешкодами зазвичай не відступаю, а шукаю способи їх подолання.

а) так

b) ні

7. При чергуванні успіхів та невдач я схильний до переоцінки своїх успіхів.

а) так

b) ні

8. Продуктивність діяльності здебільшого залежить від моєї цілеспрямованості, а не від зовнішнього контролю.

a) так

b) ні

9. За виконання досить важких завдань за умов обмеженого часу результативність моєї діяльності погіршується.

a) так

b) ні

10. Я схильний виявляти наполегливість у досягненні мети.

a) так

b) ні

11. Я схильний планувати своє майбутнє на досить віддалену перспективу.

a) так

b) ні

12. Якщо ризикую, то обдумано, а чи не відчайдушно.

a) так

b) ні

13. Я не дуже наполегливий у досягненні мети, особливо якщо відсутній зовнішній контроль.

a) так

b) ні

14. Вважаю за краще ставити перед собою середні за труднощами або трохи завищені, але досяжні цілі.

a) так

b) ні

15. У разі невдачі при виконанні завдання його привабливість для мене знижується.

a) так

b) ні

16. При чергуванні успіхів та невдач я більше схильний до переоцінки своїх невдач.

a) так

b) ні

17. Вважаю за краще планувати своє майбутнє лише на найближчий час.

a) так

b) ні

18. При роботі в умовах обмеженого часу результативність діяльності у мене покращується, навіть якщо завдання досить тяжке.

a) так

b) ні

19. У разі невдачі я зазвичай не відмовляюся від поставленої мети.

a) так

b) ні

20. Якщо я сам вибрав для себе завдання, то у разі невдачі його привабливість тільки зростає.

a) так

b) ні

Додаток Д

Методика «Діагностика спрямованості навчальної мотивації» Т. Дубовицької (20 питань)

Відповідаючи на кожне питання опитувальника, оберіть відповідь "Так" чи "Ні"

1. Кожна людина повинна мати можливість отримати ту професію, яка їй подобається, відповідає її інтересам та здібностям.

2. Якби я мав(ла) можливість почати навчатися заново, то обрав(ла) би ту ж професію, за якою зараз навчаюсь.

3. Мій професійний вибір зумовлений не стільки бажанням отримати дану професію, скільки певними обставинами.

4.Моє бажання отримати дану професію є досить стійким та обгрунтованим.

5. Я навчаюсь перш за все для того, щоб отримати вищу освіту, отримувана професія мене мало цікавить.

6. В обраній професії я бачу мало хорошого.

7. Мої захоплення та заняття в вільний час пов'язані певним чином з обраною професією.

8. У світі існує багато інших професій, які подобаються мені значно більше, ніж моя майбутня професія.

9. Із власної ініціативи я читаю додаткову літературу, шукаю інформацію, яка стосується моєї майбутньої професії.

10. Після закінчення навчання в університеті я буду і надалі вдосконалювати та підвищувати кваліфікацію з отримуваної зараз спеціальності, щоб працювати ще продуктивніше.

11. Обрана професія та робота за фахом навряд чи принесуть меня у майбутньому моральне задоволення.

12. Намагатимусь вжити всіх заходів, щоб не працювати за отримуваною спеціальністю.

13. Навіть, якщо це буде важко, після закінчення навчання прагнитиму знайти роботу (і працювати) за обраною спеціальністю.

14. У даний час працюю (або хочу працювати) паралельно з навчанням за обраною спеціальністю.

15. У мене немає бажання в майбутньому працювати за обраною спеціальністю.

16. За будь-якої нагоди прагнитиму познайомитися із досвідом спеціалістів у галузі моєї майбутньої професії.

17. Якщо я буду в майбутньому працювати за обраною професією, то недовго.

18. Робота за обраною професією дозволить мені в майбутньому повною мірою проявити себе, свої здібності.

19. Після закінчення навчання набуду іншої спеціальності і буду працювати за нею.

20. У житті людини не все залежить від неї самої і їй доводиться інколи зважати на обставини.

Додаток Ж

Методика «Вивчення мотивів навчальної діяльності» Б. Пашнєва (28 питань)

1. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання Або Б)Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб бути корисним людям
2. В) Вас більше спонукає до навчання бажання думати, пізнавати нове, невідоме, вирішувати складні завдання? Або Г) Вас більше спонукає бажання бути серед найкращих учнів?
3. Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови? АБО Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудо- ваною людиною?
4. Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу викону вати якнайкраще? АБО 3) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про Вас погано, не бути гіршим за інших?
5. Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб бути корисним людям? АБО В) Вас більше спонукає до навчання бажання думати, пізнавати нове, невідоме, вирішувати складні завдання?
6. Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів? АБО Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови?
7. Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною? або Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати найкраще
8. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання? АБО В) Вас більше спонукає до навчання бажання думати, пізнавати нове, невідоме, вирішувати складні завдання?

9. Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб бути корисним людям? АБО Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів?

10. В) Вас більше спонукає до навчання бажання думати, пізнавати нове, невідоме, вирішувати складні завдання? АБО Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови?

11. Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів? АБО Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною?

12. Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови? АБО Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати якнайкраще?

13. Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною? АБО З) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про Вас погано, не бути гіршим за інших?

14. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання? або Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів?

15. Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб бути корисним людям? АБО Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови?

16. В) Вас більше спонукає до навчання бажання думати, пізнавати нове, невідоме, вирішувати складні завдання? АБО Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною?

17. Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів? АБО Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати якнайкраще?

18. Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови? АБО З) Вас більше спонукає

до навчання бажання, щоб інші не думали про Вас погано, не бути гіршим за інших?

19. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання? АБО Д) Вас більше спонукає до навчання бажання мати в майбутньому хорошу професію, хороші матеріальні умови?

20. Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб бути корисним людям? АБО Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудо- ваною людиною?

21. В) Вас більше спонукає до навчання бажання думати, пізнавати нове, невідоме, вирішувати складні завдання? АБО Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати якнайкраще?

22. Г) Вас більше спонукає до навчання бажання бути серед найкращих учнів? АБО 3) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про Вас погано, не бути гіршим

23. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання? АБО Е) Вас більше спонукає до навчання бажання бути грамотною, ерудованою людиною?

24. Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб бути корисним людям? АБО Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати якнайкраще?

25. В) Вас більше спонукає до навчання бажання думати, пізнавати нове, невідоме, вирішувати

складні завдання? АБО 3) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про Вас погано, не бути гіршим за інших?

26. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання? АБО 3) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про Вас погано, не бути гіршим за інших?

27. А) Вас більше спонукає до навчання бажання уникнути покарання за невиконані завдання? АБО Ж) Вас більше спонукає до навчання бажання будь-яку роботу виконувати якнайкраще?

28. Б) Вас більше спонукає до навчання бажання мати знання, щоб бути корисним людям? АБО 3) Вас більше спонукає до навчання бажання, щоб інші не думали про Вас погано, не бути гіршим за інших?

Додаток З

Тест - опитувальник суб'єктивної локалізації контролю (СЛК)

С. Пантелєєва і В. Століна (32 питання)

1. а) негативні наслідки виховання дітей часто пов’язані із зайвою суворістю батьків; б) в наш час неблагополуччя дітей великою мірою залежить від того, що батьки недостатньо суворі до них.

2. а) багато нещасть у житті людей пояснюються відсутністю талану; б) невдачі людей - результат їх власних помилок.

3. а) більшість недоліків у роботі сфери обслуговування зумовлені тим, що ми погано з ними боремося; б) найближчим часом покращити сферу побутового обслуговування майже неможливо.

4. а) до людей ставляться так, як вони того заслуговують; б) на жаль, позитивні якості людини часто залишаються невизнаними, як би вона не старалася.

5. а) спокійне життя школяра в школі залежить від його взаємин з директором школи; б) у сумлінного школяра не буває конфліктів з дирекцією школи.

6. а) скарги нате, що вчителі несправедливі до учнів, рідко бувають обгрунтованими; б) більшість школярів не усвідомлює, що їх оцінки в основному залежать від випадковостей.

7. а) без везіння ніхто не може досягти значних успіхів у житті; б) якщо здібна людина не домоглася значного успіху, значить, вона не використала всіх своїх можливостей.

8. а) як би ви не старались, деяким людям ви все одно не сподобаєтесь; б) люди, які не подобаються іншим, просто не вміють ладити з оточуючими.

9. а) спадковість відіграє головну роль у визначенні особистості; б) людину визначає її життєвий досвід.

10. а) мій досвід доводить: якщо щось повинно відбутися, то воно відбудеться; б) я переконався, що прийняти рішення про певну дію краще, ніж сподіватися на випадок.

11. а) у житті школяра, який завжди ретельно готується до занять, рідко буває несправедлива оцінка; б) систематичні заняття - зайва трата сил, оскільки екзамен - це своєрідна лотерея.

12. а) успіх приносить серйозна праця; він мало пов'язаний з везінням; б) щоб добре вчитися, потрібно своєчасно опинитися в потрібному місці.

13. а) думка школяра буде врахована, якщо вона вмотивована; б) учні практично не мають впливу на рішення дирекції.

14. а) що б я не планував, я майже переконаний, що мені вдасться здійснити намічене; б) мені не завжди вдається здійснити те, що планую зробити.

15. а) є такі люди, в яких немає нічого доброго; б) щось добре є в кожному.

16. а) якщо прийняти правильне рішення, то досягнення того, чого я хочу, мало залежить від обставин; б) ми можемо прийняти рішення за допомогою ворожіння.

17. а) стати керівником часто може той, кому пощастить; б) потрібні спеціальні здібності, щоб примусити людей виконувати те, що потрібно.

18. а) події у світі залежать від сил, якими ми не можемо керувати; б) беручи активну участь у політиці і суспільних справах, люди можуть контролювати світові події. 19. а) якщо в школі нудно, значить, учком погано працює;

19. б) зробити в школі життя веселим і цікавим - залежить від нас самих.

20. а) більшість людей не усвідомлюють, наскільки їх життя визначається випадком; б) реально не існує такого явища, як везіння.

21. а) людина інколи має право припуститися помилки; б) звичайно, краще приховати свої помилки.

22. а) важко зрозуміти, чому ми подобаємося деяким людям; б) скільки друзів ти матимеш, залежить від того, що ти за особистість.

23. а) неприємності, які з вами трапляються, збалансовані удачами; б) у більшості випадків лиха доля - результат відсутності здібностей, невігластва і ліні.

24. а) вчитель - це в минулому здібний працелюбний учень; б) щоб вступити до університету, потрібні зв'язки.

25. а) інколи я не можу зрозуміти, на основі чого вчителі ставлять оцінки; б) є прямий зв'язок між старанням і оцінкою.

26. а) справжній лідер у колективі сподівається, що кожен сам вирішить, що йому робити; б) справжній лідер у колективі визначає, що робити кожному

27. а) добровільно працюючи тепер, я забезпечую собі майбутні наукові досягнення, б) більшість наукових відкриттів - результат несподіваного осяяння.

28. а) не раз я відчував, що мало впливаю на події, які зі мною відбуваються; б) я майже не вірю, що удача відіграє важливу роль у моєму житті.

29. а) люди одинокі тому, що не намагаються бути дружелюбними; б) не дуже корисно намагатися бути приємним людям: якщо ти їм подобаєшся, то і так подобаєшся.

30. а) у вищій школі невиправдано багато часу приділяють фізкультурі; б) заняття спортом - кращий спосіб виховання характеру.

31. а) те, що зі мною трапляється, - це мої власні дії і вчинки; б) інколи мені здається, що моє життя іде саме по собі.

32. а) звичайному учневі важко зрозуміти, на основі чого дирекція виносить свої рішення; б) найчастіше учні самі винні, якщо дирекція вживає суворих заходів.

Додаток К

Анкета навчальних мотивів М. Матюхіної (21 питання)

1.Думаю, що успіх у житті швидше за все залежить від випадку, ніж від розрахунку.

2.Якщо я втрачу можливість займатися улюбленою справою – життя для мене втратить будь-який сенс.

3.Для мене в будь-якій справі важливішим є не її виконання, а кінцевий результат.

4.Вважаю, що люди більше страждають від невдалої роботи, ніж від поганих взаємин із близькими.

5.На мою думку, більшість людей живуть далекосяжними цілями, а не близькими.

6. У житті в мене було більше успіхів, аніж невдач.

7. Емоційні люди мені подобаються більше, ніж діяльні.

8. Навіть у звичайній роботі я намагаюся вдосконалювати деякі її елементи.

9. Окрилений думками про успіх, я можу забути про запобіжні заходи.

10. Мої близькі вважають мене ледачим.

11 Думаю, що в моїх невдачах винні, швидше за все, обставини, ніж я сам.

12.Терпіння в мене більше, ніж здібностей.

13.Мої батьки занадто суворо контролювали мене.

14.Лінь, а не сумніви щодо успіху, змушує мене часто відмовлятися від своїх намірів.

15.Думаю, що я впевнена в собі людина.

16.Заради успіху я можу ризикнути, навіть якщо шанси невеликі.

17.Я — старанна людина.

18.Коли мої справи йдуть добре -— моя енергія підсилюється.

19.Якби я був журналістом, писав би, швидше за все, про оригінальні винаходи людей, а не про події.

20.Мої близькі, зазвичай, не поділяють моїх планів.

21.Рівень моїх вимог до життя нижчий, ніж у моїх товаришів.

22.Мені здається, що наполегливості в мені більше, ніж здібностей.